ANUL XXX
49
(1 334)
Sîmbătă
5 decembrie
1987
8 pagini
4 lei

SALA DE LECTURĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

RĂSPUNDERE, ANGAJARE

Puține zile au mai rămas pînă la evenimentul central al acestui an, Conferința Națională a partidului. Finalizînd programe și obiective de plan economic și social, însuși acest sfîrșit de an este menit să confere o imagine amplă, cuprinzătoare asupra întregii perioade de pe care a marcat-o Congresul al XIII-lea al partidului, în preîntîmpinarea și aprofundarea unei experiențe și a unor înfăptuiri epocale. Cel de-al doilea an al actualului cincinal este de aceea un bun punct de reper pentru viitorul imediat și mai ales pentru calitatea acestuia ca o consecință și o consonanță totodată ce privesc direct însăși starea muncii și a creației, nivelul tot mai ridicat pe care îl reclamă azi producția de valori materiale și spirituale din toate domeniile și sectoarele de activitate. Pe traiectul acestei perioade și în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, Conferința Națională va aborda, neîndoielnic, un larg cerc de probleme politice, economice și sociale ale momentului actual, astfel încît căile și mijloacele înfăptuirii programelor și obiectivelor adoptate să cunoască maximum de eficiență și să consacre, într-o perspectivă și mai înaltă, o experiență ale cărei temeiuri patriotice, revoluționare, țin de forța mereu vie și exemplificatoare a activității partidului, a secretarului său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În întregul partid, de fapt în întreaga societate, lumina unui asemenea înălțător exemplu străbate prin ceea ce îndeobște numim spirit revoluționar. Această atît de vie și expresivă însumare de calități moral-politice și sociale care configurează un chip inconfundabil al revoluționarului și patriotului comunist de azi, aflat deopotrivă pe baricadele gîndirii înnoitoare ca și pe acelea ale cunoașterii și ale acțiunii practice, într-o dialectică permanentă a realului și a proiecției acestuia în prezentul și viitorul oamenilor, descoperind și înnoind mereu resursele de voință și inițiativă în folosul dezvoltării necontenite a patriei, amplificînd și întărind totodată întregul potențial pe care munca și creația îl conțin ca factori esențiali de progres și civilizație. Esența unei atari viziuni stă într-o uriașă capacitate de analiză și putere creatoare, sintetizînd domenii și experiențe într-adevăr apte să impulsioneze drumul mereu ascendent și mereu mai dinamic, mai cuprinzător pe care construcția noii orînduiri s-a angajat într-o dublă și lămuritoare perspectivă : aceea de a ridica pe noi culmi nu numai o țară în relieful ei economic și social, ci și omul în întreg procesul formării și afirmării personalității sale. În punctul de incidență al acestor două și inseparabile laturi ale prodigioasei opere de edificare socialistă se află într-un anume fel și cultura și arta, literatura, știința și învățămîntul, întreaga activitate educativă. Educația permanentă este și ea o modalitate a revoluției, este o cerință a spiritului revoluționar.

Viziunea asupra prezentului și viitorului instrumentează în mod practic întreaga activitate de făurire și afirmare a conștiinței noi, înaintate. Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. dată publicității zilele trecute reafirmă și întărește acele calități intrinseci muncii desfășurate cu oamenii, pentru un climat de responsabilitate, de disciplină, climat care trebuie să caracterizeze activitatea generală dar și pe aceea a fiecărui colectiv în parte. Spiritul muncii de partid, democratismul nostru muncitoresc revoluționar cer cu precădere aceasta și implică un comportament politic și social exemplar. „Grija față de oameni, față de cadre, înseamnă a atrage atenția și a nu trece peste nici o abatere, nici în muncă, nici în comportarea în viață, în familie, pentru că totul constituie un tot unitar, se spune în Hotărîrea Comitetului Politic Executiv. În spiritul principiilor partidului nostru este necesar să se ia măsuri, hotărîte pentru îmbunătățirea comportării membrilor de partid în muncă și în viață, pentru întărirea continuă a moralei comuniste".

Forța modelatoare a creației literare și artistice își găsește, neîndoielnic, un vast orizont de aplicare asupra realității însăși avînd, prin chiar menirea ei, o importanță care depășește actul în sine al creației și îl plasează într-un tot mai larg registru social, într-un tot mai larg perimetru de interese și cerințe moral-educative. Această Hotărîre subliniază necesitatea evidentă a lărgirii permanente a orizontului de gîndire și cunoaștere, ridicarea necontenită și pe o treaptă calitativ superioară a nivelului de pregătire politică, științifică și culturală, studiul permanent și în sens cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane, astfel încît răspunderea și angajarea să constituie termeni de referință în orice domeniu și sector de activitate.

Răspunderea și angajarea sînt deopotrivă și atribute ale culturii și artei, ele sînt specifice actului creator.

Luceafărul

„Sărbătoare" — tablou de Geta Mermeze

Cîntecul țării

Ca de columne cerul îți e scris
Și de columne ochii se-nconjoară,
Tu ești corabia, corabia mea, țară,
Tu ești catargul meu cel mai precis.

Ți-aud rostirea vie, ca de pară,
Plutești pe graiul inimii deschis,
Ca de columne cerul îți e scris
Și de columne ochii se-nconjoară.

De la ființa lumii ca un vis
Și pîn' la timpul vast ce te măsoară,
Tu ești corabia, corabia mea, țară,
Tu ești catargul meu cel mai precis.

Pe tine-n taină stelele coboară,
Foc dinlăuntru duci și nu abis,
Ca de columne cerul îți e scris
Și de columne ochii se-nconjoară.

E ca un dor ce-ntruna l-ai aprins,
La stîlpii frunții-o frunte și mai clară,
Tu ești corabia, corabia mea, țară,
Tu ești catargul meu cel mai precis.

A. I. Zăinescu

Inima orașului

Despre Cluj-Napoca îmi vine foarte greu să scriu tocmai pentru că orașul acesta se află cel mai aproape de inima mea. La numai zece kilometri depărtare e așezat satul în care m-am născut, Sălîștea Nouă, cunoscut și sub denumirea mai veche de Cioanca, un cătun situat la exact jumătate distanță dintre Cluj-Napoca și Topa Deșartă a poetului Ioan Alexandru.

În cea dintîi copilărie, Clujul a însemnat pentru mine orașul-orașelor, lumea tuturor basmelor și poveștilor auzite de la bunicul, lume plină de toate minunățiile, în care tatăl meu se ducea aproape săptămînal, pe jos, sau cu căruța, după cumpărături, la tîrg sau la piață, de unde ne aducea nouă — mie și celor patru surori — cele mai nevisate bunătăți. Pentru mine el se afla atunci chiar la marginea orizontului, după dealul cel mare ce se vedea din fața casei. Am descoperit, mai tîrziu, că orașul e așezat, de fapt, după cel de-al treilea orizont, căci cam atîtea dealuri se află între Cioanca și Cluj-Napoca, cu toate că dintr-un anumit loc, de pe un deal din spatele casei noastre, de sub pădure, se pot vedea luminile de pe Dealul Feleacului.

Primul contact direct cu orașul mi s-a întîmplat pe la vîrsta de 3—4—5 ani cînd, după ce mă culcasem de seară în căruță, tatăl meu s-a trezit cu mine pe drum, ieșind de sub țolul cu care acoperise sacii cu grîu, ca să meargă la moară. Am mai descris această impresie, dar am să repet, spunînd încă o dată cît de mult m-a impresionat mirosul de benzină arsă (bunicul meu spunea despre prima mașină că a văzut un car mergînd fără boi și, mai ales, în seara aceleiași zile, aprinderea luminilor orașului. La noi în sat se folosea lampa cu petrol, astfel încît am avut senzația de-a dreptul materială a gîlgîitului luminii pe stîlpii electrici din centrul orașului. Îmi amintesc că atunci cînd s-au aprins luminile tocmai treceam cu căruța prin centru și că potcoavele calului clinchetau pe cărămida refractară cu care erau pavate atunci cîteva străzi, cînd stolul nesfîrșit de lebede albe, fluorescente, a izbucnit deodată în inima orașului, înundîndu-mă-n suflet cu o neliniștească lumină. Tot de atunci, o altă amintire, și anume aceea a împotmolirii căruței cu saci într-un loc noroios, chiar în mijlocul drumului, înainte de intrarea-n oraș, de unde calul n-a putut-o urni, decît după ce tatăl meu a dat jos din căruță bolovanul rotund, pe care trebuia să îl predea la vamă, pentru pavarea străzilor, după ce coborîsem și eu.

Am evocat această împrejurare pentru că, nu demult, drumul care leagă Cioanca de Cluj-Napoca a început să fie betonat și că acum în locul acelui drum se află o șosea ca o bijuterie.

Matei Gavril

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Literatură și zbor

Nu întotdeauna lucrurile profunde sînt și spectaculoase, iar angajarea literară într-un context bine determinat, în rezonanță cu opțiunea statornică, deplină și perfect asumată a poporului tău e un fapt cu totul normal, firesc, obișnuit. Nu impresionează. Este ca mersul la servici de fiecare zi, este ca truda obișnuită, de rutină oarecum și aparent (doar aparent !) fără strălucire.

Această supunere a talentului, parte cu parte, această convertibilitate de durată, acest drum obstinat în care vrei să comunici, să exprimi, să convingi, să gîndești „încă negînditul", să găsești formă de expresie densității ideatice seamănă nespus de mult cu zborul. Da, da, cu zborul.

Poate că numai în zbor, în întinderea ului-toare și miraculoasă a înaltului, numai în stăpînirea văzduhului, acolo de unde pămîntul pare desen artizanal, grafică gingașă, perfectă sau peisaj fermecat sau numai joacă liliputană, poate că numai în zbor coexistă această fascinantă libertate, ademenitoare stăpînire a spațiului de o mașină argintie cu acea necesitate imperioasă a perfecțiunii.

„De ce a zbura zburare e muncă" scria la un moment dat Nichita Stănescu și ce mult asemănătoare zborului este ea navigației cu viteze supersonice prin oceanul de aer, cu ochii ațintiți pe altimetre și giroscope, sub veghea hieratică a aștrilor, simțindu-ți aripile și mașa și casca pe ureche, simțindu-te în același timp nespus de puternic și nespus de slab, simțind în același timp fascinația învingătorului, neputința, limita și nemărginirea. Isis, stăpîna cuvintelor puterii, cuvintele a căror intonare înseamnă magie, trebuie să fi zburat ! Numai cuvintele seamănă cu zborul, numai ele îți pot dărui euforie, emoție, fericire deplină, halucinantă aidoma lui. Și așa cum dîncolo de spectacolul de-o frumusețe nenumită al zborului el are partea lui atît de firesc practică, și așa cum zborul înseamnă pînă la urmă deplasare, traseu exact de aici, acolo, cu un scop bine determinat și literatura are rostul ei, traseul ei bine determinat, urmarea ei adîncă, profundă și nespectaculoasă asupra cititorului. Ca blinda lucrare a razei de soare în fructul care se pîrguiește.

Am scris o carte de versuri care mi-a apărut de puțin timp, cu obsesia vie a faptului că Logos-ul, Cuvîntul, Verbul poate avea un ritm armonic concentrat, o capacitate de farmec, de sugestie datorită acestui ritm, timbrului sdu,

Scriitorii și Unirea

Literatura română, atît cea populară, cît și cea cultă, a ținut necontenit pasul cu dezvoltarea istoriografiei noastre.

De la întemeierea Principatelor și pînă la Unirea din 1918 n-a fost personalitate istorică și n-a fost bătălie sau eveniment istoric care să nu se bucure de atenția literaturii, să nu-și aibă legenda, balada, cîntecul bătrînesc, iar mai tîrziu drama, povestirea sau romanul. S-a creat astfel o literatură istorică de cea mai puternică vibrație, care a avut o largă influență asupra educației politice și naționale românești. De la dacii cei îndrîjiți, prin „Decebal către popor", evocat de George Coșbuc, și pînă la moartea lui Gelu și apoi pînă la voievozii Mircea cel Mare și Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ioan Vodă și pînă la Mihai Viteazul, personalitățile istoriei noastre au fost necontenit evocate, seria continuîndu-se cu Horia, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu și ceilalți tribuni și prefecți ai revoluției de la 1848. Prima mare generație literară românească, generația lui Vasile Alecsandri, Vasile Cârlova, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, urmată de generația lui Eminescu, Coșbuc, Octavian Goga, Șt. O. Iosif a fost generația care a creat stilul patriotic românesc și s-a legat numele de amintirea eroică a lui Ștefan cel Mare, a lui Dănilă Sihastru, a lui Mircea la Cozia și a ultimei nopți a lui Mihai Viteazul, transformînd datele istorice în tot atîtea epopei literare, legende și poezii patriotice. De aceeași dragoste și căldură s-au bucurat și luptătorii pașoptiști, exponenții luptei pentru Unirea Principatelor, ca și roșiorii și dorobanții de la Plevna, Grivița, Smîrdan și Vidin. O bună parte din dramaturgii români, Vasile Alecsandri, Alexandru Davila, Barbu Delavrancea, și-au închinat firele marilor voievozi Vlaicu Vodă, Despot Vodă, morții lui Ștefan cel Mare în **Apus de Soare**, lui Petru Rareș în **Luceafărul** și lui Ștefăniță Vodă în **Viforul**.

Unele evenimente, ca războiul de independență de la 1877, au dat naștere prin Vasile Alecsandri și George Coșbuc la adevărate epopei naționale **(Ostașii noștri, Cîntece de vitejie)**, care s-au transmis din generație în generație.

Era deci cu totul firesc ca războiul pentru unitatea națională care avea să fie urmat de unirea tuturor românilor, să atragă și mai mult pe toți scriitorii români din toate provinciile românești, ridicînd pe cele mai înalte culmi eroismul și patriotismul românesc.

Campania la care au participat scriitorii din toate provinciile și din toate generațiile începute de altfel cu mult înainte de război, prin revistele **Semănătorul, Luceafărul, Junimea literară, Flacăra**, ca și prin numeroase ședători literare, desfășurate la Suceava, Cernăuți, Rădăuți, Sibiu,

Vasile Netea

Continuare în pag. a 2-a

REPERE LITERARE

Poezia ca miracol

Despre lirica lui Nichita Stănescu s-a scris și se va mai scrie ca despre o mare sărbătoare a limbii noastre. De la bun început vom spune că poezia lui Nichita Stănescu nu este un *caz*, așa cum deseori se afirmă, ea este un *miracol*. Cazurile sînt închise, izolate, miracolul are reverberații infinite în spațiu și timp. Ceea ce ne uimește la Nichita Stănescu nu este faptul că vorbește altfel decît ceilalți, cu totul și cu totul altfel, ci faptul că această vorbire insolită sfîrșește prin a ne convinge de naturalețea ei, că ciudata gramatică a poetului devine, pe măsură ce o ascultăm, cuceritor de firească. De unde vine forța de convingere a rostirii sale neobișnuite ? S-ar părea că poetul a declanșat un limbaj care preexista în noi, el nu a inventat un mod de a vorbi ci a descoperit pur și simplu această vorbire înlăuntrul ființei noastre așa cum altă dată Socrate „moșea" adevărurile scoțîndu-le din adîncul sufletului omenesc. Poate de aceea limbajul stănescian dă senzația continuă a revelației, a dezvăluirii, el creează mereu în noi emoția unei regăsiri a gîndurilor prime. Ne-am întrebat oare de ce paradoxurile folosite de poet cu atîta insistență nu sacrifică sentimentul firescului, ba din contra, îl potențează ? Dacă paradoxul este, așa cum spun dicționarele „o părere contrară adevărului unanim recunoscut", o violentare a bunului simț comun, prin ce miracol în mîna lui Nichita Stănescu el devine

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

EMINESCIANA

Colaborator la Lexiconul – Brockhaus

În Ms. 2 255 de la Biblioteca Academiei R.S.R. se găsește o scrisoare semnată „F.A. Brockhaus" și adresată „Domnului bibliotecar M. Eminescu la Iași". Scrisoarea a fost expediată din Leipzig la 12 iulie 1875. A fost publicată în „Revista „Manuscriptum", nr. 1, 1983, de către Mariana Petrescu-Popa.

Semnătura are altă grafie decît textul (scris foarte clar, în gotic). A fost scrisă cu altă peniță și altă cerneală. Semnatarul are două intervenții pe fila 331 recto (subliniază un „dumneavoastră" și introduce un „însă").

El se referă la o scrisoare a lui Eminescu din 27 februarie 1875 și la unele „articole" pe care acesta le-a trimis semnatarului pentru a XII-a ediție a **Lexiconului de conversație (Conversations-Lexikon)**.

Relese din scrisoare faptul că Titu Maiorescu, pe atunci Ministru al Cultelor, l-ar fi însărcinat pe Eminescu să colaboreze la publicația amintită în locul lui Xenopol. Brockhaus i-a scris acestuia din urmă și s-a convins că, într-adevăr, bolnav fiind, nu mai poate trimite „articolele" solicitate de către editor. Este de acord ca Eminescu să continue munca acestuia și îi trimite alăturat o circulară (care nu s-a păstrat) referitoare la condițiile colaborării. Necunoscînd aceste condiții, în special faptul că titlurile „articolelor" trebuie să fie solicitate de către editor, Eminescu a trimis mai multe materiale nesolicitate. Este vorba de date referitoare la anumite personalități românești sau localități din România, date pe care semnatarul scrisorii le numește „articole". Dintre acestea, deși nesolicitate, editorul consideră că „vor fi neapărat acceptate" cele referitoare la **București și Brăila**. În plus, îl roagă pe Eminescu să revadă, din ediția a XI-a a **Lexiconului de conversație** articolele : **Bolintineanu, Botoșani și Brătianu.**

Semnatarul solicită un scurt răspuns de confirmare din partea lui Eminescu.

Friedrich Arnold Brockhaus fusese fondatorul firmei „F.A. Brockhaus". Între anii 1874—1905, la conducerea firmei erau frații Eduard și Rudolf Brockhaus. Dintr-o relatare mai tîrzie a lui H.E. Brockhaus **(Die Firma „F.A. Brockhaus"**, Leipzig, 1905) rezultă că Rudolf era cel care se ocupa de colaboratorii **Lexiconului**. Aceasta înseamnă că el a fost cel care a semnat, în numele firmei, scrisoarea adresată lui Eminescu.

Titlul complet al **Lexiconului** în discuție era **Allgemeine deutsche Real-Encyklopedie für die**

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 6-a

Recuperarea izvoarelor (III)

Forța de fascinație a motivelor literaturii noastre antice nu s-a diminuat odată cu evoluția artei moderne. Dimpotrivă, artiștii ultimelor decenii au descoperit în folclor straturi profunde, valențe surprinzătoare prin modernitatea lor, de o bogăție inepuizabilă. Un mare poet ca Lucian Blaga a scris o foarte interesantă piesă de teatru închinată memoriei lui Anton Pann. Acesta a trăit în prima jumătate a secolului trecut și a fost unul dintre cei mai înzestrați culegători de folclor, el însuși un personaj folcloric, un pitoresc aliaj de François Villon danubian și Nastratin Hogea. Pe Lucian Blaga însă nu acest profil insolit l-a atras în primul rînd ci calitatea de răspînditor al înțelepciunii și farmecului literaturii populare, piesa **Anton Pann** constituind astfel cel mai fierbinte omagiu adus de generațiile noi de artiști cititorilor de odinioară care au așezat cultura noastră pe temelii atît de generoase și statornice. Am ținut să amintesc și să accentuez valoarea acestei piese de teatru pentru calitatea ei de simbol deși vasta operă a acestui mare poet european care e Lucian Blaga ne oferă multe alte exemple similare. El a scris o altă piesă intitulată chiar **Meșterul Manole**, inspirată din **Legenda Mănăstirii Argeșului**, bineînțeles subiectul fiind văzut cu ochii unui rafinat, cunoscător desăvîrșit al filosofiilor antice și moderne, în special germane. Filosof el

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 7-a

Un veac de poeme

13 ale lui decembrie curent marchează o dată importantă pentru obștea scriitoricească: un scriitor român își serbează centenarul nașterii în viață, bucurîndu-se de o longevitate demnă de invidiat : viața și activitatea scriitorului au fost strîns împletite cu marile deveniri sociale ce au dus la făurirea Partidului Comunist Român, cu întreaga mișcare muncitorească și revoluționară. Mihail Cruceanu provine dintr-o familie de patrioți care au luptat cu abnegație și s-au jertfit pentru progresul patriei și pentru unitatea națională. Ecaterina, mama sa, era fiica lui Gheorghe Petrovanu, magistrat la Curtea de Apel din Iași, luptător pentru Unire la 1859, alături de Alexandru Ioan Cuza și Mihail Kogălniceanu. Tatăl său, doctorul Mihail Cruceanu, după ce a locuit un timp la Iași, apoi la Cîmpina — se stabilește la Tîrgu Jiu ca medic primar al orașului. Înrolat în 1916 ca medic al Regimentului 36 Infanterie cu grad de maior, își îndeplinește eroic misiunea încredințată, fiind decorat cu Ordinul „Steaua României". A decedat în timpul primului război mondial fiind înhumat în Cimitirul Eternitatea din Iași, în cavoul eroilor de război.

După școala primară făcută la Iași, Mihail Cruceanu se înscrie la liceul din Ploiești, îl continuă la Pitești, iar din clasa a VI-a este elev la liceul „Sava" (astăzi Liceul „Nicolae Bălcescu") secția clasică, avînd coleg de bancă pe George Topîrceanu, iar printre alți colegi pe Alexandru Nicolau — viitorul militant pentru drepturile clasei muncitoare — și pe Titel Petrescu — viitorul socialist. În iunie 1906 susține examenul de bacalaureat la secția clasică, împreună cu Alice Călugăru și G. Topîrceanu.

Subiectul : **Opera poetică a lui Macedonski.** Apropierea de opera macedonskiană era firească : tînărul licean debutase cu versuri în 1904 în **Revista literară** considerată de fapt o continuare a **Literatorului** lui Macedonski, iar spre sfîrșitul anului următor Al. Macedonski, sub pseudonimul „Lucilius", publica articolul **O treime de poeți** în **Liga conservatoare** (25 decembrie 1905), articol în care pentru prima dată se vorbea în presa literară despre Mihail Cruceanu, definit drept un poet care are „sufletul armonici", „respectul limbei și grația formei". În 1906 devine colaborator la **Viața nouă** a lui Ovid Densușianu, mentorul revistei întîmpinîndu-l cu multă bunăvoință. Al. Macedonski și Ovid Densușianu au patronat poezia de tinerețe a lui Mihail Cruceanu, arătîndu-i prietenie și încurajîndu-l în așa fel încît va fi prezent cu versuri sau poeme în proză de factură simbo-

Constantin Mohanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

SABIN OPREANU: «Poeme de Riu»

„n-am opus poeziei nimic. Nici riul. Nici ura. Nici natura. Nici speranța dată de-a dura. // N-am ales cai. Nici poteci. Nici țeci. Nici autostrăzi. Nici aezi cu strălucitoare alămuri. Nici drumuri. Nici muri igrasioși. Nici munții stincoși. // Am privit-o drept in față. Nu mi-am coborit privirea. Nici ea. De-atunci stăm mereu așa. Cu sprinzenele usor ridicate și ochii infipți in orizontul celuilalt —". Am citat poemul final, „Orizonturi paralele", din al patrulea volum de versuri (plus o carte pentru copii) al poetului Sabin Opreanu, volum intitulat *Poeme de Riu* (cu *î*, nu cu *â*). Poemul propune, dincolo de totala incredere in forța cuvintului poetic, un program liric orgolios, refuzind modalitățile oferite de curentele, școlile și modele poetice și considerind poezia o dispută continuă cu limbajul și cu sinele. Este adevărat că o astfel de înțelegere a poeziei cuprinde o mare doză de vag, și rămine de văzut in ce măsură materia poetică acoperă bunele intenții.

Ceea ce este de ordinul evidenței, chiar și la o analiză sumară a *Poeme*-lor *de Riu*, dar ținind seama și de volumele anterioare *(Sunetul zăpezii, O privire asupra riului, Amurg experimental)*, este faptul că Sabin Opreanu se ferește cit poate de clișee și poncife, incercind și reușind să spună ce are de spus in chip personal, nu ingenuu (cine mai poate fi ingenuu astăzi ?), discret influențat de „sintaxa" surrealistă, dar extrăgind sonuri noi din teme poetice vechi de cind lumea (poeziei). La o primă impresie, imaginile par a fi confecționate după metoda dictatului automat, dar, cu un efort de înțelegere, mai mult ca oricind necesar poeziei de azi, aleatoriul se dovedește coerență de adincime, cuvintele se cheamă nu după sunetul din coadă, ci după semnificația gindului și altitudinile sentimentelor. Mai exact spus, frinturi de imagini surrealiste intră intr-o comunicare ce poate fi receptată integral, dacă renunțăm la prejudecata totalei transparențe semantice a fiecărei secvențe și dacă-i acceptăm poetului (și cum să n-o faci, după atitea experimente ?) dreptul de a sfida punctuația. De fapt, Sabin Opreanu este un naturist, contrariat pină la dramă de insensibilitatea sfirșitului de veac, autosuspectindu-se de desuetudine și, de aceea, disimulindu-și sentimentele și hipersensibilitatea. In poemul pe care il voi cita in continuare, rima interioară de la un moment dat și familiaritatea adresărilor nu sint decit paveze autoironice, fragile de altfel, care incearcă să protejeze un sentimental autentic, solicitat irepresibil de rousseau-ista intoarcere la natură : „Să citim impreună aceste cuvinte. Nici un murmur să nu ne clintească din aplecarea pămintului (doar rotund e și la capăt se prelinge orizontul). // Să citim impreună această poveste. Nimeni nu ne impiedică să trecem netulburați in balansul ierbii. Orice blestem e departe de parcă un greier s-ar ascunde in toate silabele // Hai să ne punem palmele la tîmple și cuminți ca iedera invăluind stejarul să cădem la rădăcină ca o lacrimă de rouă. // Să citim impreună ce s-a mai ridicat in lună // Hai să ne citim pe noi ființe // Poteca mai verde ca oricind speranță serpuiește printre exclamațiile muntelui —" *(Netulburați in citire)*. Se înțelege, cred, că intre a citi aceste cuvinte, a citi natura și a ne citi pe noi ființe, poetul pune semnul identității. Ar fi greșit insă să se înțeleagă de aici că Sabin Opreanu este doar un pastellist modern (ca limbaj), temător să se livreze citorului ca atare. Poetul și-a creat un *topos* personal, *Riul* imprumutat din real și imbogățit cu conotații livrești și cu cele aparținind unei biografii individuale transfigurate, un soi de *axis mundi* față de care raportează propria existență și existentul. Riul, in poezia lui Sabin Opreanu, inseamnă viață (izvor), timp (curgere) dedublare și moarte (oglindire), schimbare (in sens heraclitean), reper intr-o geografie reală și spațiu securizant, intr-una imaginară. „In zilele de pură vesnicie ale lunilor anului acesta mi-am zis ca totul să fie absolut clar in poemele mele lichide. Dar cum altfel cind straturile riului sint impregnate de lumina de sus și lumea de-acolo e insăși realitatea pe care o trăiesc și o visez ? // De ce să mă tem de STATUILE riului meu ? De ce să mă tem de pești vidre și raci ?! / Nu sunt ele limpezi ca bună-ziua? // In zilele de bună vesnicie ale lui octombrie privirea mi-am aruncat-o asupra liricului. Și mi-am zis că fruntea este aplecată cu sfințenie in lumina sării pămintului. Și că bucatele sunt in dreaptă cirmuire. // Scriu despre riu și despre puterea de-a curge incă la vale. Cu șuvoale ce iau totul in calc. Cu limpedea undă din coada păstrăvului. Cu frunza ce bate in dungă. Doar versul n-are voie să plagă. // De ce să mă tem de norul placid? Și de i a lumii abia strecurată ? Și de boarea vintului prea curată ? // In singele meu urlă pămintul rotund din pupila de păstrăv și creasta de val mai cuminte ca ora urnită greoi din clepsidră. Mi-e inima ornic și plasă de pești risipindu-și aripe in riul ce curge la deal" *(Biografie curentă)*. Din exemplele citate pină acum se poate observa, imi place să cred, că poetul este o structură duală și contradictorie sau, altfel spus, un neliniștit, atras de lirism in formele lui tradiționale și, totodată, refuzindu-și-l violent (și pudic), ca pe o vinovăție intr-un veac inoxidabil sentimental. Această indecizie in alegerea formulei poetice, sau refuzul opțiunii, care pot fi, ele insele, formule poetice de sine stătătoare (echilibru in dezechilibru) generează tensiune lirică, dar trădează, totodată, și o anume psihologie. Trăind in „provincia de plus, Moale, Unificatoare", Sabin Opreanu (și alții ca el) trebuie să facă *altfel* pentru a-și conserva și afirma personalitatea. Să nu se ralieze, dar nici să nu refuze definitiv. Să se lase ales (vorbesc de un anume limbaj), dar să-și păstreze și posibilitatea alegerii. Să audă ce spun alții (alte voci poetice), dar să spună, ținind seama de asta, ceea ce are de spus. Această ambiguitate fatală (și necesară, as zice) se simte in poezia lui Sabin Opreanu și in ceea ce privește limbajul acesteia. Autoreferențialitatea, insolitul metaforei și falsa familiaritate (capcană pentru cititorul credul ?), ironia (inclinind, insă, la el. către Witz-ul romantic) l-ar apropia de citeva nume ale generației '80 și mai cu seamă de spiritul acesteia. Dar atitudinea față de limbaj este alta, mai gravă. In sensul că nu orice poate (desi poate !) fi ironizat, dinamitat, pulverizat. Că trebuie ceva, oricum, construit in loc, cu argumentele, desigur, unei noi sensibilități, dar cu condiția ca aceasta să fie sensibilitate și nu truc. Multe dintre poemele lui Sabin Opreanu desfășoară implicit această polemică, dar numai o dată (aceeași strategie provincială !) o explicitează : „Lumea la picioarele mele. Pientoasă. Cu nuri nebuni. Catadixind să clipească din pleoapele-i grele. Făcindu-mi cu ochiul sting. Săltindu-se pe virfuri. Coapse. Capse // N-aș putea trăi fără fatalele nimburi de pe fetele tăcerii. In provincia de plus, Moale, Unificatoare / Ca o piele de viței bine intinsă intre structurile riului. // La poalele muntelui silabisind cu prieteni noptatici intruchipările generației post-moderniste. Dar eu făceam parte din generația războiului cu mine insumi. O luptă inegală totusi. Ca morile de vint cățărate pe propriul suflu propulsindu-și energiile nucleare inspre alt tărim. La o adică tot luier tot firicel de floare albastră din fastuoasele romante ale lacrimii. Insă lacrima-i de otel inoxidabil // Insi ir ginsi tinindu-se orgolioși de baruri sentimentale. Ca să mai scoată un sunet colorat demult. Potrivindu-i un mi bemol mecanic. Invățat pe de rost in pauzele dintre lacustre seminarii. Dar examenele sufletului unde sunt ? —" *(Lacrimi de otel inoxidabil)*.

Poezia din *Poeme de Riu* este un astfel de „examen al sufletului" bintuit de singurătate și tristețe, refuzind compătimirea, refugindu-se in „statuile riului meu", asumindu-și, altfel spus, un drum poetic propriu. Orgoliul modestiei este titlul de noblețe al poeziei lui Sabin Opreanu: „Cu creionul chimic umezit incerc să scriu in dublu exemplar ceea ce pasărea archeopterix isi inchipuia că poate fi zborul". Tot mai puțin reptilă archeopterixul de aici se metamorfozează in albatros.

Valentin F. Mihăescu

Epifaniile poeziei

Sufletul romantic care a trăit sau poate să trăiască in trecutul colectiv, in istoria apropiată și indepărtată, trăiește in vis. Poetul care nu și-a uitat amintirile se intoarce mereu la ele și le vede ridicate de la pămint, pilpiind și plutind intr-o lumină feerică trăiește in vis. Singuraticul care a călătorit spre vreo fabuloasă Citheră —, atinsă sau nu — sau și-a urmărit numai o himeră, plin de *un dor fără saț*, mistuit de credința că va atinge paradise terestre, cel care a văzut mereu lumi ce nu există, trăiește in vis. Astfel că imperiul său este nebănuit de intins, este brăzdat de multe ape și creste de munți, adună in el reliefuri nemaiintilnite, stranii, unice. Poate inchide in el o mare sau poate că a atins tărmul oceanului. Cu o avuție atit de nemăsurată așadar, va avea șansa să fie ascultat ca unul care a cunoscut izvoarele primordiale ale Firii, delte himerice, a auzit eresuri nebănuite, a văzut chipuri impietrite sau miscate de alte resorturi decit cele obișnuite, ca unul cu ochii plini de icoanele altor locuri și a unor lupte ce nu sunt date oricui ci numai acelora cu un suflet puternic. Proconsulul, cezarul sau marele războinic sunt ascultați cu respect și cu o indicibilă uimire. Marco Polo apărat numai de cuvintul său va stirni in ochiul negustorilor navigatori, un sentiment complex de invidie și neincredere. Cum, tocmai acestui sărăntoc zănatic să-i fie dat să cunoască un asemenea bizar imperiu, inaccesibil nouă ? Și atunci nu cumva minte sau inventă, nu cumva este un nebun sau un poet ? Dar el, Marco Polo, fusese un timp unul din stăpinii acelui imperiu, și al tuturor viziunilor pe care i le procurase curajul său nesăbuit, curiozitatea lui ilimitată de a cunoaște și de a trăi in alte lumi. Acum dragele lui lumi, in umeda și obscura temniță venetă, le prefira ca pe niște mătănii trăind din nou in ele, ținuturi largi de vis, țări despre care nimeni nu crede, dar care există și au fost născute de Poezia Creației, accesibile marilor temerari ai spiritului și ai Cuvintului, teribililor călători care vor fi crezuți de visătorii din veac.

★

Un Poet mare n-are casă. Dacă locuiește intr-una, casa aceea îi este Limba. Alteori Patria cu aspirațiile ei eterne. Dar cel mai adesea casa lui este Lumea.

★

Poeții care se joacă... Dar ce joc dur este Poezia și vai !, cită asprime ascunde. Inocența ei fermecătoare este ca *maya* inzilor. In vălurile ei se prind fără șansa de a se salva. Vor imbătrini jucindu-se sau se vor trezi ingroziți la vederea feței reale a lumii.

★

Atit de des se intilnește poetul cu el insuși in drumurile sale incit, incercind mereu să se evite, să se ocolească, să se piardă de sine, și, tot bătind cărări neumblate, de teama locurilor noi și necunoscute ce-i apar, se oprește și cercetează alarmat imprejurimile. Nu recunoaște insă nimic, lumea este alta, nu intrevede nici un semn, nici un reper, in acest ținut sterp ar putea să moară neștiut de nimeni. Dar curind se liniștește și răsuflă usurat fiindcă se vede venindu-și in intimpinare. Nu după mult timp insă incearcă să evadeze din nou.

★

Cit de mult caută Poetul să se cunoască pe sine... Dar oricite spectaculare tentative de autocunoaștere ar risca, nu ajunge să-și implinească dorința. Îi rămine ascunsă in noapte o față nevăzută și ur, adinc tăinuit și insondabil. Cit a aflat despre sinele său îi ajunge să înalțe un templu al orgoliului in care să se contemple saturat de ură. *Le moi est haissable.* Poetului mai mult decit oricui i se potrivește aserțiunea pascaliană, psihologiei lui de ființă rănită, pecetluită intr-o indelebilă neimpăcare cu sine.

★

Istoricii literari, esteticienii, criticii și toți amatorii ce caută mereu să facă scări ale poeților dovedesc un spirit primar, o abordare joasă a fenomenului poetic. Ierarhiile, treptele pot servi altor categorii de personalități dar in lumea artelor nu sint nicidecum revelatoare și operante. Ce semnificație pot avea măsurile „mai mic", sau „mai mare", „decit" intre Pindar și Sapho ? Dar intre Horațiu și Vergiliu ? Se va putea discerne, dacă are vreun sens a o face, intre înălțimile poetice numite Baudelaire, Rimbaud și Mallarmé ? Dar intre Novalis și Holderlin ? Ar putea cineva să se pronunțe cu obiectivitate intre preeminența unuia sau să-i așeze, cu conștiința dreptății, pe trepte diferite pe cel ce se numesc Ion Barbu, Blaga, Bacovia, Arghezi, Voiculescu sau Philippide ? Intr-un șir de nume ce definesc o epocă cine ar putea spune care este cel mai mare și care dintre ei mezinul ? Dar intr-o Pleiadă ? Este un adevăr unanim admis că Ronsard este in fruntea poeților Pleiadei deși nimeni nu ne-ar putea asigura că este un poet mai profund decit J. Du Bellay. Victor Hugo este romanticul francez cel mai proeminent, cu cel mai explicit program artistic, dar ar putea cineva să spună, și să ne facă să-i credem, dacă este mai poet autorul „Orientalelor" și „Contemplațiilor" decit ceilalți uriași, adică decit Lamartine, Musset sau Alfred de Vigny ? Este mai mare poet Puskin decit Lermontov numai pentru că il anticipează și are o operă mai intinsă ? Are vreun sens a-l socoti pe Ady superior lui József Attila sau pe Lorca lui Vicente Aleixandre ?

Dar imaginați-vă sau priviți un șir de munți. Unul sau doi dintre ei ar putea fi foarte inalți cu piscurile mult deasupra norilor, acoperiți de zăpezi vesnice și „inaccesibili". Nimeni nu va fi intr-atit de stupid să le conteste tocmai înălțimea. Nu înălțimea va avea vreo semnificație la toți ceilalți așezați de o parte și de alta, creste și piscuri, din același val de eruptie terțiară. Tot ceea ce insă are mai particular, ceea ce il va individualiza și-i va da un nume unuia dintre ei care să intereseseze, să seducă, să obsedeze prin fizionomia-i cu anume trăsături geologice, biologice sau turistice, care i-ar hotări „originalitatea" și l-ar pune intr-o anumită lumină, in rindul celorlalți, aceasta va fi și forma sub care va insera o semnificație in sistemul de valori al celor ce îi vor prețui și cunoaste platra, apele, văile, animalele, speciile rare, pădurile, potecile, florile, lumina, curiozitățile anotimpurilor etc. Vor fi prețuiți chiar și munții cei mai mici, cu „personalitatea" lor fiindcă sint munți din aceeași rocă dominantă și cu un status bio-geografic asemănător. Urmind acest ințeles, un munte mai mic ar putea fi mai interesant cu mult prin ceea ce are specific decit unul mult mai inalt. Apoi un munte foarte inalt poate fi, uneori, golaș și sumbru iar grandoarea lui poate să provoace spaime. El poate părea mai sărac decit alții deși din virful său, cine-l atinge poate vedea lumea cum nimeni nu și-o poate închipui de pe alte piscuri și poate surprinde semnificații și adevăruri de o limpezime la care alți temerari ai spiritului nici nu visează.

Dar această metaforă montană poate părea rebarbativă și simplisimă in raport cu arta poeziei. Am făcut-o numai pentru a arăta precaritatea unor exerciții de comparație facilă, dar care intrețin tensiuni intelectuale și nasc pe temelul lor confuzii și indoieli ce nu aparțin culturii. Culturilor mari le sint străine aceste meschine lupte.

Intr-un cuvint, nu interesează „măretia" unui poet mare decit ca prototip, model sau reper cultural. Acestia sint foarte puțini și lumea spirituală, noosfera ar fi săracă numai cu ei. De altfel, chiar numai acordul unanim de a investi pe cineva cu numele de poet îi conferă și o mărime indeterminabilă și alectorie. Poetul dacă nu este totdeauna nemuritor, și nu este, interesează și peste citeva secole, pasionează pe cei din viitor ca un vizionar sau ca un ins cu o sensibilitate bizar de asemănătoare cu a lectorilor lui din alt veac. In acest inteles marile inălțimi pot intra in umbră și in uitare deși nimeni nu le mai poate clătina. Va interesa totdeauna semnificația artei lor in sine precum și arta tuturor poeților adevărați și a tuturor originalilor semnificativi. Cu toții aparțin geografiei spirituale a omenirii.

★

O viață intreagă Poetul aspiră cu toată ființa sa spre pace și liniște. Dar viața lui este din tinerețe un război neintrerupt și se desfășoară intr-un spațiu al neliniștii, de care ar vrea să scape ca de o osindă. Ținta lui e cumplită insă, pe amindouă le va avea, dar... numai in moarte.

★

Poezia are un soroc și este o filcă a minutelor de clarviziune și a stărilor crepusculare Dacă nu in intregul ei, cu o anumită parte măcar, ea incepe a se naște arătindu-și din virtejul nopții Cuvintului, capul, un brat sau un picior, o parte a feței sau umărul. Momentul este divin, dar mai ales vital. Solemnul este subsumat acestora două. Așadar, din chaosul neguros al cuvintelor, poetul-mamos, singur își aduce pe lume fătul. Talentul sau geniul și-l va dovedi in măsura in care nou-născutul va semăna cu fragmentul de corp ce i-a aparut ca o iluminare. El va trebui crescut și invățat să vorbească corect *limba maternă a neamului omenesc*. Există și minuni, cind Poezia se naște intreagă, in armură, cu platoșă și coif, precum fecioara Pallas Athena, din capul lui Zeus, părăsit de durerile facerii.

★

Cit ar putea fi de plat firescul (cu lumina zilei) in poezie, incit să o ducă in mormint de la inceput, cum s-a intimplat cu armate intregi de poeți ai lumii oricit au fost ele de viteze ? Ar putea crea sentimentul greu, stătut de *deja lu, deja connu* făcind inutilă și imposibilă orice vrajă. Dar cită poezie, vai, s-a pierdut acolo !...

Dar nefirescul? Adică fronda de orice natură, masca bizară, ruptura desăvirșită de real, prăpastia față de spațiul cucerit, de către intelectul uman, al ființei ? Este atit de sigur că el strică ordinea lumii spirituale și că este un fel de resort care aruncă totul in neant prin pulverizarea cuvintelor ? Cit de bine se știe astăzi că intunericul, virtejurile, ceturile, spațiul sublunar sint medii bune pentru Poezie ! Atitea strălucite *Nopți* și ce tainice fioruri !...

Dar imponderabilitatea și crepusculara mediumnitate a Verbului ?

Pan Izverna

Poezia ca miracol

Urmare din pag. I

un adevăr mai intens, un bun simț mai categoric ? E necesar poate să ne amintim că *logica* nu e totuna cu *Logosul* iar dacă rostirea poetului e paradoxală in sens logic ea devine altfel in zarea Logosului, ceea ce respinge intelectul sufletul poate accepta ca natural. Nichita Stănescu vorbește in „presimțiri" („există numai ce va fi / numai intimplările neintimplate") poezia lui se ordonează după legile Ființei, ale cosmosului, starea sa e primordială și cu siguranță comună nouă tuturor, poetul n-a făcut decit să elibereze in noi această energie miraculoasă. Firescul pe care-l simțim intr-o astfel de poezie „neîfreascâ" e generat de bucuria regăsirii unor adevăruri mai adinci din noi și de aceea aderăm spontan la „Erezille" sale căci ele sint și ale noastre, nu impotriva noastră. Vom spune deci că lirismul său este o formă modernă de „maieutică", tot ce afirmă poetul in splendidele sale metafore aparține eternului uman, sint amintirile noastre mai vechi decit logica, ele exprimă virginitatea sufletului nestiutor de gramatici („pentru că ce-mi adusesem aminte / era cu mult, cu mult, cu mulți ani / de dinainte de cuvint"). Poetul „necuvintelor" are intuiția substratului fundamental, mitic, el divulgă neimpăcarea dintre logică și Logos, dintre silogism și suflet, dind cistig de cauză sufletului. Modernitatea acestei poezii trebuie lămurită cu atenție căci locuind in miracol lirismul stănescian nu este, *nu are cum să fie experimental*, el nu este produsul unor metode artificiale ; născute prin „hemografie", poemele sale sint „făpturi" nu texte, ele respiră, au o pulsație vie. Regretabil este a considera „tehnică" ceea ce de fapt este apariție epifanică, pură revelație, gramatica stănesciană nefiind efectul *ingeniozității* ci al *ingenuității* (să ni se ierte acest joc de limbaj). Luminați de această constatare, să înțelegem poezia sa altfel de cum ne invață tratatele de semiotică, să-i protejăm aura miraculoasă, bucurindu-ne de tainele ei adinci. Dacă lirismul lui Nichita Stănescu e bogat in surprize (cum este de altfel intreaga poezie modernă), acest aspect nu vine la el dintr-un impuls manierist : „e ora mea de-acum mai vie / decit lumina-n reverie / și simt miracole cu mult mai mari / in clipele venind / decit in anii rari". Fără indoială poezia sa e plină de surprize și de aceea place atit de mult cititorului modern dar să nu uităm că e o diferență esențială intre surpriza oferită de iluzionistul care scoate obiecte ciudate dintr-o pălărie și acea cosmică surpriză pe care o trăiești la apariția unui curcubeu după ploaie. In primul caz este vorba despre o prestidigitație, in cazul al doilea surpriza este epifanică, ea aparține naturii insăși mereu misterioasă și neelucidabilă. Nichita Stănescu nu e un artizan de surprize, un manierist doritor de șocuri formale, el e un genial născător de „curcubee" ideatice, de aici și miza ontologică a creației sale. Suprarealiștii regizau intilnirea dintre „o mașină de cusut și o umbrelă pe o masă de operație" șocind gratuit cititorul in timp ce Nichita Stănescu logodește formele realului transformindu-le intr-un cintec de iubire, intr-o nouă Miorită a sufletului nostru liric. In poezia sa lucrurile se caută indrăgostite, se identifică printr-un mister al atracției universale. Poetul se spovedește animalelor, păsărilor, pietrelor implorindu-le continuu să nu-l abandoneze in neantul solitudinii : „tu n-ai să mă lași, nu / nu, nu mă lăsa / frate plopule, frate / Vin și imbrățișez cu repedea mea viață viața ta lentă / N-ai să mă lași, / nu-i așa că nu ?". Universul său cununa elementele căci poetul imbrățișează totul cu fervoare, e o lume ordonată de legile iubirii, un spațiu rotund, protector „vino tu cu tine toată / ca să-ntruchipăm o roată" — exclamă el conferind poeziei starea de Kosmos, de comuniune opusă haosului și oare nu aceasta este nostalgia eternă a spiritului uman ? E o stare primordială, aflată in adincul ființei noastre și revelată de poet cu dărnicia cuvintelor sale eliberatoare. Am greși dacă l-am considera pe Nichita Stănescu un modernist, căci modernismul inseamnă capriciu, separare orgolioasă pe cind viziunea poetului este, din contra, o permanentă căutare a legii eterne, a Logosului, contribuția acestei poezii la innoirea lirismului este neptunică, de substanță, ea acționează moral. Și iată cum tradiția se convertește surprinzător in inovație actualizind mitul eternel reintoarceri și iată cum poetul ne face părtași la propria noastră regăsire proiectindu-ne trecutul in viitor sub steaua miraculoasă a verbului liric „el face să nu mai fie / ceea ce este / și să apară in ființă / ceea ce incă nu s-a născut".

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

EXCELSIOR

PETRU REZUȘ — PE ARIPI — Editura Cartea Românească

Descendent dintr-o familie de „oameni necăjiți" din Bucovina, Petru Rezuș*) s-a remarcat atit ca prozator și poet al acestei mirifice regiuni („Eu pentru Bucovina-ntreagă cint. / Din ea fac parte ca o mănăstire" — se confesează poetul), dar și cu folcloristul și istoricul... Izvoarele la care s-a adăpat sint cele perene : folclorul — din care prelia motivul miturilor fundamentale —, istoria poporului — incercind a stabili o punte „intre trecut și viitor" —, natura — cu frumusețile patriei —, mitologia greacă și ebraică — din care prelia motive și simboluri —, literatura națională și universală, pe care le-a asimilat in mod creator...

In poezie, preocuparea majoră o constituie „sacrala [...] intruchipare" a unor „vechi imagini", turnate „in tipare noi", urmind insă indicația horatiană — **ut pictura poesis**, interpretată ca **ut sculptura poesis** : „Ca-n a statuii dăltuire lentă / cuvintele-n tipare noi se lasă, / dezvăluindu-și vraja grea, latentă, / in impletirea lor melodioasă" **(Tipare)**. Arta sa poetică vizează atit realizarea unor structuri fonice, cit și degajarea unor sensuri și intelesuri noi, menite a desteleni tăceri, in contextul unor cintări pe care le-ar vrea nemuritoare, fulgerate „de o lăuntrică lumină mare"... In acest sens, el își cintărește cuvintul inainte de a-l aseza in cintare, fiindcă : „greutate are / numai cuvintul cintărit in palmă / și cumpănit, cind faci acel efort / cu-ntreaga revărsare-n tine, calmă, / a aruncării-n cer. Și cu cuvintu-l port / in gind și-n vis și-l rotunjesc mereu, / ca pe un disc, cintarea s-o străbată, / să poarte-n depărtare semnul meu" **(Discobol)**. Procesul creator nu se limitează la exigențe formale — acestea fiind, de fapt, auxiliare — necesare pentru a crea un „trup de sunet" tumulturilor existențiale profunde **(id est** : „nestiutul jar / ce arde-n adincime, ca pe-o vatră"). Munca pe manuscris presupune acceptarea unei jertfe, numai astfel fiind posibilă dăinuirea : „Ca Ana, manuscrisul meu nu-l las / in temnița cuvintelor să moară ! / Să se audă glas, din cind in cind, / fugar din zid, balada să și-o spună, ca-n vintul toamnei, prin păduri plingind, / pe veci nedomolita mea furtună. / Intr-una, rind pe rind, zidind cuvint / după cuvint, ca-n trup de mănăstire, / m-aud acum pe mine din mormint, / lăsindu-mă-n urmași ca moștenire" **(Manuscris)**.

Poezia pe care o scrie Petru Rezuș este de aspect aspirativ-oniric, cu propensiune spre stările de extaz. Este notabilă ilustrarea ideii de dăinuire in poezia lui Petru Rezuș atit prin zidirea in cuvint al unui sui-generis **non omnis moriar** — ca-n poezia **Manuscris** —, cum și prin reintegrarea panteistic-extatică in marele Tot... Poetul are incredințarea că face parte „dintr-un cortegiu sacru", că „versul cel mare nu-i sfirșit", autodefinindu-se ca un devot al iluziei, visind la „țărmul ideal".

Erosul — in poezia lui Petru Rezuș — exclude senzorialul, menținindu-se in zonele elevate ale sublimului. El este deopotrivă „spulberare de dor neintilnit", cit și dorință alinată, pecetluită de taină : „Și n-am putut pecetea de taină dezlega / cu altă taină,-atuncea in clipa cea supremă. / Pe cerul prăbușirii alergă inc-o stea / ca pe o mare,-ntoarsă, pierduta mea trieră" **(Dorința)**. Adevărata, marea iubire este — in concepția lui Petru Rezuș — doar aceea ce se transformă intr-o continuă aspirație spre excelsior, in cunoașterea de aspect inițiatic a tainelor unei „grădini suspendate" in care, precum Hölderlin, ar vrea să rătăcească „doar odată /.../ prin ea pină in zori !" **(Grădina)**. După care : „Intors in lumea mea, să cint afară / iubirea cea eternă pe pămint" **(Idem)**.

Cea de a doua parte a volumului **(Ovidiu la țărm)**, cuprinzind treizeci și șapte de poeme, se constituie — pare-se după modelul lui V. Voiculescu din **Sonetele inchipuite...** — intr-o insolită addendă la **Tristele** și **Ponticele** lui Ovidiu.

Programatic „vetust", pindit cu ochi de lup de monotonie, Petru Rezuș se afirmă ca o voce distinctă, bine individualizată, in peisajul liricii contemporane...

Simion Bărbulescu

*) **Petru Rezuș : „Pe aripi", Editura „Cartea Românească", 1986.**

POETUL MEMORIEI

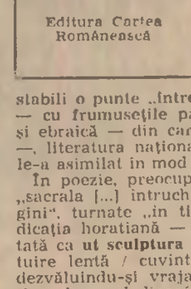

Ion Panait vine din poezie inceput de inger, protejat de intrebări, inconjurat de sunete și purtat de amintire, trece un pic pe **la Bacovia**, intr-o noapte, „acoladă de viață" cind „fintinile fără găleți / scot țipete spulberate de giște sălbatice", lăsind in urmă lacrimile de privighetori „lucrind prin spatele eternității", se uită odată prin „fereastra ce dă spre vara" și isi continuă drumul „spre capătul dinspre miazăzi al speranței", pentru a „da ochii cu oamenii pe care demult nu-i mai știu". Trecind pe sub jumătatea scufundată a unui pom, el vine la intilnire, ca un Picasso celest și le aduce oamenilor **Memoria clepsidrei : Amintire cu șoim**, zugrăvită in umbra vechilor mănăstiri cu taine și psaltiri. **Zare de vultur** lăsă de friguri, abia desenată **Flamingo** clătinindu-și alene masca aburindă a morții. **Puntea albă** din marginea nemiscată a neființei. **Toamnă singură ce** seamănă lungi sărbători risipite in haine. **Monument nocturn** cu diademă de șarpe. **Noapte cu soldați**, blindă istorie de strajă mereu. **Orizont** in care macii se-acopereau cu griu roșu. **Ploaie de pretutindeni**, bucurie de amintiri și incă o mulțime de variațiuni pentru speranță. Aduce, de asemenea, indemnul la multă căutare. Căutare in amintire, in memorie. Căutare de adevăr. Descifrare de infinit : „Vom mai pluti o vreme intr-o / nesfirșire lunară și poate chiar aceleași / arpegii își vor repeta valsul (magia unei / vieți !) dar aceste silabe nu pot / acoperi lumea noastră / rămasă in urmă / și fulgerată de rindunele de noapte. / ... / Acum / pierzindu-ne unul de altul / simțim cit de limpede / Cade această seară muribundă — ca un recital de adio / panglică dreaptă a infinitului".

Ion Panait aduce oamenilor **stampe** de memorie vitală. După intilnirea cu oamenii, cu „orizontul lumii mineral", poetul Ion Panait „desenează fluturi de batiste" și plecă din nou in poezie, cu stampele sale, in care „nici marea nu te mai revarsă din gura meduzei", și fotografiile „fisurate de sete" in care se citește „logahtatea frunzei", pentru a nu fi ucis de apropierea tăcerii. Pleacă din nou in poezie, precum in pictură o face Benone Suvăilă care soseste cu poemele sale infinite de culoare, cu cerurile adinci și pădurile care inaintează ca un singur copac, fremătind lăuntric in beatitudinea certitudinii culeasă din ireal. Cum pictorul vine in tablourile sale, epuizind ultimele posibilități expresive ale realului, cu universul său intim, de necuprins, poetul Ion Panait, a cărui obirsie clasică se descifrează in fiecare elegie și stampă, caută febril in memoria clepsidrei o „realitate" a lui și a oamenilor, pentru că „toată credința mea / e o cinstire a memoriei vitală / pe acest pămint obirșia și rasa / se ascund in legende ca-n magma unui univers / exaltat de trăsnete".

Dorel Filipescu

*) **Ion Panait : „Memoria clepsidrei", Editura „Cartea Românească", 1987.**

Scriitorii și Unirea

Urmare din pag. I

Arad și in alte locuri. In fruntea acestora se găseau N. Iorga, Octavian Goga, M. Sadoveanu, Emil Girleanu, D. Anghel și alții.

Indată ce s-a declanșat campania pentru trecerea munților, ministerul de război a inființat o revistă numită **Gazeta Ostașilor**, care urma să fixeze țelurile de război ale României și să insuflețească spiritele ostașilor. In fruntea acestei reviste au fost chemați N. Iorga, George Coșbuc, O. Goga, Onisifor Ghibu și alții. Primul număr a apărut la 11 septembrie 1916. Citâm din prima poezie a lui George Coșbuc, in care găsim vechile accente din **Cintece de vitejie** : „Dați tot inainte Români ! / Să nu se resfire niciunul ! / Și nimeni să n-aibă aminte / Decit să-și cunoască 'nainte / Cărarea ce-o fulgeră tunul / Și sfinta sa pușcă din miini !". Aceeași energie țișnea și din poezia lui Octavian Goga, **Latinitatea strigă din tranșee** : „Veniți, români, porniți-vă spre munte / V-arată drumul morții din morminte / Veniți, veniți, căci adevăr zic vouă / Ori, vă mutați hotarul mai departe / Ori, veți muri cu trupul frint in două".

Chemarea poetului a fost ascultată și românii au pornit pe toate cărările pe vechiul drum al lui Mihai Viteazul. In rindul acestora s-au aflat și numeroși scriitori, care au adus războiului pe lingă ofranda vitejiei și ofranda talentului lor, după război scriind diferite romane și nuvele. Printre aceștia, menționăm pe romancierul și dramaturgul Camil Petrescu, care va publica apoi romanul **Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război**, piesa **Mioara**, precum și un volum de versuri. Versurile lui Camil Petrescu au constituit o adevărată surpriză, el fiind departe de violența poeziilor de război. Romanul a fost scris in stilul lui Marcel Proust, excelind prin analiza sa psihologică și prin finețea sa. George Călinescu l-a considerat drept unul din cele mai bune romane de război. Un roman de război, care a avut un necontestat succes, a fost romanul lui Cezar Petrescu, **Întunecare**, scris după canoanele artei realiste. Un alt roman, scris după aceleași canoane și cu o puternică tentă națională, a fost romanul lui Liviu Rebreanu, **Pădurea spinzuraților**, consacrat memoriei fratelui său, Emil, in care se infățișează tragedia românilor din Ardeal, obligați să lupte sub drapel străin.

Printre scriitorii mobilizați pe front, a fost și poetul Mihai Săulescu, precum și poetul și criticul Perpessicius, care, deși invalid de război, a săvirșit o muncă benedictină, realizind cea mai de seamă ediție Eminescu, precum și o intensă operă critică. Nu putem uita pe prozatorul umorist George Brăescu, autor a numeroase volume de proză.

Unii din scriitorii mobilizați au avut soarta grea a prizonieratului, printre aceștia numărindu-se istoricul literar Gheorghe Bogdan Duică, prizonier in Bulgaria, poetul Gh. Topirceanu, prizonier in același lagăr, precum și Gh. Brăescu in Germania.

După retragerea armatei române in Moldova, scriitorii s-au adunat in jurul ziarului **România** de la Iași, condus de M. Sadoveanu și Octavian Goga, care au publicat aici numeroase articole. Trista pace de la București a inspirat și pana poetului Demostene Botez, care a scris poemul **Munții**. Dintre scriitorii colaboratori la **România**, pe lingă Octavian Goga și M. Sadoveanu, care au fost mobilizați cu gradul de căpitani, au mai figurat și Ion Minulescu, Al. T. Stamatiad, G. Gangopol, C. Bucșan, Ion Agârbiceanu și alții. **România** a fost unul din cele mai bune ziare patriotice, care a ținut treaz in tot timpul războiului constiința națională. Sfirșitul războiului avea să aducă la Alba Iulia apariția ziarului **Unirea**, iar la Arad apariția ziarului **Românul**, prin care s-au publicat hotărirle marii adunări și toate actele legate de ea. Printre scriitorii răniți a fost și Eugen Goga, fratele poetului, care avea să scrie apoi romanul **Cartea facerii**.

Printre poeții războiului figurează și V. Voiculescu și Volbură Poiană Năsturaș precum și Aron Cotruș. Urmînd o mare tradiție legată de numele lui V. Alexandri, Andrei Mureșianu, Dimitrie Bolintineanu, George Coșbuc, St. O. Iosif, N. Vulovici, căzut la Mărcurea Ciuc, O. Goga, precum și a clasicilor ******, Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu, scriitorii români au contribuit din plin la înfăptuirea unității naționale.

Tinerețea ca stare de spirit

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

● O privire asupra a ceea ce se cheamă îndeobște „literatură tînără" arată că aceasta e, sub raportul creației, o literatură scrisă în gamă majoră, modernă, riguroasă, probînd puterea de evoluție a unei culturi cu tradiție impunătoare. Însă, de asemenea, și o probă de conștiință civică, o adeziune față de principiile fundamentale care definesc o colectivitate umană, o cultură, un popor. Scriitorul tînăr reflectează (și pune reflecția ca un reazem etic, la baza operei sale) asupra istoriei poporului său, asupra ideii de patrie și asupra patriotismului consubstanțial pe care creația îl arată, el încearcă a-și defini propria acțiune literară în raport cu un spațiu de civilizație cu care se simte înfrățit definitiv, el și supune vocația acestui sens permanent, care disciplinează evoluția literaturii române și care este ideea de specific național. Opțiunea scriitorului tînăr este, în definitiv, opțiunea pentru o literatură demnă și conștientă de sine, definită și specifică; argumentul unei cărți este, din perspectiva aceasta, argument pentru cultură.

Acum, înainte de Conferința Națională a partidului, moment important în actualitatea țării, aceste argumente literare sînt, de fapt, argumente pentru viitor.

„Tinerețe" — tablou de Geta Mermeze

Literele dorului de casă

Nu știu de ce, dar la începutul iernii mi se face, mai mult decît oricînd, dor de satul natal. Anul acesta cînd, iată, partea de viață trăită acolo a ajuns să fie egală cu cea petrecută departe de casa părinților mei, îmi pare că s-a adunat în mine dorul tuturor iernilor traversate pînă acum.

Dacă mi s-ar cere să indic înfățișarea fizică a singurătății, aș spune că seamănă cu ninsoarea. Mai precis, cu ninsoarea ce se deapănă în mod repetat în chenarul copilăriei mele pierdute. Odată cu trecerea anilor, copilăria fiecăruia dintre noi devine o sumă de singurătăți egală pînă la capătul vieții cu ea însăși. Este, dacă vreți, ceva în felul unei necontenite treceri pe curat a întîmplărilor fără de care ne-ar fi imposibil să înaintăm prin timp. Nu se mai poate adăuga nimic. Nu se mai poate șterge nimic. Mereu aceleași și aceleași întîmplări. Mi s-a arătat, în toată măreția lui tristă, acest adevăr în clipa cînd am răsfoit, abia venit de la tipar, primul exemplar al primei mele cărți. Am înțeles, în momentul acela, că îmi esuase încercarea de a mă încredința cu totul copilăriei. Deși mă străduisem să mă apropii în vîrful picioarelor de ținutul ei îndepărtat. Deși luasem în buzunarul de la piept, cel din dreptul inimii adică, fotografia neretușată a dragostei de casă. Ce era cartea mea? De ce o scrisesem? Chiar nu se amintea în cuprinsul ei „nimic despre singurătate", așa cum avertiza titlul?

Căutînd răspuns la aceste întrebări, acum, la aproape doi ani de la debutul editorial, pricep că „Nimic despre singurătate" s-a născut dintr-o acută nevoie de potolire a dorului. Anii copilăriei, mi-am dat seama scriind, nu pot, nu mai pot fi recuperați. Dorul de ei, în schimb, este în permanență recuperabil.

Am mai înțeles, apoi, că pentru a fi drept cu amintirile tale și pentru a te vindeca de neputința asumării unui timp ce nu se mai poate întoarce, e bine să depui în contul locului unde te-ai născut și dragostea cuvenită timpului cînd te-ai născut, acelui timp care rămîne, la marginea copilăriei, definitiv în urmă.

În altă ordine de idei, „Nimic despre singurătate" a sfîrșit prin a fi doar cartea întoarcerii acasă, cartea înapoierii repetate în satul unde părinții mei, Ioana și Vasile, se încăpățînează, însingurați de ei, să mă aștepte anotimp de anotimp, seară de seară, clipă de clipă. Și mai este „Nimic despre singurătate" cartea în paginile căreia satul meu de cîmpie își face din cînd în cînd loc, aducînd între pereții uneia dintre casele Bucureștiului zvon de iarbă treierată de vînturi, și de grîu măsurat cu pașii de cer și de fîntîni din care se adapă nemărginirea, și de vieți ce se prelungesc una pe alta pînă spre temeliile pămîntului, și de salcîmi mîngîiați în fiece dimineață de lama subțire a plînsului de privighetoare.

Vă jur pe sufletul meu de onoare, singurul pe care-l am, de altminteri, că în prima zi a acestei ierni, iarna de mijloc a vieții trăite în satul natal și a celei petrecute departe de el, am deschis, fiindu-mi, mai mult decît oricînd, dor de acasă, cartea cu pricina. Ce credeți? S-a pornit dintr-odată o cumplită ninsoare în apartamentul meu. Ningea direct dintre copertile cărții. Pînă la genunchi m-a acoperit zăpada, apoi pînă la briu. Mi-a ajuns, în cele din urmă, la gît. Am vrut să strig: dumneavoastră, mamă și tată, vi s-a năzărit cumva că v-am uitat?!

Dar gura mi se îngropase în zăpadă. Și, culmea, nu apărea nimeni să închidă cartea. Mi-a venit să lăcrimez. Lacrimile s-au îndepărtat brusc de mine și, adunîndu-se pe copertă, au alcătuit, la mai puțin de o pleoapă deasupra titlului, una cîte una, literele numelui meu.

Ștefan Mitroi

O bucurie simplă

Poezia, așa cum o demonstrează întreaga ei istorie, ca și opera marilor poeți, nu e o proiecție a unor „paradisuri artificiale", o „artă pură", născută în vidul unui clopot de sticlă, în penumbra, suficientă sieși, a unor turnuri de fildeș. Ea nu este și nu poate să rămînă numai o artă a „frumosului", o lume de valori imanente, fără nici o relație cu realul, cu viața, cu universul concret al ființei umane. Teoriile bremondiene, evazioniste, îmbrățișate, cîndva, mai mult în plan teoretic de unii scriitori, au căzut în desuetudine, creația lor contrazicînd în ultimă instanță posibilitatea detașării totale de lumea în mijlocul căreia trăiesc, de epocă și de istorie. Marea poezie este, la urma urmelor, o demonstrație profundă și tulburătoare a adevărului că între literatură și viață există o relație indestructibilă, că arta trebuie să se nască în aerul tare al realității, din combustia irepetabilă a existenței. Literatura română, prin operele și scriitorii săi cei mai reprezentativi stă și ea sub semnul adevărului fundamental potrivit căruia creația literară durabilă este o formă de dialog cu viața, cu umanitatea, o proiecție a acestora și nu himera unui abstracționism impenetrabil. Mai mult chiar, cred cu toată convingerea că prin tot ce are ea mai valoros literatura română mai veche sau mai nouă este strins legată de solul autohton, ca expresie sublimată a spiritului național, a specificității existenței și simțirii noastre. „Credem, spunea cu deplină îndreptățire Eminescu, că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor nu poate exista decît determinată ea însăși de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național". Admirabilă profesiune de credință pe care marele nostru poet a ilustrat-o cu consecvență în întreaga sa operă, care este, cum spunea Călinescu, „o exponentă deplină a spiritului autohton".

Timpul pe care îl trăim, viața cu pulsația ei intensă și pluriformă au astăzi mai mult ca oricînd o considerabilă forță de impact asupra poetului. Mi se pare cu adevărat fascinant acest fluviu al realului, această lume infinită și puternică de stimuli, căreia scriitorul i se integrează și ale cărei vibrații le prelu, încorporîndu-le în propria creație, ca o imagine sublimată a acestei neîntrerupte și mereu reînnoite mișcări a universului înconjurător. Realitatea românească de azi este, din acest punct de vedere, un spațiu al necontenitelor prefaceri. „Orașe în mișcare", peisaje care se schimbă lăsîndu-și vechile înfățișări în fotografii de arhivă, oameni al căror relief sufletesc se armonizează cu acest timp de perpetuă schimbare și curgere, cu acest spațiu viu, de o copleșitoare densitate, pe care cunoașterea noastră îl ia în stăpînire, cu o receptivitate proaspătă și uimită, cu acea firească deschidere a privirii și sufletului către tot ceea ce devine împrejurul sau înăuntrul nostru.

Poate scriitorul contemporan să rămînă insensibil la o asemenea dinamică a realității? Poate el, aflat inevitabil în spațiul unui asemenea proces — viața însăși — să rămînă opac acestui flux de intensă energie, care dă sens însăși existenței noastre? Firește că nu. Ceea ce îl face cu siguranță să abandoneze eventualele tentații de izolare, de evazionism, iluziile „artei pure", este fără îndoială magnetismul niciodată diminuat al universului uman, „magnifica exuberanță a vieții" cum o numea Keats, în apropierea căreia corzile lirei vibrează intens întotdeauna. E suficient pentru asta să facem efortul de a-i cunoaște cu adevărat pe oameni, să intrăm în lumina de flacără a chipului și sufletului lor, trăind bucuria simplă dar atît de adevărată a apropierii de propria noastră esență. Pentru că ei, oamenii sînt, în ultimă instanță, matricea vie a acestei cutezătoare aventuri în timp, cheia de boltă a edificiului noii realități, atît de viguros prezente în jurul nostru. Aceasta este chiar misiunea scriitorului, sensul major al literaturii de azi, care înțelege că adevărații eroi ai operei literare sînt eroii vieții noastre de toate zilele, care pun în fiecare gest și faptă ceva din ființa lor, ca o flacără curată și sinceră.

Mircea Florin Șandru

Mă întorc în Transilvania

Doi inși, mamă și fiu, căutînd să se împlinească, să găsească o soluție suficientă de viață într-un mic orășel transilvan, la începutul deceniului opt, secolul curent. Cam la atît s-ar putea rezuma conflictul primar al unui roman la care trudesc — cuvîntul nu e prea umflat — de vreo două ierni. Ardealul așa cum l-am apucat eu pînă pe la vreo douăzeci de ani, adică la jumătatea-mi vieții, deocamdată, s-a fost făcut dispărut, abrupt și fără cale de întoarcere.

Lumea adolescenței mele, mentalități și fizionomii pitorești, o spiritualitate originală, arhitecturi vechi au fost înlocuite, pe neașteptate și fără tranziție, de altceva. Oameni veniți din toate colțurile țării au devenit peste noapte locuitorii burgului transilvan, transformat în șantier. Ce s-a întîmplat atunci mi se pare, din punct de vedere scriitoricesc, o experiență unică. Și mai consider că, pentru condeier, e o șansă să fie martorul unor vremuri cum sînt acestea ce le trăim.

Lucrul nu e foarte ușor pentru că nici o schemă și nici un plan nu mi s-au dovedit valabile. Deși subiectul mi se părea clar, iar ceea ce doream să spun, limpede, am luat-o de cîteva ori de la capăt, renunțînd la zeci și chiar sute de pagini. Mă și întreb uneori dacă am să pot scrie cartea asta. Pentru că, de fapt, nu se întîmplă nimic vizibil, nimic spectaculos. Brusc, însă, se întîlnesc și trebuie să conviețuiască ființe atît de deosebite, venind din civilizații destul de diferite încît își rămîn multă vreme, dramatic, străine. Cine va asimila pe cine? Și cum, cu ce preț? Cine va rămîne marginalizat? Și toate astea să le topești într-o substanță pură, artistică, care să nu se împiedice nicidecum în pietrele grele și colțuroase ale socio-romanului.

M-am gîndit de multe ori să renunț. Să mă întorc la un vechi proiect, o saga a Deltei, carte cu care, de bine, de rău, merg la sigur. Dar n-am putut. Nu m-am simțit numai laș în fața unui munte greu de urcat, și nu numai încorect față de o temă atît de generoasă ca și cum aș risipi un tezaur unic, ce mi-a fost încredințat mie — m-am simțit mai ales frustrat de o posibilitate proprie, sigur cea mai mare de pînă acum. Dacă va fi să pierd, am să pierd, cred, la un joc cu miză maximă.

Argumentul cărții mele? Sînt, deci, martorul unor întîmplări tulburătoare, de tot ieșite din comun, care, ca experiență umană, îmi par irepetabile. Scriitorul roman de azi care nu va fi pregătit să vorbească, la o vreme, despre vremea-i, va dovedi nu numai lipsă de intuiție, ci și lipsă de talent. Pentru că talent — deși cred că lucrul s-a mai spus — înseamnă și să nu te lași furat de facilitatea unor textulețe sau a unor povestioare gonite în protoistorie, în timp ce lumea se transformă în jurul tău.

Radu Anton Roman

Un cuvînt ca o flacără fără sfîrșit

Există în fiecare dintre noi o flacără prin care ne definim existența și prin intermediul căreia putem privi de-a lungul vremii înainte și înapoi fără ca prezentul să ni se pară uitat în intersecția luminată de întrebările și răspunsurile noastre și ale istoriei. Acea flacără atestă dorit drum al adevărului pe unde să mergem feriți de intemperiile interpretărilor de moment ale vremilor, ca istoria să fie, așa cum de fapt a fost de veacuri, evidența permanenței neamului și lucrării sale materiale și în destin.

Cu acest gînd, care în fond este propria mea respirație, am scris romanul „Pentru toate acestea", încercîndu-mi șansa de a trăi un moment crucial al istoriei României, înrolîndu-mă ostaș al patriei și ridicîndu-mă deodată cu ea pe meterezele dreptății și independenței, păstrării graiului și întregirii neamului. Conștiința mea nu poate viețui în afara istoriei acestui pămînt dintotdeauna și de apoi, pentru că altfel ceea ce fac ar fi de o artificiozitate deprimantă. „Pentru toate acestea" a izvorît tocmai din dorința de a participa în imensitatea spiritului de sacrificiu, însușindu-mi legea nescrisă, dar respectată cu sfințenie din părinți în părinți, acea lege prin care ziua poate fi prelungită mai presus de îndrăzneală, să taie beznele naturale sau produse în mod intenționat. Căci am scris această carte de inimă sub soarele fiecărui anotimp al patriei, cînd strălucea iarba de rouă, cînd ningea entuziast și se-auzea sunetul griului, cînd fructele schimbau culoarea aerului. Cred că avem posibilitatea, unică, de a fi în istorie prin literatură, asumîndu-ne pulsul răsăritului, credința și voința tuturor pe înțelesul timpului, crescînd în nimb de dragoste din suma anilor: patria ne-a născut, noi ne scriem devenirea.

Istoria cunoaște ceea ce e omenesc. Întocmai ca și literatura. Și ce poate fi mai fascinant decît realitatea! Omul este centrul de gravitație al lumii, deci și al istoriei și literaturii. Amîndouă se întîlnesc în om, se continuă prin el ca efect al „povestirii". Iar dacă istoria se consemnează după ce a trecut, literatura vine înaintea istoriei din interiorul și din exteriorul omului. Astfel cred că scriitorul este contemporan cu toată istoria umanității, luminînd ceea ce a fost umbrit, înstelînd speranțele, aurind dorul prin graiul nostru — comoara inestimabilă de unde irumpe veșnicia.

Istoria, „cea dintîi carte a unei nații", cum spunea Nicolae Bălcescu, a fost și va fi subiectul multor opere literare pentru că este steaua polară a permanenței etice, pentru că problematica istoriei, indiferent de epocă, își pune amprenta pe evoluția exprimată prin idealuri și înfăptuiri. Omul, fie el țăran, muncitor, cercetător, artist, scriitor, a fost implicat în evenimentele istoriei, le-a trăit, le-a dat sensurile majore, le-a adus sub cerul adevărului său. Istoria este subiectul, literatura — exprimarea prin semnificații, nu prin întîmplare.

Sentimentul istoriei este o trăsătură fundamentală a poporului român, o forță activă care țîșnește din inimă strălucind din depărtările de mii de ani, iar pentru că scriitorii fac parte indisolubilă, cu aspirațiile și iubirea de patrie, din popor, ei și-au întocmit manuscrisele cu literele de purpură ale cinstei și demnității, au moștenit și perpetuat virtuțile pîinii pămîntului, ca un suflet de basm, ale verbului minunat de atingerea lunii scînteind pe cerul senin, în cîntecele întîlnite în obiceiurile înțelese de la înfrățitul griului; istoria e primăvara scriitorilor, o primăvară fără sfîrșit împletind florile atinse de exaltarea rodului cu demnitatea libertății. Dragostea de țară e chiar viața lor.

Revin și spun că romanul „Pentru toate acestea" înseamnă mărturia mea de suflet, dreptul cucerit prin scris de a fi un soldat al istoriei, nu atît în curgerea timpului, cît mai cu seamă al patriei de unde se revendică ființa mea; romanul reînvie în sîngele meu tînăr și fulminant „momentul Mărășești", un moment eroic care a deschis orizontul măreței zi de 1 Decembrie 1918. Scriu de ani și ani la o carte dedicată Marii Uniri, în care bunicul meu, personajul principal, a participat la marele act istoric, și-a lăsat gîndul și dorul de adevăr fiilor săi, ca pe un testament încrustat în timp cu tot griul semănat de el. Ceea ce știu e că această carte va fi zidirea mea în istorie.

Pavel Pereș

„Citadinul" ca personaj

Marcat, atît ca martor cît și ca participant direct (scriitorii de mult nu-și mai caută refugiul în turnuri de fildeș ci „pun umărul" la edificarea noii societăți), de Congresul al IX-lea al P.C.R. și momentele ulterioare ce au dus și conduc mai departe la făurirea noii istorii a patriei, am încercat să realizez în romanele mele („Și noi am purtat lodene" tipărit în 1982 de Editura „Scrisul Românesc", „Fiesta non stop" publicat mai mult de trei sferturi în periodice și al treilea, predat deja unei edituri, ce și-a făcut semnalată existența prin cîteva fragmente ce au văzut lumina tiparului în reviste literare) nu numai ideea de tinerețe ca stare de spirit, personajele mele fiind oameni tineri, ci problemele „citadinului" și evoluția lui în noua societate.

Nu sunt ambiționat de ideea absurdă că aș fi singurul pavator al unui drum nou, proza citadină avînd în perioada interbelică, nu numai prin Camil Petrescu și Mihail Sebastian (care mi-au marcat lecturile și poate chiar modul de a realiza proza pe care o scriu) două vîrfuri ale istoriei literaturii române dar, în noile date istorice în care se desfășoară eroii mei apare o nouă psihologie a personajului, diferențiindu-l și chiar opunîndu-l personajelor interbelice ce au și ele reprezentanți în economia cărților ce le-am scris.

Deocamdată nu am abordat încă tema, tentantă, a „obsedantului deceniu", cu toate că el există în acțiunile descrise de mine, întrucît am considerat două alte momente mult mai importante: revoluția de la 23 August, care a marcat începutul schimbărilor capitale din viața și conștiința oamenilor și formarea efectivă a unei generații cu largi deschideri spre democrație, începută odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R. cînd curajul afirmațiilor revoluționare lua locul dogmatismului, ideilor șablonarde și anchilozelor, dăunătoare prin incompetență și comoditate. Am participat la ultimele transformări. „Citadinul" meu este marcat de ele și reacționează ca atare. Nu pentru a mă face agreabil cititorilor am folosit un stil direct, percutant, cinematografic și „la persoana întîi", ci mai ales pentru că acesta este felul de a se comporta și discuta al tinerilor din generația mea și care, poate, au un singur defect: s-au grăbit prea mult spre viitor dorind să sară cîte două, trei trepte deodată.

„Citadinul" meu este prezentat în momentele de mare combustie interioară datorate unei iubiri, mai mult sau mai puțin fericite, momente ce-l marchează în întreaga sa activitate pentru că el este un prototip sentimental, într-o viață nouă, spre deosebire de antecesorii săi interbelici. Unii, care l-ar privi cu superficialitate, poate, ar crede că este un hedonist uitînd însă că în noile date istorice întîmplările (fericite sau nu) oricui ne privesc pe toți ei făcînd parte din familia constructorilor societății socialiste. Orice membru al acestei familii are dreptul la dragoste așa cum îl are și pe cel de a munci, drept ce și l-a ridicat la rang de obligație față de istoria pe care o construim astăzi, deci istoria poporului român. Astfel încerc să urmăresc și evoluția sentimentelor în noua societate.

Proza citadină apare încă de la începuturile speciei cu un roman mai mult decît „modern": „Ciocoii vechi și noi", dar asta nu înseamnă că trebule să absolutizăm. Șansă au toate tipurile de proză și asta s-a dovedit, în timp, ajungîndu-se ca, prin diversificarea ei, proza românească să devină una dintre cele mai valoroase ale momentului actual. Totala recunoaștere internațională nu va întîrzia să vină. Nu este numai părerea mea ci și a unor valoroși scriitori străini cu care am purtat dialoguri prietenești, nu complezente.

În întîmpinarea Conferinței Naționale a partidului nostru sarcinile și obligațiile scriitorilor sunt la o cotă mai înaltă ca oricînd, acum, după ce jaloanele de nezdruncinat au fost trasate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, eroul istoriei patriei, făuritorul României moderne.

Alexandru Dan Popescu

Statui

În fiecare brazdă-avem părinți
Ce ne apasă peste umeri, grei,
Țîșnesc din lut statuile fierbinți
Și sîngerează cerul la Moisei.

În fiecare zi mai crește-un brad,
Din lemnul lui mai dăltuim un chip
Și-n toate anotimpurile ard
Privirile țăranilor din Ip.

În fiecare inimă avem
Cîte un os de lacrimă și jale
Rupt din statuile de lemn
Însingurate și tulburătoare.

Dan Iorga

Dedeasupra numirii de țară

Aripi mă sorb și mă ascut în afară
Printre lumini clare ce adînc se rotesc
Pînă în dedeasupra numirii de țară
Unde lucrurile cu ea laolaltă mă cresc;

Și nu mă pot recunoaște că sînt
Decît sunetul lunii sub coaja de brazi;
Dar luna, ea însăși e propriul meu cînt,
Respirat din străbuni pînă azi,

Ca un arc ridicat peste vreme
Munții flutură steaguri pe bolți
La fel cum patria învață să mă cheme
Iar eu de la ea întotdeauna învăț.

Florian Dan

Lăudînd patria

Sub piatră, —
Grăiește aurul,
Sub zăpezi —
Griul,
În aer — lumina
Cu aripile roșii
Ca niște steaguri —
Lăudînd patria.

Nicolae Sinești

Poemul acesta

Oamenii fluvii curgînd în anotimpul de zestre
Spre viitorul ce-n fapte e rostuit de istorie
Cerul e purpură, sufletul purpură este —
Pe buze, cîntecul vremii păstrat în memorie.

Trece pragul în față coloana de purpură
a țării —
Secundele adie miresme în drumul lor
Secundele cresc din albastrul timp al visării,
Ce mîndră coloană e-al nostru popor!

Veacurile ne-au întinerit anume rîndurile,
Din glasurile noastre se naște simfonia —
Luminează, se împlinesc sentimentele,
gîndurile
Pentru poemul acesta ce-l scriu: România!

Ioan N. Dumitrescu

Rădăcini

Atîta lumină în holde
Leagănă talazuri
Mi-au crescut rădăcini
În ogor
Urcă în mine
Singele pămîntului
Mă unge lumina
Pe creștet
Bobul în mine
Se umflă ascetic
Mă legăn talazuri
Mă bucur cuminte
Sînt grîu
Lumina mă unge
Pe frunte.

Luiza Zaharia Bodi

Gură de izvoară

Aceste cuvinte
Sînt cuvintele
Dragostei de țară
Și nu le pot rosti
Decît cu glasul Carpaților
Și-al Mioriței

Aceste cuvinte
Sînt cuvintele
Dragostei de țară
Și dorul meu legitim
Aici va tărmui
De-a pururi

Aceste cuvinte
Sînt gură de izvoară
Și iubirea mea
Iubire va fi
De-a pururi.

Elena Codrescu

Gînd de Patrie

Votul meu — Drumului înaintașilor,
pămîntului de lacrimă și visare;
Carpații, cu frunți de lumină,
știură rădăcinile neamului —
o țară nouă — România,

Votul meu — Meșterului olar știind
rostul pămîntului, fiindcă vorbește cu el
Cu cei mai frumoși ochi și verdele înroșit
rămîne în smalțuri de culori;

Votul meu — Constructorilor de hidrocentrale
tot luminînd mesele cu prinos de vin și piine,
Poarta sărutului, Coloanele infinite
ne vor spune
Cum, miine, pămîntul înflorește...

George Corobea

Privesc departe

Învăluindu-mă-n azurul
luminii din irișI,
privesc departe
prin acest anotimp
imblînzitor de ape,
și nemărginite lanuri;
pînă la marea
cea mare
ofranda de pe-altare
și cerul
cu-alesături
de zestre.

Ștefan Marinconi

«Luceafărul» pe plaiurile

Publicăm, cu mai multe numere în urmă, o relatare despre manifestarea, devenită tradițională, organizată de revista noastră în colaborare cu Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Botoșani, „«Luceafărul» pe plaiurile Luceafărului". Intîlniri cu cenacluri ale tineretului, documentări în întreprinderi, unități agricole, pe scurt, continuarea dialogului cu oamenii ținutului care a dat civilizației românești reperele maxime ce se numesc Eminescu, Iorga, Luchian, Enescu.

Revenim astăzi, oferind cititorilor noștri, alături de însemnările redactorilor și colaboratorilor revistei care s-au deplasat în județul Botoșani, creații ale membrilor cenaclurilor botoșănene ce configurează, sperăm, o imagine a „stării culturale" a acestei zone mirifice.

Caracteristică, prin deschidere și angajare, atmosferei în care întregul nostru popor întîmpină marele forum comunist, Conferința Națională a partidului.

Poem simplu despre Nord

Veneam de la Miorcani lui Pillat, dintr-un sat care a devenit poezie, de fapt, aici, în ținutul Botoșanilor al senzația că orice lucru pe care-l atingi devine poezie. Pentru că stăpînește în toate și peste toate spiritul limbii române, aerul Eminescu. Lungi coline mingîiate de soarele toamnei, aromă de frunze și iarbă udă, la cîțiva pași Prutul, ca o lamă de sabie. Am stat cîteva ceasuri în Darabani, „cel mai nordic oraș al țării", așezare de oameni gospodari și mîndri, s-a petrecut o șezătoare în care am simțit că versurile sînt primite cu sufletul, că se creează acea stare de comunicare directă ca între ființe ce au în gena lor cheia poeziei.

Apoi, locuitorii ne-au vorbit despre ei, despre gîndurile și fapta lor, făcîndu-ne, parcă, părtași la tot ce se întîmplă în acest unghi de țară. Ion Zbughin, primarul Darabanilor, e de loc dintr-un sat din apropiere, Coțușca. Vorbește pasionat despre preocupările orașului, se vede că știe bine fiecare loc, judecă drept implinirile, prioritățile și oamenii. La Darabani trăiesc 12 000 de locuitori și munca lor acreditează, în ce are ea mai important, o idee care s-ar putea defini „șansa industriei mici". Există aici și o filatură de bumbac unde lucrează în majoritate tineri din satele zonei. Alături de ea însă, o serie de ateliere, de mici întreprinderi, de covoare, de împletituri, de mobilă, unde dărăbănenii, meseriași din tată-n fiu, cum spune primarul, fac lucru de artă căutat în țară dar și la export ca pe o marcă de excepție. Trimit produse în Franța, în R.F.G., S.U.A., cîștigă bani buni care se adaugă la zestrea orașului, care se văd în dezvoltarea urbanistică a așezării, în casele oamenilor, în viața oamenilor. Totodată, cele două cooperative agricole de producție lucrează cu beneficii întregind profilul agro-industrial al economiei orașului.

Oamenii de aici locuiesc pe un pămînt al prezentului dar, în egală măsură, și al istoriei. Ion Zbughin ne-a relevat conștiința acestui fapt, vorbindu-ne despre șantierele arheologice de la Mitoc și Cotu-Miculinț, despre ambiția dărăbănenilor — deplin justificată — de a deschide o secție a muzeului județean de artă, despre simpozionul internațional pe teme de arheologie care s-a desfășurat aici în 1985 cu participarea unor specialiști din Franța, Cehoslovacia, Anglia, Polonia.

În toate aceste lucruri, aflate în timpul prea scurtei noastre întîlniri, respiră frumusețea unui loc și a unor oameni care știu să-și trăiască viața și munca „pe latura lungă". Și iată că, pentru memoria noastră, Darabanii încetează să mai fie un punct oarecare pe harta țării, el capătă o identitate precisă, luminată de chipuri și de gînduri, un loc unde merită să revii, unde trebuie să revii.

Poate că acolo, la Darabani, într-o zi de toamnă așezată în programul manifestărilor culturale „«Luceafărul» pe plaiurile Luceafărului", în cărțile noastre care vor veni se va fi scris un poem simplu, tulburător prin atingerea sa de aerul unui pămînt întrat în literatură și în istorie, un poem ce ne va lega definitiv de destinul celui mai nordic oraș al țării.

Nicolae Dan Fruntelată

Miorcani

De-a lungul Prutului — un Prut sărac în apă, cu albia năzuroasă umbrită de sălcii și de nori — se așează pe o batistă de mal Miorcanii, satul în care s-a născut, a copilărit și a trăit modest, discret și cuviincios un poet ce scamănă atît de bine cu poezia sa : Ion Pillat. Satul nu pare mare, dar e intins între livezi de meri, cu casele înălțate pe deal sau coborîte pe vale ; un sat vechi, de răzeși, boieriți pentru curajul lor în bătăliile de epocă, amenințați de invazii pagine, dar mereu strînși unul lîngă altul, umăr lîngă umăr, pentru a le infrunta mai bine, risipiți uneori, dar niciodată învinși.

Venind deci pe malul Prutului — despre care, cel puțin eu, credeam că este mult mai larg, cît o Dunăre, dacă nu chiar mai mult, dar care, cine știe, nu este nici prea îngust, cît să-l cuprinzi în coada ochiului cînd te fură peisajul de dincolo, — venind deci pe aici, pe un drum măsurat în aer de plopi înalți și cutremurători, am intrat în Miorcani, am ocolit puțin, ne-am întors la dreapta, și pe urmă iar la dreapta, urcînd pe un piept de deal deasupra căruia părea să plutească o casă veche, boierească, un conac alb, cu multe ferestre, însoțit într-o latură de cîteva case, la fel de vechi. O livadă largă, castani bătrîni sub care trebuie să se fi plimbat poetul, meri, pruni, vișini și flori, foarte multe flori.

Colecția „Ion Pillat" nu este mare. Mare a fost gîndul celor care s-au gîndit să facă un asemenea gest de recunoaștere a valorii sale. O masă, un bufet, o oglindă, fotografii de familie, cărțile poetului, tablouri, dedicații, lucruri care nu se știe cîte au fost ale poetului și cîte ale familiei. Și totuși îndeajuns pentru a simți o emoție adîncă, o emoție care e menită să te facă mai bun, mai curat, mai pregătit pentru frumusețea și înțelegerea vieții. Așa cum a fost, de altfel, poetul.

Iulian Neacșu

POMÎRLA — UN SAT LA MARGINEA ȚĂRII

Carte poștală

Am întotdeauna sentimentul unei vinovății atunci cînd, dintr-o pricină sau alta, nu izbutesc la vreme să-mi îndrept pașii spre locuri pe care le-am mai călcat și-a alte rînduri. Mă simt ca și cum aș fi uitat o vorbă ori un crimpei de cîntec la care țineam foarte mult. La anii pe care îi număr am legat prietenii strînse, pe care nimeni și niciodată nu le poate zdruncina. Mi-a fost dat să ascult cîntece de horă într-un amurg de duminică, ori să-mi tresară sufletul la auzul unei doine șerpuind din pieptul unei fetișcane ce-și ascundea fiorul de dragoste sub stelele lui septembrie. Poate de aceea mă socotesc un aîntat al soartei cînd am prilejul să ascult o baladă spusă în dulcele nostru grai românesc, sub o poală de pădure atinsă de toamnă, ori să mă pierd pe un drum de cîmpie, undeva departe, într-o inimă de Bărăgan.

Toate acestea îmi vin în minte la numai cîteva zile după o proaspătă călătorie pe meleagurile în care au văzut lumina zilei Eminescu și Iorga, Enescu și Luchian. Nume de temelie ale culturii neamului românesc, ele îți dau siguranță și deplină încredere în geniul permanent al acestui popor. Am regăsit orașul Botoșani întinerit, scăldat într-o lumină de sfîrșit de octombrie, clădindu-și moderne edificii de artă, și case în care să-și odihnească truda zilnică locuitorii zilei de azi și ale celor care vor veni. Un drum la Miorcanii lui Ion Pillat, un altul în cel mai de nord oraș al țării, Darabani, un popas de taină pe malul „lacului codrilor albaștru", altul în pridvorul casei de la Liveni. Am zăbovit ceasuri și ceasuri înaintea exponatelor fabricii de sticlă și porțelan din Dorohoi, dispunînd de privilegiul de a fi însoțiți de familia Antal, ceramiști de înaltă ținută, admirînd măiestria celor care cu atîta generozitate ne aduc în case lumina muncii și a talentului lor. Și într-un ceas de amiază ne-am continuat drumul spre ultimul popas : Pomîrla, „un sat la margine de țară" cum aveam să-l numesc cu doi ani în urmă... Spinările dealurilor erau aceleași, porumbul lua drumul hambarelor ca și cu două toamne în urmă, mirosea a gutui și a struguri culeși de curînd, pămîntul răsufla ușurat de povara recoltei pregătindu-se pentru odihna pe care și-o merita din plin la vremea zăpezilor, Codrii Herței străjuiau așezarea la fel de maiestuos, așa cum îi lăsasem, iar prietenii noștri, stăpînii locurilor, ne-au ieșit în întîmpinare cu vorba lor blîndă și i-am simțit că se bucură din inimă pentru revedere. L-am îmbrățișat pe Ioan Rusu, primarul comunei, și l-am întrebat cu privirea : „Ei, ce mai e nou ?..." Mi-a răspuns prin viu grai : „Multe, hai să le vezi." Și mi-a arătat cîteva construcții, care dădeau o înfățișare nouă așezării. „Am făcut și noi ce-am putut ; blocuri ca la Botoșani, ca la Dorohoi", și, mi le-a arătat. Spații largi, frumoase, alcătuiesc magazinele de la parter. „Oamenii sunt la fel cum i-ați cunoscut dintotdeauna : buni gospodari. De altfel, hărnicia este profesiunea noastră de bază !..." Avea dreptate. Am intrat în cîteva gospodării. Case arătoase, curți pe potrivă. Ordine de mînă de fată care-și așteaptă pețitorii... Am traversat parcul comunal și m-am oprit din nou cu aceeași emoție în pragul casei care a adăpostit prima școală rurală din Moldova. Custode — același dascăl, semn că oamenii și-au înfipt adînc rădăcinile în pămîntul locului. Copacii din preajmă își tremurau a dor frunzișul atins de brumă și pașii mei s-au oprit în dreptul castanului pe care Samson Bodnărescu l-a sădit întru bucuria și cinstirea prietenului său Mihai Eminescu. Și din nou mi s-au adunat în minte versurile Luceafărului poeziei românești : „Împărat slăvit e codrul / Neamuri mii ii cresc sub poale, / Toate înflorind din mila / Codrului, Măriei-Sale." Am pătruns în camera în care era găzduit poetul cînd poposea la prietenul său, profesorul din Pomîrla. Un pat, o masă, un scaun, cîteva cărți, o lampă cu abajur, alte cîteva mici obiecte neinsemnate alcătuiesc interiorul. Cum se va fi simțit Eminescu aici ? Cine poate să spună !... Avea cerul și Codrii Herței, drumurile și prietenia oamenilor, așa că nu era singur. Poate că în popasurile lui pe aceste meleaguri i s-au aprins în suflet : „Sus în brazii de pe dealuri / Luna-n urmă ține strajă / Iar izvorul, prins de vrajă / Răsărea sunînd din valuri." Ceva mai într-o parte, Liceul „Anastasie Bașotă", la care cu ani în urmă a funcționat ca profesor și director Samson Bodnărescu. Mai vechi sau înălțate cu palmele și suboarea celor de astăzi, toate aceste lăcașuri sunt pietre de granit la temelia unui neam și a unei țări care și-a păstrat dintotdeauna, venind de peste veacuri, trăinicia și care a moștenit demnitatea de a nu umbla cu fruntea plecată...

★

Umblu pe jumătatea drumului, însoțit de Ioan Rusu, primarul comunei. „Mai sunt destule de făcut, continuă el, legînd un fir de vorbă întreruptă. Sistematizarea, de pildă, așezarea satului într-o nouă condiție. Dar o să le facem pe toate și la vreme. Avem cu cine". Și cu o ușoară umbră de nostalgie : „Mie mi s-au mai adăugat cîteva fire de păr alb ; încolo, toate bune și la locul lor. De altfel și dumneata", zice, și zîmbește cu gînd de prieten. „Sigur ; au trecut doi ani de cînd nu ne-am văzut și n-am schimbat o vorbă. Pentru unii înseamnă mult, pentru alții puțin...". „Cînd faci ceva care să-ți rămînă în urmă, este ca și cum ai da naștere unui copil care să-ți ducă numele mai departe. Tu alcătuiești un număr de ani, într-o zi încărunțești, ba și albești chiar, dar dacă ai sufletul curat și ai lăsat ceva, cît de puțin în urmă, nu te poți teme de bătrînețe, ori de uitare. Așa gîndim noi în marginea noastră de țară..."

Pomîrla — „un sat la margine de țară...". Ioan Rusu, primarul, a intrat într-o curte. L-a strigat cineva ori i-a plăcut lui cu bună-știință să se piardă de mine. M-a lăsat singur cu gîndurile mele. Tot așa procedase și în urmă cu doi ani. Puteam să-l caut și să ne continuăm dialogul, dar n-am vrut ; sau n-am avut tăria. Oamenii simt uneori nevoia să rămînă singuri, fie măcar și numai pentru o clipă. Dacă nu le-o lași, faci o mare greșeală... Mi-am continuat mersul în jos, spre vale. Plopi drepți, înalți, străjuiesc șoseaua. Soarele mai zăbovește o vreme deasupra pădurii, inundînd dealurile cu lumină, apoi trece dincolo de Codrii Herței, pregătindu-și odihna de noapte. Se pornesc fumurile pe acoperișuri, oamenii apar în cadrul porților, schimbă noutăți între ei, de parcă nu s-au văzut de cine știe cînd — „Pun țara la cale, cum zice primarul, unul o idee, altul alta, ne sfătuim întîi și-apoi punem umărul", — cîțiva o iau în sus, spre primărie — în restul zilei nici pe-acolo nu se prea înghesuie lumea, sunt plecați la muncă, fiecare unde trebuie— se mai opresc la un magazin, mai fac o cumpărătură, se-ntorc vitele de la pășune, lumina ferestrelor dă buzna în stradă, se simte forfota ceasului de seară cînd satul se întoarce de la treburi, iar ție, călător venit din altă parte a țării, îți este drag să-i privești locuitorii, să le cauți gîndurile, să le trăiești bucuriile...

Se făcuse tîrziu cînd am plecat din Pomîrla. Satul se odihnea. Am dat și eu o roată pe la primărie. Așa am apucat de la ai noștri. Ioan Rusu rezolva probleme curente. Nu l-am deranjat. Mi-am tras un scaun și mi-am aruncat ochii pe fereastră. Aveam în față parcul, liceul „Anastasie Bașotă", căsuța care adăpostise cu ani în urmă prima școală rurală din Moldova, parcă zăream și castanul pe care-l sădise Samson Bodnărescu, dar nu sunt prea sigur, două coame de deal și cam atît. În jur liniște, o liniște de oameni gospodari. Primarul semna niște hîrtii. L-am privit cu atenție, încercînd să aflu care sunt firele albe care i-au apărut în ultimii ani. E destul de tînăr încă — „bărbat în putere", cum se spune — are fața și inteligența proprie țăranului român, nu se teme de greutăți, știe să le învingă și, ce mi-a plăcut cu deosebire la el, este că, atunci cînd rîde, o face cu sinceritate, așa cum au făcut-o toți ai săi, de cînd se află Pomîrla pe lume...

Constantin Georgescu

Amintire în plumb

Prima zi de redacție a fost pentru mine și prima zi de tipografie. M-a luat în primire un zețar bătrîn care în semn de bun venit mi-a caligrafiat cu aldine, la linotip, numele și mi l-a făcut cadou, mică parafă fierbinte, pe care abia am desluși : ANA-IRAM. Peste un an avea să ne trimită fierbinți salutări : se pensionase. Deocamdată lucra, cum făcuse toată viața, fără cămașă pe el, doar cu un șorț de piele, trecut pe după gît. Era de neuitat : mușchi de hamal antrenat prin cine știe ce port din Orient, cap sur, păr sirmos, ochelari cu lentile mai bombate ca ventuzele, sub care ochii exoftalmici, te urmăreau ca niște animale de pradă cenușii.

Acolo, la Botoșani, în tipografia din Calea Națională nr. 200 și ceva, am aflat că în viața unui ziar redacția poate să conteze mai puțin decît tipografia. Ziarul „Clopotul" făcea cu mine zețarul o lecție de istorie a mișcării antifasciste, s-a tipărit și acolo, și acolo, și acolo. Numea case vechi pe lîngă care trecusem de-atîtea ori și cu ale căror inscripții „Aici s-a tipărit Clopotul", localnicii se familiarizaseră cum se obișnuiseră cu altele : „Aici a jucat trupa Fanyei Tardini avînd ca sufleur pe tînărul Mihai Eminescu".

Zețarul tipărise în toate acele case — tipografii pentru un an, o lună, ori numai cîteva seri. Îi știa pe toți, ziariști și fondatori, oameni mai întîi cu idei și apoi cu bani. Și mai ales îl știa, desigur, pe el. I se spunea Prințul roșu și traversase, legendar, istoria ziarului printr-un gest straniu și tulburător și pentru acele vremi și pentru el. Scrisese incendiare articole pacifiste și antifasciste și intrigase lumea nu doar din pricină că devenise roșu, cît mai ales pentru aceea că se născuse print, din vechea familie domnitoare a Calimachilor. Și ca și cum erezia de a fi roșu nu era de-ajuns, înființase publicația care apare și acum la Botoșani și al cărui nume, pentru aceste vremuri sună ușor desuet : „Clopotul". N-a fost foarte simplu ; a trebuit să se ascundă și ziarul și fondatorul său, prințul Scarlat Calimachi autor, cînd nu se afla pe baricade, de delicate cadențe lirice.

Îmi amintesc cele ce scriu ținînd în față o fotografie : redacția mea din urmă cu mai bine de 10 ani într-o zi însorită care proiecta pe colțul sting al fotografiei umbra catifelată a unei crengi de nuc. Pe Scarlat Calimachi mi-l închipuiam un fel de haiduc roșu, de stirpe domnească, luminînd noaptea fascistă cu cuvinte fierbinți pe care trudea zețarul sur în nopți de speranță cînd el însuși era încă tînăr și încă neantrenat ca un halterofil de schifurile cu zaț pe care avea să le ridice într-o viață de tipograf. Degeaba. În sala caldă de emoție — numai eu îl vedeam prima oară — avea să intre un bătrîn colilîu. Pentru că femeia tînără care-l însoțea era atît de frumoasă (nora), abia după un timp toți am observat că era, bineînțeles, acolo, și fiul său.

Cum a fost, am vrut să știu. Întrebarea i se pusese de-atîtea ori chiar în redacția „Clopotului". A povestit puțin, fără emfază, cu voce slabă. Nu părea spectaculos. Spectaculosul intrase în natura esențelor : „Clopotul" apăruse și apare și acum traversînd jumătate de secol datorită celui care era în fața mea. În reverul sacoului, o panglică neagră amintea că de puțin, soția lui, Dida, actrița, plecase pe un drum pe care atît de repede avea să se grăbească și el.

Dar mai înainte de aceasta a coborît cu noi în fața redacției din bulevard, sub umbra verde a nucului. Păstrez pe fotografie autografiul : Scarlat Calimachi. Prințul roșu.

Mariana Brăescu

Drumuri de vamă

Șandru ot Șindreni, Vlad ot Siret, Dragoș ot Dorohoi, Purece ot..., cîteva nume din onomastica anilor 1407 legate de tîrgul-vamă, Dorohoi (toponim derivat din doroga = drum), unde, zice Grigore Ureche „Alexandru cel Bun a organizat o vornicie a țării de sus" în urmă cu 580 de ani, vremuri cînd „fără de veste o mulțime de tătari" au prădat oameni și locuințe de la „Orhei la Dorohoi și pe Prut în sus", întîmplări repetate adeseori și mai tîrziu de Ben Gherei Sultan și alți hani. Tîrg care lega nodul spațiului polon de Iași și Suceava, înfloritor centru comercial în vremuri de pace și ars de cîteva ori în clipe de urgie, mereu renăscînd sub același nume și aceleași nume de oameni de la civilizația neolitică Cucuteni la sticlarii lui Ștefan cel Mare, autorii minunilor transparente în vechile cuptoare de piatră de la Putna, astăzi este un oraș cu peste 30 000 de locuitori, o geografie urbană într-o continuă schimbare cunoscută acasă și aiurea în peste 32 de țări, unde blazonul scris într-o lalea translucidă duce meșteșugul artiștilor în sticlă și porțelan, iar prin unicate în expoziții, rivalizînd cu mari capodopere ale genului.

Pe moșia răsăritului fîntînii Strahova, pe unde-i plăcea episcopului Dosoftei al Rădăuților să umble seara, cînd amurgul avea blîndețea frunzelor la început de octombrie, donată ctitoriei domnești Sf. Nicolae de însuși Ștefan cel Mare, azi crește un oraș nou cu oameni pe măsura lui. Faima trecutului, dar și opera zilelor de azi, l-au făcut pe sticlarul artist Anthony Parker să vină aici și să-și toarne celebrele coloane de sticlă colorată în striuri cu capiteluri sablate pe care le-a expus în vara anului '85 în mai toate metropolele europene sub genericul „Acropole românești", după lungi călătorii de documentare în Egipt și China. Nu-i de mirare : aici își au lăcaș gîngășia și puritatea, visul și muzica ; pe aproape foșnește vioara lui Enescu, prin pădurea de la Pomîrla se mai aud ritmii eminescieni și plînge paleta lui Luchian pe obrazul toamnelor primind ca ecou vorba neasemuit de caldă a lui Ion Pillat dinspre Miorcani. Sub aceste semne de geniu românesc s-a născut și ideea Taberei naționale de artă a sticlei și porțelanului, cu trei ani în urmă, un ecou spiritual al taberei de la Măgura Buzăului, dar avînd altă materie de lucru și fantezie, nisipul de la Hudești ori nisipul de cuarț de la Miorcani. Au venit atunci din toată țara 12 artiști cunoscuți și gazdele le-au dăruit o casă în pădurea Șendricenilor unde umbra are culoarea caolinului vara și codrul transparența fluidă a izvorului, spațiul de vis și de geneză a gîndului frumos, de reculegere și naștere a păsărilor fantastice.

Au venit 12 artiști „cîfră simbol al celor 12 luni ale anului", cum îmi explică tovarășul Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului județean Botoșani al P.C.R., și astăzi, după numai trei ediții, s-a născut un lăcaș de artă cu 12 săli de expoziție permanente în care bunul gust s-a modelat cu fantezie creatoare în unicate din sticlă și porțelan, în fascinante poeme pe care le-am rîvnit fiecare în mediul ambiant al locuințelor noastre.

Cei doisprezece erau : Ioana Șetran, *dăruindu-ne echilibrul* Amiezii *și imaculate vase decorative,* Dionisie Popa *cu uluitoarele sale* cupe *de porțelan,* Dan Popovici *ori* Valeriu Semenescu *descoperindu-ne noi valențe ale sticlei, transformînd-o în straturi florale,* Mihaela Kvasnevski Eugenia *invitîndu-ne la nectarul luminii în cupele sale albe răsărite în vîrf de floretă,* Antik Alexandru *ori familia* Maria *și* Aurelian Antal, *gazde, autori ai porticului decorativ de la intrarea întreprinderii de sticlă și porțelan Dorohoi, alături de maistrul sticlar* Mihai Deboli *ori tînăra creatoare* Daniela Tatiana Făiniș, *oameni îndrăgiți de oamenii locului. Sălile sporesc de la o vară la alta : sfeșnicele din sticlă ale lui* Ion Cadar *și cîmpul de lalele alb-negre, arlechinii* Cornelliei Moldovenanu *cu limpezimi de caracter și fluide curbe lunecoase în transparențe,* Eugenia Enescu *și melcii săi poetici parcă plutind prin roua cristalului rînduită pe albul coajei de mesteacăn, sticlă pătată de o magică nînsoare ori sveltețele ciuruite de lumină luînd forme de flori, cupe de magnolii, de manuscrise rănite de vreme ori motive zoomorfe semnate de* Leon Mocanu, Titu Tonclan *ori* Ovidiu Bubă.

Sub semnul tinereții creatoare pădurea Șendricenilor a devenit un focar al ideilor, un loc în care nisipul își sporește valoarea cu zece la puterea a cincea, fiecare fir de cuarț luînd strălucirl de platină ori aur scurs de lumina zilei în cuptoarele Dorohoiului. Sub același semn a venit și Iulia Onița, fiica Sofiei Irimia și a lui Ștefan din Dorohoi nu numai de drag de acasă ci și pentru a da vaselor de porțelan plasticitatea sculpturală, unde de umbre care pling și lumini curbate în veșminte plușate de vînt.

Dacă în vremuri amurgite „dohotul ce se vindea era numai al bisericii", pentru că în chiliile de seară se așeza slova cronicarilor și pe marginea albă a evangheliilor vîrful de peniță glosa întîmplările zilei, astăzi minunile albe, cîntecele din sticlă cristalină ori sticlă neagră aparțin omului, ele se vînd lumii pentru a completa sfera sufletească în tonuri luminoase, pentru a hărăzi omului un spațiu pe măsura viselor sale. Creația lor, a soților Maria și Aurelian Antal, a Danielei Tatiana Făiniș, a lui Mihai Debeli ori Pușcariu ajungînd la mii de modele (numai în acest an peste 2100 și toate omologate deja), a lui Dumitru Cosma ori a celor cîteva sute de meșteri sticlari, se rînduiesc în expoziții prin marile săli din metropolele lumii și aduc, în urma lor, pe adresa mărcii în formă de lalea STIPO din Dorohoi cuvinte de laudă, de apreciere, contracte, solicitări, chemări spre vatra de faimă universală cu izvoare la Ipotești, la Liveni, la Miorcani, la Pomîrla, la Botoșani. Drumurile care te aduc aici sînt încărcate de poezie, împovărate de culoare și lumină, de cintec. Probabil această stare a dus la nașterea acestui loc de tainică reculegere, la „frunza pulidă îndelungată de raze" cum o înțelege Constantin Pilluță, un alt suflet frumos și deschis al locurilor.

Astăzi aici, în zona lacurilor eminesciene, omul zilelor își lasă vamă partea lui de suflet, colțul său de inimă, pe care vremea își scrie poemul său nou zămislind cu fiecare metaforă o altă legendă contemporană.

Deschise sînt astăzi drumurile în țara de sus și vama se transformă în har și dar pentru om.

Ion Iuga

POEȚI ȘI CENACLURI

Scurt cuvînt pentru poporul român

Nestăvilite au venit cuvintele pribege
Oprite-n vama sorții noastre
Nescrise cărți
Adînc întipărite-n boabele de grîu
Și-n mănăstiri
Sau arse sub povară
Sub cîte frunți
Fugit-au spre păstrare în fiecare
Din riu în riu de Doină.

Popor în viltoare, popor uriaș.

Fără de lege
Hotarnicii știut-au bine sieși folos
Răstălmăcind în tainele
Prădaților de hărți.
Prin cîte bice cuvintele tale
De cuvinte umilite trecut-au
Și petrecind
Bocind cu ele jale de veacuri
Peste Valahia Mare
Și cîte s-au săpat adînc în suflete neștiute
Și-n cugete ce fost-au stindard —
Sculptate slovele tale.

Poporul de luceferi, popor uriaș.

Mihai Eminescu

Și zic :
și duhul lui s-a pogorît din limba română
și a renăscut dinspre veșnicie sufletul
neamului
și s-au aprins cuvintele cele vechi arzînd
cu flacără nouă
și s-au pus în teasc de tei înflorind cuvintele
de s-au primenit.
Și zic :
și s-a pogorît duhul lui peste limba română
și iată lumină peste lumină, de s-a făcut
stea ;
ca ochi de luceferi slovele sale,
și s-au azvîrlit întru sublim atîtea minuni
și s-au pornit spre taina inimilor noastre
de s-au binecuvîntat.
Și zic :
mulțumescu-ți I sfi...t duh al limbii române.
Și zic de astă dată atît de simplu
și nu m-aș mai sătura să tot zic':
Mihai Eminescu.

Lucian Costache

Autoportret

Mama
făcea un semn pe pîine
cu cuțitul... și-apoi tăia
felia
hranei ;

meril înfloreau mereu
și zîmbete erau la masă
și-un mare curcubeu în casă ;

Azi,
din brațele-nrămate-ale amintirii
părinții
cresc albi
ca un sărut greu
de glie
de pîine.

Aurelian Antal

Dor

Se lasă frunza peste stări de piatră
Și greul întomnărilor confuze,
Un pas, un cer, un cîine care latră
Și-n rest o toamnă, cu belșug de frunze

Mă-mpiedic printre verbele rebele
Și gîndul nerostit s-ar vrea o punte,
Dar noi vorbim de dincolo de stele
Cînd buzele ni se ating tăcute.

Ne căutăm ? Atuncea fie toamnă
Cu gust de ploi și chip de mere coapte,
Să ni se-adune-n podul palmei teama
De a ne despărți și-a fi departe

Lumina, cu sărutul ei coboară
Întîi pe frunte și apoi pe buze,
În jur o pace ce n-ar vrea să doară
Și-n rest o toamnă — cu belșug de frunze.

Luminița Murariu

MOMENTE LA CONFLUENȚA ARTELOR

Un „teatru" de idei

Zăpezile de altădată continuă, în parte, tentativa lui Dumitru Solomon de a consacra un tipar dramatic inedit : comedia filozofică.

La începutul spectacolului se creează, grație muzicii lui Adrian Enescu, o atmosferă stranie (eminesciană, am putea spune) cînd „personajele" încearcă din hăuri a se naște... Viața oamenilor, în esență, este repetabilă, „rotundă", întrebarea Paulei, obsedantă, mereu aceeași este : „Mă mai iubești ?" (ceea ce l-a determinat pe un tînăr spectator să exclame amuzat „Iar o ia de la Adam și Eva !"). Apoi după douăzeci de ani, El o întreabă exasperat : „Toată viața ai să fii obsedată de întrebarea asta ?" iar Ea îl asigură că va fi consecventă : „Cînd n-am să mai fiu obsedată, am să fiu moartă". Așadar piesa în sine este aproape „rotundă" prin conceptul filozofic (pe care îl înviorează soții „pămînteni").

Dincolo de pregătirea intelectuală a personajelor, esențială rămîne dorința de ideal în dragoste. Roxana Ionescu sugerează atît incultura cît și posibila cultivare a Paulei (cumințenia, obediența ei în fața culturii). Actrița își însușește duioșia autorului față de personaj, de aceea nu-l schematizează, nu-l ridiculizează, ci-l nuanțează. Bucuria jocului se simte în orice rol al Roxanei Ionescu și-l bucură pe spectator. „El" — interpretat de Doru Bandol — deși mai lucid și mai cult decît Paula, creează impresia unui abulic. Actor deosebit de dotat cu intuiție, adică talent, Doru Bandol abordează rolul cu spontaneitate și cu simț al umorului. Dacă uneori dă senzația de monocord, aceasta se poate datora plasării în noapte a „acțiunii" și obsesiei somnului în contrast cu neliniștea Paulei, cu obsesia ei : mai este sau nu mai este iubită ? O „Statuie" reușită este Constantin Ghiniță. Poate că se impunea o mai stilizată „încarnare", o atentă „reglare" a mișcărilor de marionetă prin care Statuia se umanizează parțial.

Decorul alb și puțin verde (sugerînd totusi Pămîntul) — scenografia, Andras Birtay — este în ton cu „conceptul" dar mai puțin în ton cu înviorarea prin verb a conceptului. În sfîrșit, formula regizorală propusă de Tereza Barta este una posibilă dar poate nu cea ideală. Pornind de la realitatea că piesele lui Dumitru Solomon au o structură dramatică aparte, că se abat de la tipare cunoscute, se caută și modalități adecvate de întrupare scenică ; spectacolul de la teatrul „Mihai Eminescu" este, în multe puncte, o reușită.

Elena Sfrangeu

Maria Roxana Ionescu și Doru Bandol în „Zăpezile de altădată de D. Solomon, la Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani

Luceafărului

Viitor dicționar literar

O voce poetică botoșăneană

Lecția rigorii

Printre junii condeieri care, în 1978, îndrăzneau să „smulgă" lui Nichita Stănescu o „respirare", se numără și Gellu Dorian, unul dintre redutabilele talente desprinse din „școala" botoșăneană a magistrului Lucian Valea. Promisiune a dexterității caligrafice depășind imagismul gratuit, Gellu Dorian reușește să-și facă introducerea în cîmpul literaturii cu un volum de versuri care îl justifică angajarea în poezie*).

Structurată în trei cicluri („Exordiu", „Discursuri", „Către prieteni" și „Alfa/Omega"), „Poemele introductive" poartă însemnul stagiului de așteptare și al nevoii de **captatio benevolentiae**, dezvăluind o sensibilitate disciplinată prin exercițiu asiduu în „miracolul culturii". Circumscris unei meditații grave și neprețioase asupra rostului poeziei și a condiției de „cîntăreț tînăr", discursul de o pregnantă unitate al lui Gellu Dorian, promovează libertatea imaginației spontane și materializează, în practica auto-invocării narcisiace, o **ars poetica.**

Avînd încă de parcurs probele de rezistență ale recunoașterii vocii, Gellu Dorian opune grafomaniei, mașinilor de simțit poetic „gata să-l imite pe Edgar Allan Poe" (și care se declară, cu emfază, „poeți de formula unu") asimilarea unei tehnici a ambiguizării gnomice, cu tentă intelectualistă și accent dramatic, fără fervoarea manierei. O știință a progresiei lirice neavînd insurgența mimării gravității existențiale. În „elanul zilnic spre / Punctul Omega", preluarea unui rol ca acela de discipol al Stagyritului îi apare o posibilitate a concentrării meditative, de natură heraclitică, putînd să suporte subtilitățile și chiar „mizeria" la care concură filo-sofia. Nefiind o poză a nostalgiei, expresia pare a trimite la forme vizînd o rostire dincolo de cuvinte : „Acum preț de o secundă mistuie muzica. / noaptea melodică făurește filigranul în pulpa de gips / ca un cariu în dulapul unei ferestre. / Trăiește, loessul se depune / ca într-o deltă prin care peștișorul de aur e / idiomul unei taine adînci" („7 piese pentru clavicord"). Mizează pe nesiguranța sensului (ceea ce nu înseamnă lipsă de preocupare pentru nuanțare) și pe sugerarea inefabilă, conferind versului acea reflexie resimțită de Cezar Ivănescu ca „magie naturală". Dar „harababura frumoasă" pe care au ocupat-o „comedianții ușori" nu e doar manifestare de limbaj, reprimarea tumultului interior concordînd cu pevoia pătrunderii realului. „Neliniștit în liniște", „îmblînzit de estetici și fraze cu tîlc", sub presiunea dorinței de împlinire („aminarea e lungă"), poetul desfășoară asupra lui însuși, ingenuu, „o plasă de gînduri" deasupra căreia se află „sufletul pătrățică de zahăr pelin." Devorat de insomnii provocate de „trufașa învățătură", tulburat de alternativa „apropierii de clasici", de senzația identificării cu daimonul său, a cărui fiecare mișcare coincide cu nașterea poeziei, poemul sărind în mitraliera mașinii de scris, Gellu Dorian se lasă captat de lamentația distopică („În preajma ta poesia musteste în lucruri: — / unii o văd, alții nu — / vai de cei ce n-o văd, / vai de cei ce n-o simt !"), în al cărui flux integrează pînă și parafraza aforistică („somnul rațiunii naște roboți"). O voință a climatului de bibliotecă în „conul de umbră" al provinciei („cărțile îmi rod privirile") însoțește sentimentul autumnal („toamna împlinește o singurătate de plumb"). Aeriană, serafică și pudică, privirea răsfrînge starea continuă de solitudine și tristețe pe care numai cîntecul o „cimentează".

Se impune să observăm că un studiu mai atent al imaginilor ar detașa o serie de construcții de primitivismul ancorării în cîteva simboluri, eliminînd astfel impresia de facilitate, rezonanțele și inflexiunile ușor detectabile în unele poeme.

Spirit elegiac care nu-și adoptă stările poetice, pe cît de tenace pe atît de vulnerabil, seducător prin formula antichizantă recurgînd organic în confesia directă, uneori ușor ironică, compunînd un univers personal, Gellu Dorian dispune de un real potențial al lirismului pur, pe un fond de criză existențială autentic, debutul său în volum atestînd un „poet" ale cărui înfățișări viitoare vor proba o valoare diferențiată care nu se supune marginalizării.

George Luca

*) **Gellu Dorian : „Poeme introductive", Editura „Junimea", 1986**

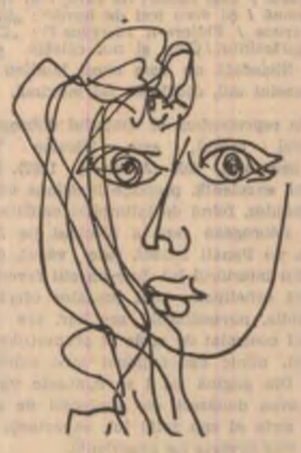

Desene de Cornel Dumitriu

NOUA GEOGRAFIE A LIRICII CONTEMPORANE

● Aflată sub semnul definitiv al eminescianismului, poezia botoșăneană de azi afirmă, cu toate acestea, nu puține valori, concretizate într-o acțiune literară care merită, din toate punctele de vedere, o examinare atentă. Este vorba, fără de îndoială, de un grup compact de scriitori a cărui coagulare trebuie fixată la sfîrșitul anilor '70 și care acum se găsește în plină consolidare, completările bibliografice care s-au produs avînd capacitatea de a puncta o evoluție. În 1979, apărea la Botoșani o „casetă editorială", conținînd plachetele poetice „Pasărea de iarbă", de Dumitru Țiganiuc, „Speranța matematică", de George Luca, „Voce de flacără" de Constantin Dracsin, „Eternă patrie", de Valeriu Topa, „XIII Sonete", de Aurelian Gulea, „Viața într-o frunză", de Victor Teișanu, „Polul est", de Mircea Oprea, „La țărmul cuvîntului", de Elisabeta Vartic, „Proiect de statuie", de Mihai Munteanu, „Vînătoare de frig", de Dumitru Necșanu, „Hrisov", de Mihai Marciuc, „Schiță de portret", de Mihai Lău, „Întoarcerea menestrelului", de Val Talpalaru ; la acestea se adaugă o culegere de schițe („Vindecarea trupului lui Ion Striglet") conținînd proze de Dorin Baciu.

Iată o apariție lirică în colectiv, pe care trebuie s-o însoțim, spre a rezulta o imagine completă, cu volumele de poezie publicate, în ultimul deceniu, de alți autori botoșăneni, precum Maria Baciu, Lucia Olaru Nenati, Gellu Dorian care lipsesc din tabloul de grup schițat în 1979, însă a căror prezență, acum evidentă, îl întregesc de acolo. Poeții botoșăneni ai anului 1979 nu au rămas la această eboșă, anii de pe urmă aducîndu-le cîtorva dintre ei (și mai cu seamă lui Dumitru Țiganiuc, Constantin Dracsin, Mihai Marciuc și nu doar acestora) contribuții noi, care subliniază o aptitudine literară evidentă încă de la începuturi. Era atunci, și este încă și azi, o poezie aparținînd, în chip preponderent, unor tineri, aflată mai la o parte de mode trecătoare, afirmînd individualități și diferențieri stilistice, în așa fel încît, putem zice fără a exagera, că o nouă geografie literară românească poate începe, cu desfășurările ei, și de aici, din lumea eminesciană.

Demnitate

Eu cred în sacul cu merinde
purtat în spate de țăran
și-n cinstea care nu și-o vinde
în piața lumii pe un ban.

Eu cred în demnitatea sfîntă
a celui care stă la plug
inconvoiat, cu zarea frîntă,
arzîndu-i sufletul pe rug

ca un incendiu de lumină
topit cu țarină cu tot
și țarina i se închină
strălucitoare, grea de rod.

Mesaj

Deschide-te lume, deschide !
E toamnă în noi și e seară
Stă noaptea cu buze livide
trăgînd fără timp din țigară

La capete scurse în mare
de drumuri, de timpuri, de gînduri
se-aprind fără rost felinare
și fug în adîncuri pămînturi

Mi-i dor, și-s pe-un punct pe planetă
de unde se-aude vecia ;
din insula asta secretă
la voi se gîndește Maria.

Plouă cu soldați

Plouă cu soldați pe la cazarme
Toamna asta a născut soldați
Cu priviri aprinse între arme
vor mărșălui încolonați

spre un poligon, în depărtare
pe un cîmp de nimenea văzut
și vor impușca pe rînd fecioare
și vor plînge fiindcă i-a durut

Și vor scrie-apoi de la cazarmă
către cea pe care n-o mai văd
că o poartă-n țeava de la armă
și că mîine iar va fi prăpăd...

Maria Baciu

Autumnală

Arama toamnei iarăși pogoară peste țară
Ce-n suflet ne-nflorește de cum ne este dat,
Să ne ivim pe lume, în vatra milenară
În fremătarea străzii sau în eternul sat.

Niciunde ca acasă nu-i toamna mai frumoasă ;
Cînd struguții în cramă se decantează-ncet,
Se bat în curte nucii, planeta amiroasă,
A pîine preacurată cîntată de poet.

Se duc pe zări lăstunii și ziua-i mai subțire,
Și gările sînt pline de mame și recruți.
Frumoasă este ora, precum un vis de mire,
Și fulguiește frunza prin parcuri și prin munți.

Sămînța piinii iarăși s-a-ntors în carnea țării,
Ca în primăvară din nou să izbucnească,
Cît va cuprinde ochiul în arcul depărtării,
În dulcea și eterna cîmpie românească.

În toate

Patria se află în toate cuvintele
ce pot fi spuse
frumos ;
în surîsul mamei
și-n drumuri de cer.
Patria se află în semințe,
în soarele răsfrînt peste frunți
și-n aceste păsări
ce zboară
cît le lasă aripile,
peste cerul limpede ca o
lacrimă.

Mihai Lău

Cer moldav

Brumele tale,
brumele mele
steaguri de purpură
prinse pe stele,
arcuri cuprinse
în cerul moldav.
În dăruirea lui
înalt și brav
și-todeauna
proaspăt ca lumina
iubindu-și în tăcere
rădăcina.

Amintire

Amintire de luptă
plouată de gînduri
și stele,
în tine se deapănă
inima mea,
purtînd la catarg
doruri grele,
în tine s-aprind
luminările vieții
și ard ca nestinse
dureri,
ducînd spre albastru
comoara de vise
de mîine, de azi
și de ieri.
De-aceea, în clipele
marilor praguri,
te-aștern lăicer
pe vecie
în inima scumpă
a neamului meu ;
să ne porți orișicînd,
bucurie.

Mihai Marciuc

Vis cu lotca noastră

Pe lotca îngustă trecînd la un loc
ți-e carnea fierbinte ca steaua-n cădere
și brațele tale sînt frînghii de foc,
ne-mpinge din urmă nu știm ce putere

tu semne îmi faci să ascult cum din ape
un tunet adînc împresoară cetăți —
prin case bătrînii citesc horoscoape
și caută inima lumii pe hărți

îmi spui cum te cheamă și vorbele zboară
se-aud pe aiurea lătraturi de ciini
o, Doamne, ce viață și-n lotca ușoară
cînd orele noastre devin săptămîni

dar iată privim cu mirare 'nainte
cum liniștea deasă se țese-mprejur
cîntării ce-i veșnic fără contur
de-acuma-i vom fi nesățioase merinde

pe marginea clipei un secol vuind
își poartă memoria-n fin echilibru
ți-e carnea fierbinte ca ochiul de tigru
și trecem pierduți între cer și pămînt.

Aici respiră marea

Pe cine strigi, iubito, cu degetele lungi,
în pînza cea de aer cuvintele se-adună
suntem la fel de singuri precum eram atunci
și tot astfel suntem de împreună

mi-ai povestit atîtea de regi bătrîni și orbi,
cuvintele se nasc și mor impure
căci viețuim cu trupul în propriile gropi
și sufletul ne umblă prin pădure

cuvintele prealimpezi, acestea dar lipsesc
mereu rostind, tot altceva se-aude
ecourile lumii ne mușcă nefiresc
cu dinții strîmbi de-atîtea fructe crude

aici respiră marea și muntele vrăjit
pe trup nisipul lor ni se depune —
nu căuta cuvinte într-atît
încît să poți uita de-nțelepciune

căci, iată, stăm aproape, muriră toți, demult
citind pe frunze sensul rădăcinii —
spre cine strigi, iubito, cînd glasu-ți este mut
și-ți ning din ochi garoafele și crinii.

Victor Teișanu

Poezia

Dacă trec prin fericite hățișuri
dinlăuntrul florii de nufăr
tot strigînd că foșnirea sacră
a pădurii nu face ocolișuri
La fel ca marea pasăre neagră
dacă trec prin centrul
de greutate prin firea
unui lucru sau a unui fragment
dacă iarba chiar șuierînd strident
tot îmi suge lacomă privirea
dacă-i adevărat că manipulez
o mașină de simțit divin
dacă vreau să rostesc totul deodată
partea reală și partea imaginară
dacă-n podul palmei nu țin
litera magică precum o grenadă.

Lumea e un foc veșnic

Toți marii eretici sînt cei ce-au ars și ard
identificîndu-se cu flăcările și locul
și nu producătorii de spectre
care-și dau foc trupului sfidînd însuși focul...

Toții marii eretici sînt cei ce-au ars și ard
în flăcări cu neputință de stins, rupînd orice gratie
ca Bruno în vilvătaia adevărului
și Bălcescu mistuit de rugurile iubirii de patrie.

Toți marii eretici sînt cei ce-au ars și ard
și dau drumul la o mulțime de vulturi deodată și renasc
așa cum îi văpaia iubirii de semeni
în secol ard ochii lui Marx... !

George Luca

Ansamblul monumental închinat țărănimii — operă a sculptorului Gavril Covalschi

POEMA „EMINESCU"

I. loc originar

Mi-am găsit locuința nepieritoare
Mă voi sălășlui în Cuvînt
Și peste toate cele trecătoare
Voi rămîne pururi cel ce sînt

Am să-mi locuiesc de deplin cuvintele
Și-am să le scap de fatalul destin
Al drumului ce nu se mai întoarce
Prin ele mereu am să vin.

II. cuvintele tale

Tu cînd vorbești
Lucrurile se pun în mișcare
Cuvintele tale
Înviorează și dezvăluiesc lucrurile
Cuvintele tale
Sînt joacă, sînt forță, sînt vis.
Cuvintele tale m-au plîns
Tu numești ceea ce încă
nu s-a numit ;
În lucruri
Cuvintele tale pătrund în ascuns
unde esența cu lumina s-au întrepătruns.
Cuvîntul tău m-a făcut, a dat sufletului
ieșirea la Mare.
Tu cînd vorbești
lucrurile se pun în mișcare.

III. lumina mă inundă

Mă deplasez în toate direcțiile
Niciodată nu știu unde sînt
Mă balansez între cer și pămînt

Cuvintele-mi se umplu de tăcere
Nu știu dacă pot să mai vorbesc
Triumfă-n logos grai viu, omenesc

Mă pregătesc pentru transfigurare
Lumina mă inundă din lăuntru
Un templu-i universul ; pot să intru.

IV. descîntece de noroc

Cîntecul meu te ajunge din urmă
Urma mă pierde în pierderea ei
Visul din mine se curmă

★

O pasăre cîntă în zbor tremurat
Prăpastia cerului e plină de zbor
Silabele tale mă dor

★

Cuvînt de uitare, de rană și foc
Mă tulbură greu și m-aduna la loc ;
Cuvînt nenoroc.

Theodor Damian

Eminescu

Zeu tînăr
ce porți în ochi
sclipiri de diamante,
cerne-ți gîndurile
și visele și dorințele
și fă din ele o carte
o carte mare — din care,
învățîndu-te
să învățăm
cum se iubește țara
cum să-ți cînți iubitul,
cum să transformi
stelele
în cununi de dor
și de speranță
cum să iubești lacul
cu tremurătoarea-i undă,
cum să iubești codrul,
cu tremurătoru-i foșnet,
să învățăm a iubi luminos
cîntînd Luna,
doamna întunericului
și, peste toate,
să învățăm
a îngenunchea
în fața numelui tău
scris cu miile de făclii
ale sufletelor românești,
să-ți respectăm tăcerea
și să-ți dorim în taină
revenirea...

Gianina Roșca

Eugenia Enescu . „Melc" Din Tabăra națională a sticlei și porțelanului Dorohoi

MOMENTE LA CONFLUENȚA ARTELOR

Sub semnul lui Enescu

Instituție de propagandă și educație muzicală, scenă larg cuprinzătoare a artei naționale și universale, Filarmonica botoșăneană și-a redeschis de curînd evantaiul manifestărilor sale printr-o nouă stagiune, ce a debutat în acest an cu cea de-a XI-a ediție a „Zilelor George Enescu". Muzicienii acestui oraș, sprijiniți exemplar de factorii conducători ai vieții culturale, desfășoară periodic o serie de manifestări menite să țină trează, în sufletele și inimile noastre, figura lui George Enescu. De astă dată, tema simpozionului a avut un caracter memorialistic — „L-au cunoscut pe Enescu" — solicitîndu-se unor invitați, precum prof. univ. dr. George Pascu și dirijorului Nicolae Boboc, artist emerit, să-și depene amintirile despre întîlnirile cu marele muzician.

Dacă marele Enescu a fost evocat de mărturiile respective și considerații asupra creației enesciene (la simpozion au mai participat conf. univ. Vasile Spătărelu — compozitor, decanul Conservatorului „George Enescu" din Iași, Melania Botocan — lector universitar la același conservator, prof. George Manovici și scriitorul timișorean Vasile Bogdan a cărui carte „Ei l-au cunoscut pe Enescu" a și fost lansată cu această ocazie) sufletul său ales, concepțiile sale, viziunea sa despre lume s-au desprins din lucrările muzicale prezentate. Dirijorul Ion Baciu, la pupitrul orchestrei botoșănene, a dat glas „Poemei române", unor fragmente din „Suita I pentru orchestră", „Dixutor"-ul enescian aureolînd împreună cu cele „7 cîntece pe versuri de Clement Marot" interpretate de tenorul Florin Diaconescu, elevata seară de muzică.

Sub auspicii generoase se manifestă și concertele propriu-zise ale Filarmonicii din Botoșani. Astfel, după simfonia „Patetica" de Ceaikovski, abordată recent, Florin Totan — tînărul dirijor al Filarmonicii botoșănene — „atacă" o altă pagină de dificultăți neiertătoare, Simfonia a V-a de Șostakovici — lucrare de proporții impresionante sonore, de cromatică diversă și un dinamism adeseori surprinzător (și pentru dirijor și pentru orchestranți, necesită o bună cunoaștere și o însușire a patrimoniului muzical anterior respectivei creații șostakoviciene. S-ar părea că lui Florin Totan nu-i lipsesc nici curajul și nici cunoștințele necesare (ce-i drept, acumulări în timp se vor mai face) în materie. Noua invitație la cursurile de dirijat ale inegalabilului Sergiu Celibidache — va împlini treptat, credem, promițătoarea evoluție pe a cărei traiectorie se află Florin Totan.

Faptul de a fi înțeles responsabilitatea și încrederea într-o artă ale cărei promisiuni și realizări sînt deja de notorietate.

Promovarea creației muzicale românești contemporane îndreptățește speranța în viitorul muzicii noastre, a Orchestrei simfonice botoșănene, pe aceste dulci plaiuri moldave, aflate sub incidența zodiei enesciene.

George Manovici

Peisajul ca memorie

A a treia „personală" organizată la Botoșani, Constantin Radinschi, ale cărui obîrșii sînt pe aceste meleaguri, realizează un spectacol plastic amplu, deconectant și reconfortant. Lucrările comunică cu autoritate, direct, în monalități cromatice după „legea optică", creînd impresia unei lumi a realului care subjugă prin bogăția nuanțelor, trezind privitorului o stare lirică, meditativă. Ambiguitatea discursului plastic este atît de bine stăpînită și dozată încît privitorul nu este niciodată derutat, chiar dacă autorul pendulează între o realitate concretă, obiectivă, naturală și o altă logic subiectivă, voind și reușind să transmită ce simte dincolo de lumea vizibilului. Pentru că forța de comunicare întrece atributul exterior, țelul artistului fiind să pătrundă înțelesul „dinlăuntru", trăirile sufletești legănate de o inimă omenească. Construcția plastică este sprijinită pe o arhitectură imaginară solidă, în care atît detaliul cît și ansamblul sînt înscrise într-un tot închegat, elegant, rotund. Pictorul evocă esența lucrurilor redată prin planuri largi și pure, ocolind stufozitățile naturii printr-o oglindire plastică globală, închegată, matură și mai ales personală.

La Constantin Radinschi, detaliile inutile își pierd identitatea pentru a da întregului o nebănuită armonie de ordin poetic. Zăpada, apa, cerul, copacul, casa — iată cîteva elemente pe care pictorul le vede în felul său pentru a obține un spectacol plastic pur și emoționant. În această lume a picturii pe care Constantin Radinschi o iubește cu dăruire și sinceritate, pictorul arată un talent stăpînit de un calm desăvîrșit ce evoluează fără teribilisme și fără grandilocvență, propunînd acest limbaj pastic concis, dovedind o desăvîrșită comuniune afectivă și spirituală cu natura. O operă vastă și originală un profesor dăruit muncii sale — iată-l pe Constantin Radinschi, artist plastic originar din Brăești Botoșanilor.

Alexandru Sandu

NICOLAE CIOBANU

● Nicolae Ciobanu s-a născut la 4 august 1931 în Dochia — Neamț. În 1958 își încheia studiile de filologie la București și devenea lector universitar la Timișoara. A lucrat ca redactor la revista **Orizont**, a îngrijit culegeri literare ale cenaclului „Excelsior" din Timișoara și ale altor cenacluri bănățene, a lucrat pentru scurt timp la Televiziunea română pentru ca, din 1969, după o colaborare asiduă, să devină redactor și apoi șef de secție la revista **Luceafărul**, loc al împlinirii unei opere critice insistente, angajate. Din 1986, ca o recunoaștere a meritelor sale pe tărîm literar și cultural, a condus Muzeul Literaturii Române.

Lasă în urmă, întipărite în țărîna memoriei, șapte cărți de critică literară : **Nuvela și povestirea contemporană. Studiu critic.** Editura pentru literatură, 1967 ; **Panoramic,** Editura Cartea românească, 1972 ; **Critica în primă instanță. Din cronica anului literar 1972,** Editura Eminescu, 1974 ; **Însemnări critice, Glose, sinteze, analize,** Editura Facla, 1975 ; **Însemne ale modernității,** Editura Cartea Românească, 1977 ; **Întîlnirea cu opera,** Editura Cartea Românească, 1982 — și, încununare regală pe care orice critic și-o dorește, punct de deschidere curmat, însă, brusc — un volum despre M. Eminescu : **Eminescu. Structurile fantasticului narativ,** Editura Junimea, 1984 (colecția „Eminesciana", nr. 34).

Monografia **Ionel Teodoreanu. Viața și opera** (Editura Minerva, 1970) este efectul firesc al preocupărilor lui Nicolae Ciobanu pentru autorul **Medelenilor,** a cărui operă a editat-o pe larg : în 1967 îngrijea și prefața, în seria „Biblioteca pentru toți", romanul lui Ionel Teodoreanu : **La Medeleni** (4 volume), pe care-l reedita în 1971, 1975, 1978 (Editura Minerva, seria „Patrimoniu", 2 vol.) 1985 (Editura Cartea Românească, seria „Mari scriitori români", 3 vol.) — precum și în seria de **Opere alese** pe care a inițiat-o, începînd cu anul 1968, la Editura Minerva (seria a apărut în șapte volume, fiind încheiată în 1981 ; volumele 4 și 5 sînt editate împreună cu Aurelia Rusu). În 1978 a scos însemnările lui Ionel Teodoreanu : **Cum am scris „Medelenii"** (culegere, studiu introductiv, selecție și text stabilit de Nicolae Ciobanu, Editura Junimea, 1978). Este omul care a „administrat" cel mai bine opera lui Ionel Teodoreanu, care a reușit, prin ediții și studii de fecundă erudiție, să scoată opera autorului din conul uitării și s-o propună unui public nou.

A mai prefațat o ediție de **Balade vesele și triste și alte poezii** de G. Topîrceanu (Editura pentru literatură, 1961 ; ediție reluată și adăugită în seria B.P.T., 1966), romanul **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu (ediție de Nicolae Scurtu, cuvînt înainte de Nicolae Ciobanu, Editura Militară, 1984), volumul **Poezii** de Șt. O. Iosif (Editura Eminescu, 1971), romanul **Velerim și Veler Doamne** de Victor Ion Popa (Editura Minerva, 1970). În 1979 a scos, la Editura Minerva, în colecția B.P.T., o **Antologie de proză scurtă românească** (de la Constantin Negruzzi la Pavel Dan), în patru volume, ce atestă încă o dată specializarea sa în proza scurtă românească pe care a analizat-o amplu în cărți și reviste.

Un autor, o operă, un om. Prin dispariția lui Nicolae Ciobanu revista **Luceafărul** scrie încă o pagină tristă la cartea dureroaselor ei pierderi din ultimii ani, literatura română se

pregătește a primi în patrimoniul ei șirurile, fără mîna caldă din care au izvorît, ale unui bărbat de aleasă simțire și cugetare, de sobră expresie critică, ale unui critic de formație universitară ce nu și-a uitat îndatoririle pedagogice.

Nicolae Georgescu

Profesorul de literatură

Originile moldave ale lui Nicolae Ciobanu (dispărut acum dintre noi, la numai 56 de ani) au hotărît conformația sufletească a acestui om destinat parcă să fie profesor și să asiste, în chip imperturbabil, la prefacerile adeseori convulsive ale unei lumi literare care, în vremea tinereților lui, își regăsea certitudinile. Venise de la Neamț spre a-și încheia, la 27 de ani, studiile de filologie la București și apoi se dedicase unei îndeletniciri catedratice în Banat, la Timișoara, unde, prin intermediul Universității, își găsise, cu probabilitate, mediul intelectual care i se potrivea cel mai bine. Contribuțiile pe care începuse a le da atunci aparțineau unui spirit studios și metodic în a cărui meticulozitate didactică e bine să te încrezi. Între „ordine" și „aventură", Nicolae Ciobanu era sortit să aleagă în chip definitiv „ordinea", pășind intelectualiceșe pe teritorii sigure și prospectate îndelung, orientîndu-se după hărți ale căror proporții fuseseră ridicate înainte și nu constituiau materie esteticeșe nouă. Era dintre aceia care asigură, prin natura profesiunii și prin configurația sufletească, un spirit de continuitate al unei literaturi, comunicînd concluzii sigure și întinzînd poduri de la clasici și pînă la contemporani și ar fi putut să zică, parafrazînd un înaintaș, că este profesor ; nici mai mult, dar nici mai puțin.

În această lume care evoluează adeseori galopant, astfel de alcătuiri umane întăresc climatul de certitudine și sînt destinate a fi un reazem pentru formele stabile, contribuind la consolidări, și în grădinile lui Akademos și sub porticul unui imaginar Lyceum am putea să ne închipuim că Nicolae Ciobanu s-ar fi simțit cel mai bine. Aceasta îi era formula intelectuală și înclinația etică și ori de cite ori intervenția hazardului l-a silit să le părăsească e sigur că n-a făcut-o cu plăcere. Nicolae Ciobanu nu era ceea ce se cheamă îndeobște, și cu o formulare nefericită, „om de baricadă" căci avînd reprezentări sigure și didactice despre cultură socotea condiționările de moment drept inutile și stricătoare ale unui țel în orice caz mai înalt. Totul, de la psihologie și pînă la adeziunile neintîmplătoare, ne arată că ar fi lăsat, din instinct de temperanță, „baricada" pentru cei aventuroși și hazardați, sortiți întreprinderilor abile și cu principii fluctuante. Era, și din acest punct de vedere, „profesor" și profesorul se simte obligat a-și păstra nemodificate principiile inițiale, avînd un ideal de natură etică pe care de s-ar întîmpla să-l trădeze ar însemna să se trădeze pe sine.

Opera, care îi supraviețuiește, aparține și ea unui profesor de literatură, indicînd năzuința de a întări judecăți și de a le da acestora consistența unui act definitiv. Nimic nu e mai puțin spectaculos decît acest efort de a ridica la formule certe o mulțime de argumente care, aparținînd altora, aduc cu ele participarea unor subiectivități. Criticul năzuia să fie *obiectiv* însă obiectiv la un mod didactic și academic, punînd site dese în frazele lui care păstrau doar ceea ce prezintă siguranță și întărește un ipotetic edificiu și e de la sine înțeles a zice că în aceste cercetări minuțioase și solide nu trepida spiritul tulbure al unui precursor. Nicolae Ciobanu nu se găsea printre „înaintemergători", însă opera pe care o lăsa însemnează o sumă de concluzii care decurg din observația atentă și calmă a unui obiect estetic pe care, după îndelungate calcule, criticul sfîrșește prin a-i socoti definitiv clasat. „Clasat" și „clasificat", adică apt a fi introdus, spre studiu, în „clasă", transportat din realitatea dezvoltărilor impetuoase în șirurile de fenomene care și-au căpătat un sens.

Îndeobște, astfel de studioși arată înclinație către sinteza tematică și către monografie reclămînd aceste prelungi investigații în amănunt și, în cele din urmă, o epuizare temporară a obiectului estetic, aducînd, adică, niște concluzii care definesc un moment al receptării. Nicolae Ciobanu a dat astfel de contribuții, întărind și în acest fel impresia pe care era sortit să o lase, aceea a unui profesor cu metodă și preocupat de așezări axiologice mai drepte, nestricătoare totuși de ierarhii constituite. Astfel trebuie clasificată monografia „Ionel Teodoreanu. Viața și opera" (1970), o încercare pe deplin reușită de a defini un autor aproape uitat de istoriografia literară și adorat de cititori, astfel trebuie socotită minuțioasa cercetare dedicată „Nuvelei și povestirii contemporane" (1987), o panoramă reieșită din necesitatea unui moment literar care afirma, cu insistența acceselor inexplicabile, triumful „genului scurt". Istoricul literar și-a fixat drept obiectiv „genul scurt", începîndu-și cercetările cu o contribuție privitoare la acesta și le-a încheiat, vai, prematur !, în același registru, nădăjduind a scrie o istorie a nuvelei fantastice românești, aflată aproape de sfîrșit și aparută, într-un lung ciclu, în „Luceafărul". Cercetare academică, arătînd aceeași preocupare profesorală pentru certitudini, aceasta ar fi putut să fie (și este !) opera unei vieți. O viață care acum s-a curmat dramatic, lăsînd opera singură să vorbească.

Artur Silvestri

Prețuirea valorilor

Cînd a venit la conducerea Muzeului Literaturii Române, sunt convins că știa ce sarcini își asumă. Pe urmele lui Perpessicius și Al. Oprea, avea de condus o instituție de rang național...

(...Ediția operelor eminesciene, revista *„Manuscriptum"*, „Rotonda 13", în fiecare lună, un patrimoniu inestimabil, de manuscrise, documente, piese ultraprețioase, un patrimoniu care presupune, automat, valorificare, conservare și, eventual, restaurare, un public de atras, cît mai numeros, Muzeul Teatrului Național și două case memoriale, alte multiple activități — mai ales cu public de afară, — iată doar numai cîteva din răspunderile care-i apăsau pe umeri...).

Nu te poți juca cu viața unor oameni, cu operele unor nume care au fost, cu valorile de patrimoniu adunate în ani, cu grele trude. Trebuia să se implice...

Și s-a implicat, uneori, pînă la uitarea de sine. Însă, cu deferența necesară, cu respectul acordat fiecărui cuvînt de „specialist", într-un deplin spirit democratic : fiecare „lucrător" era întrebat, pe rînd, ascultat cu toată atenția, venerat pînă la obediență, pentru ca, în final, să-și spună, El, Directorul, adesea ca o „sumă", ca o expresie a celor „de la lume adunate", ultimul cuvînt.

Nu avea prejudecăți, idiosincrasii, resentimente. Avea, în schimb, — sau, mai exact — începuse să aibă, în scurtul răstimp ce i-a fost hărăzit să conducă, autoritate. Cunoștințele de critică și istorie literară — condiție *sine-qua-non* pentru a putea conduce o asemenea instituție —, cunoașterea din interior a vieții literaturii și a vieții literare începuseră să-și arate roadele. Oameni dintre cei mai feluriți — dar specialiști dintre cei mai avizați ! — răspundeau afirmativ chemărilor sale. Mi-am dat seama de asta cel puțin în ceea ce privește colaboratorii revistei și participarea membrilor juriului la decernarea Premiului „Perpessicius".

Îmi amintesc — de-acum — celebrele noastre ședințe „de joi", cînd discutam sumarele și stadiul operațiunilor redacțional-tehnologice ale revistei *„Manuscriptum"*. Ca un om venit din presă, îi plăcea „să se implice", să trăiască febril fiecare clipă și, la început, se arăta destul de precipitat : ca și cum această revistă, trimestrială, putea să apară într-o săptămînă ! Ulterior, dobîndind tot mai multă experiență muzeală și siguranță de sine și înțelegînd, din lăuntrul lor, fenomenele specifice, căpătase o deplină încredere în forțele colectivului redacțional.

Avea, ca om, o modestie, o discreție, un tact, o blîndețe — calități înnăscute, cred, moștenite de la părinții și strămoșii săi moldoveni — și cultivate și prin locurile pe unde trecuse —, avea, așadar, o modestie, o blîndețe, un tact și o discreție care ne-au făcut ca — iată ! — nici în ultimul ceas să nu știm exact de ce...

(M-a sunat, la telefon, acum circa zece zile, — de fapt cu trei zile înainte de dispariția-i —, acasă, să-mi spună că nu mai poate scrie mult promisa-i și dorita-i prefață la o carte de Mircea Eliade. Cu o voce stinsă, abia perceptibilă, nu mi-a zis nimic despre chinurile sale. M-a întrebat, în schimb, surprinzător, ce-mi fac copiii... Cum să-ți dai seama că era o voce de... lebădă ? !)

Iubea pătimaș literatura și pe creatorii ei. Și, deopotrivă, viața, cu mai ales, bucuriile ei.

Acesta a fost — și a rămas cel puțin pentru noi, cel puțin pentru mine — *NICOLAE CIOBANU* : un om de carte, un specialist, un prieten. Un spirit de aleasă omenie.

Fănuș Băileșteanu

Preţuirea valorilor

Urmare din pag. I

gebildeten Stande. Conversations-Lexikon, F.A. Brockhaus, Leipzig (1875—1879), ediția a XII-a. Din păcate nu dispunem încă de această ediție, care nu se găsește la marile biblioteci din București, dar avem la dispoziție edițiile XI și XIII. Editorii făceau modificări de la o ediție la alta. Deci ediția a XII-a diferă de ambele. Cu toate acestea, putem afirma **cu toată certitudinea,** că editorii au ținut cont de contribuțiile lui Eminescu, cel puțin la articolul referitor la „București". Aceasta, datorită faptului că dispunem, din Ms. 2 269 de la Biblioteca Academiei R.S. România, de ciornele scrisorii expediate de Eminescu la 27 februarie 1875. Nu putem fi siguri că el ar fi răspuns sau ar mai fi trimis restul materialelor solicitate. Este interesant însă faptul, nesemnalat în scrisoarea editorului german, că Editura a adoptat remarca lui Eminescu referitoare la cuvîntul „Boyar" : este exclus din ediția a XI-a, pasajul final (vol. III, p. 438) și înlocuit cu textul redactat de Eminescu (ediția XIII, vol. III, p. 272—273). Redăm în continuare, tradus în românește, textul lui Eminescu, reprodus cu mici modificări în **Lexicon.**

Pasajul „Denumirea B[oier] a fost preluată de la ruși de către romanii Principatelor Dunărene ș.a.m.d." pînă la sfîrșit trebuie șters ca [fiind] fals și înlocuit prin următorul : „La românii Principatelor Dunărene denumirea B[oier] a existat de asemenea pînă la Alexandru cel Bun (1409), totuși fără specificarea funcției legată de titlu. Abia în secolul al XV-lea începe titlul să indice, în parte după domnii bizantini, în parte după cei slavi, o funcție de stat bine determinată. Un număr de 11 sau 16 boieri forma Sfatul Coroanei, care îl însoțeau pe domn și lăsau locțiitori în posturile lor. În război, ei erau conducătorii armatei. Astfel, de exemplu în Moldova, armata era condusă de domn, iar cele două aripi erau comandate de vornicii Țării de Jos și Țării de Sus. În Țara Românească aripile erau comandate de marii vornici. În fiecare armată românească era un mare spătar. Documentele emise de domnitor erau semnate de toți boierii săi, care își atîrnau sigiliile alături de al domnitorului, pentru a da prin aceasta o garanție de autenticitate instrumentului."

Toate documentele sus-menționate sînt întocmite în forma unui [***], din care cauză unii boieri din Sfat contrasemnează actele domnitorului lor și cu copiii și copiii copiilor. Urmează articolul despre „Botoșani", după care Eminescu continuă : **„În perioada decăderii militare a Principatelor (secolele 17 și 18) funcționarii civili erau numiți boieri. Aceștia erau fii de boieri care trebuiau, ca mari proprietari funciari, să preia servicii de stat neplătite, și prin aceasta [***] nobletea oficială în familie. Această noblețe nu era însă ereditară. Urmează articolul despre „Brăila".**

Colaborator la Lexiconul – Brockhaus

După edițiile de care dispunem nu putem preciza încă, dacă **Lexiconul** a preluat ceva sau nu din articolele „Botoșani" și „Brăila", cum o putem face însă despre articolul „București", pe care îl reproducem în continuare, tradus în românește.

Bukarest (în românește București), din 1665 capitala Țării Românești, din 1862 a Principatelor Unite Moldova și Țara Românească (România), se întinde pe cîmpia ondulată pe ambele părți ale Dîmboviței, la circa 8 mile de Dunăre. Legenda atribuie prima așezare unui cioban pe nume Bucur. Or, credibilitatea acestei [legende] este mare, căci o astfel de presupunere nu contrazice cu nimic modul în care au fost întemeiate cele mai multe sate românești... [în ediția a XI-a a **Lexiconului,** afirmație exclusă din ediția a XIII-a la sugestia lui Eminescu]. **În secolul 15 locul era ocupat numai de un castel „Cetatea Dîmboviței", care a fost cucerită de Ștefan cel Mare. Astăzi orașul are în diametru peste o milă și oferă mai ales din partea sudică, cu multele sale biserici, majoritatea acoperite cu tablă foarte strălucitoare, turnuri și cupole din verdele frumos**

Desene de Raluca Grigorcea

dintre masa de locuințe, o priveliște deosebită și măreață. În legătură cu [***].

Ca aspect exterior, B[ucureștii] forma mai demult o stațiune de tranziție între Orient și lumea occidentală și mai are încă și în prezent în cea mai mare parte caracterul unui mare oraș ogricol. Cele 25 000 de case sînt în mare parte construcții proaste, B[ucureștii] are 114 biserici grecești și trei catolice, cîte o casă de închinare luterană, calvină și armeană, 10 sinagogi, 20 case de rugăciune evreiești, 40 hotele mai importante, 10 cafenele, 60 de grădini mai mari particulare, 645 străzi cu o lungime de 203 114 metri, din care 119 460 metri sînt pietruiți, 2 hale comerciale, 6 piețe publice, 7 curți bisericești, 1 universitate, 2 licee, 2 gimnazii inferioare, 1 seminar teologic, 1 școală comercială, 2 școli superioare de fete, 1 școală medicală-chirurgicală și o școală de medicină veterinară, 1 conservator, 1 școală de pictură, un Institut macedo-român, 16 școli elementare pentru băieți și 14 pentru fete, 12 librării, 14 tipografii, 6 institute de litografie, o bibliotecă națională, un muzeu zoologic-mineralogic și unul de antichități, începuturile unei galerii de tablouri și 8 spitale mari și bine dotate. Este reședința principelui român, sediul mitropolitului, al guvernului, al curții supreme de justiție și casație, al Camerelor și al tuturor autorităților superioare civile și militare. Un mare orfelinat a fost întemeiat în 1862 de principesa Elena, iar pe vremea prințului Știrbei a fost construit un teatru de stat pentru Opera italiană și teatrul românesc. (La șosea, înaintea Barierei, din vremea prințului Bibescu [se găsește] un loc frumos de plimbare, pe care se desfășoară un Corso strălucitor. Alte locuri de plimbare sînt : Cișmigiul, grădina Sfîntul Gheorghe și grădina Episcopiei). Industria este pînă acum precară. Se produc de fabrică : cărămizi, petrol, fierărie, luminări și altele.

Datoriile bănești ale localității B[ucureștii] se ridică la 17 000 000 franci, veniturile la 4 000 000 franci. Garda națională este formată din 6 000 de oameni. Poliția comunală din 600 de oameni. Serviciul de pompieri din 700 de oameni. Consumul anual de alimente este de : 18 000 000 pîini albe, 7 000 000 pîini negre, 5 200 000 kg carne de vită, 740 000 kg carne de porc și alte sortimente, în afară de vinat și carne afumată. Începînd din anul 1872 orașul are iluminație cu gaz. În fiecare an se construiesc în medie 500 de locuințe noi. (Ms. 2 269, filele 63 recto — 66 verso).

Cam acesta era stilul în care trebuiau concepute articolele pentru **Conversations-Lexikon-ul** german. Din comparația textului manuscris cu textul tipărit rezultă că redactorii își permiteau intervenții, reducînd orice amănunte sau considerații personale, cum apar frecvent în articolele lui Eminescu. Acesta trebuie să fi fost și motivul pentru care poetul nostru a renunțat la continuarea colaborării.

ATITUDINI

O istorie literară

Cu tact, răbdare și supunere onestă la obiect, Ion Rotaru ne oferă **o istorie a literaturii române** de la origini pînă în prezent (aproximativ anul 1984) în trei volume. Ne interesează, acum, volumul al III-lea care, totuși, nu înseriază și autorii de opere teoretice de un fel sau altul. Zice autorul în **cuvînt lămuritor** : „Socotim însă necesar un volum separat — la care lucrăm deja — ce trebuie consacrat criticii, teoriei, eseisticii și mult prea importantei, în anii noștri, opere de reconsiderare a moștenirii culturale a trecutului, toate aceste sectoare avînd între ele strînse legături, condiționări reciproce, purtînd pecetea inconfundabilă a ideologiei epocii noastre".

Deci **o istorie** fără critici literari, fără istorici literari, fără editori etc., dar bizuindu-se, în dese și relevante cazuri, pe ceea ce au realizat sau au spus aceștia. Profesorul universitar Ion Rotaru este modest, poate prea modest ; dînsul și-a suflecat mînecile și s-a pus răbdător pe treabă, aș zice ca un ardelean din veac și a... scris istoria literaturii românești pînă la zi ! N-am citit, din neglijența mea, ceea ce au scris criticii literari, poate și istoricii literari (?) despre această carte. Cînd atîția au anunțat **proiecte** (dintr-unul lipsea, declarat, Labiș ! — ceea ce a stîrnit, justificat, dure schimburi de păreri la vremea respectivă) de istorii literare contemporane, dar nici unul dus pînă la capăt : cînd alții au făcut **dicționare** (mai mult sau mai puțin selective...) iarăși, cînd alții, elitiști, afirmă că ei au făcut „istoria" literaturii contemporane prin însumare în volume a unor articole despre autorii preferați ; în sfîrșit, cînd a fost reeditată **Istoria** lui Călinescu (premearsă de **Sinteza** lui Iorga), și atîtea ediții își urmează aproape toate drumul lor firesc, în context, Ion Rotaru ne dă, prin stăruință, **această hartă** a literaturii contemporane. Bună sau rea, vom vedea în timp. Cîneva trebuia să **ridice** relieful — minuțiile de desen și arguțiile de amănunt vin după aceea.

Să nu-i cerem, deci, lui Ion Rotaru ceea ce însuși nu dorește să cuprindă în **o istorie.** Cine declară răspicat precum dînsul : „În critica literară și în teoria literară crede mai puțin, din varii motive ce nu se cer explicate aici" va întîmpina, desigur, împotriveli. Totuși, cum spuneam, profesorul se bizuie și pe critica literară și pe istoria literară. Și bine face. Istoria dumisale este, la o adică, o imagine mai mult sau mai puțin reținută a acestor cercetări. Cum sînt ele — așa și **istoria.**

Ion Rotaru a avut în seamă peste 2 000 de autori, unii cu mormane de volume. Apoi perioada în cauză este una dintre cele mai dificile din varii motive. E greu s-o înstăpînești. Apasă multe manii (dacă nu chiar minii) mulți dintre autori sînt în viață, cu opera încă necristalizată, unii au funcții administrative, alții au tupeu și nu mulți au înțelegere și răbdare. Cum să-i cuprinzi pe toți și, la urma urmei, să-i **ierarhizezi ?** Căci, finalmente, asta-i problema pentru foarte mulți. Fără a aparține nici unui grup literar, bizuindu-se pe criticii din toate generațiile dar nu și de toate **școlile,** Ion Rotaru își scrie istoria imperturbabil și, nu în puține cazuri, cu oarecare ironie. Istoricul știe multe și se scuză des că nu poate să spună totul din pricina... spațiului tipografic. Are, ca și Călinescu, unele mallții ; de regulă **descrie** operele și le **analizează** mai puțin ; uneori dă drumul la condei, alteori îi seacă cerneala în peniță. Este, după părerea mea, destul de blînd cu epoca proletcultistă, sesizează transformările radicale la unii, îi înregistrează fugar pe alții. Multe opere elogiate sau recompensate cu Premiul de Stat sînt doar pomenite și nu **descrise** ca să li se vadă găoșenia. Istoria (vol. III) a lui Ion Rotaru nu are **conflict,** ca să zic așa, cu toate că, știm și noi, știe și dînsul bine, a fost cel puțin un deceniu bun cînd s-a pus în ecuație însăși specificitatea literaturii noastre. Faptele sînt văzute din aeroplan, de la înălțimea joasă, care — și atunci cînd survolează terenuri joase și și atunci cînd trece munții — plutește cam la o mie de metri. Trebuia privirea din supersonic (ca să nu zic din satelit !) ca să se vadă mai clar marile rupturi dintre masivi și terenurile uniforme, zăcătoare, nu o singură dată periculoase.

Nu sîntem, credem, între cei din urmă care să nu ne dăm seama cu cît de multe greutăți, de tot felul, a avut a se confrunta profesorul Ion Rotaru. Dînsul a găsit o linie de mijloc, în general corectă, dar are, înainte de toate, marele merit de a fi ridicat de sineși întegral relieful literaturii române din ultimii 40 de ani. Autorul s-a supus adoptării „cu precădere, a principiului istoric, al cronologiei (nu stricte, ci logice !) al observării succesiunii generațiilor fără insistența ostoioasă atît de mult discutatelor noțiuni (ori «concepte-») de „periodizare", „generație" etc. Cuvîntul lămuritor conține multe asemenea precizări și a-i cere autorului altceva decît ceea ce și-a propus mi se pare neloial. Să facă alții (dar nu în declarații !) o istorie a literaturii contemporane mai bună decît a dînsului. Dar prioritatea nu i se poate nega. Moldovean din Valea lui Ion (Bacău, n. 1924), Ion Rotaru, om de ținută robustă precum unele statui în lemn ale lui Vlasiu (pe care nu-l înregistrează în istorie ! cum și pe alții, Ion Sofia Manolescu de pildă), cu o voce de stentor ardelean — a realizat o istorie bună a cărei existență poate da altora sugestii tocmai prin ceea ce nu conține sau prin modul cum este tratată materia.

Gheorghe Suciu

REMEMORĂRI

Preparandia 175

O medalie jubiliară poartă pe fața ei lustruită o inscripție marcînd 175 de ani de la înființarea primei școli de luminători ai satelor din ținutul Zarandului : **„Preparandia din Arad, 1812—1987".**

Prin zelul și neobosita zilnică a cărturarului Dimitrie Țichindeal (cel pe care Eminescu îl numea „gură de aur"), prin contribuția bănească a populației nevoiașe, s-au pus bazele primului institut de învățători în limba română în vremea cît Ardealul stătea încă sub stăpînire habsburgică. Era pe vremea cînd Avram Iancu avea abia 12 ani și nu devenise tînăr **general** al revoluției de la 1848 și nici Crai al Munților de mai tîrziu.

În atmosfera solemnă a celor două zile de comunicări științifice, foști elevi și profesori ai școlii, intelectuali legați de plaiurile Aradului, au evocat cu pietate și emoție istoria acestui lăcaș de cultură și învățătură românească.

N-am avut prilejul și nici n-am socotit potrivit ca în contextul elevat al dizertațiilor să rostesc și eu cîteva cuvinte legate de oamenii, de conducătorii spirituali și administrativi ai acestei instituții. Profit de spațiul acestei rubrici pentru a reproduce un scurt text destul de semnificativ. „Eu am terminat această Școală de învățători. Și de la bunica mea din partea mamei am auzit și vă spun următoarea întîmplare. Născîndu-se dînsa la Gyula în Ungaria, localitate cu mulți români, cînd s-a făcut România Mare a trecut clandestin granița în timpul nopții împreună cu cel mai mare din cei patru copii înscriindu-l la Preparandia din Arad. După o săptămînă a trecut granița și cu cel de-al doilea copil în nădejdea că și acesta va fi primit să studieze la aceeași școală. Dirigintele de pe atunci, Teodor Botiș, a ezitat la început invocînd greutățile materiale ale școlii, lipsa de locuri de dormit și lipsa mîncării. Domnule director, a zis bunica mea, vă rog cu lacrimi în ochi să mi-l primiți. Am trecut cu el granița din Ungaria. Dacă rămîne acolo trebuie să termine gimnaziul maghiar. Copilul meu e român și eu vreau să rămînă român. Primiți-l și pe el. Dați-i să mănînce jumătate din porția fratelui său sau ce rămîne de la ceilalți. N-am bani, dar pot trece granița săptămînal și mă angajez să spăl gratuit lenjeria internatului. Nu mă lăsați, domnule director. Și n-a lăsat-o ! Astfel că doi dintre unchii mei au terminat această Preparandie grație omeniei și înțelegerii eminenților conducători patrioți pe care acest lăcaș de cultură i-a avut. Fie memoria lor în veci binecuvîntată !"

Aceste vorbe aș fi vrut să le citesc în contextul momentului aniversar.

Adaug numele cîtorva eminenți cărturari din Arad care au păstorit de-a lungul vremilor prestigioasa instituție : Vasile Goldiș, Romul Ciorogaru, Eduard Găvănescu...

Mulțumesc cu emoție edililor arădeni care au ajutat și au sprijinit material nu numai organizarea sărbătoririi ci și lucrările de restaurare și redotare a școlii.

În același timp sînt încredințat că Societatea literară „Dimitrie Țichindeal", înființată cu acest prilej, va purta mai departe făclia patriotismului și culturii însuflețiți de buna tradiție a înaintașilor.

Vivat, crescat, floreat !

Mircea Micu

CUMPĂNA

AȘCHII

I. Din „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului" (28 noiembrie), citez cîteva fraze de mare importanță, în legătură cu Centenarul apropiat al morții lui Eminescu, fraze aparținînd lui Edgar Papu : „Noi sîntem mai contemporani cu Eminescu acum decît cei care au trăit în anii lui, pentru că noi, în lumina a ceea ce sîntem astăzi, putem vedea ceea ce contemporanii săi n-au putut să vadă. Cei de după noi vor fi și mai contemporani cu Eminescu, deoarece vor putea iarăși surprinde și detecta ceea ce noi încă n-am putut să prindem din acest geniu cu resurse și adîncimi de gîndire și simțire infinite. Cît despre Centenarul morții lui Eminescu, cred că ar trebui pregătită o lucrare deosebită, extraordinară. Se va încheia, e drept, în vederea marcării acestui eveniment uriaș, **Ediția Eminescu,** una dintre marile cuceriri ale vremii noastre, dar nu cred că este de ajuns pentru cît datorăm poetului nostru național". Cuvinte înțelepte.

II. Din același **Supliment.** La rubrica „O privire către cei care vin", Mircea Ciobanu este „pentru un spirit critic deschis" : „Ca să poți întîmpina cum se cuvine pe confratele care îți va supraviețui, ai nevoie nu numai de suflet, perspicacitate, generozitate ș.a.m.d. Pe deasupra tuturor acestora trebuie să ai la îndemînă un cadru de promovare larg, elastic, în orice clipă adaptabil la împrejurare. Despre existența unui poet ca Marian Drăghici știam încă de acum patru ani de zile. Cartea lui ar fi putut să apară acum patru ani și nu, eventual, în 1988". Citind multe dintre cărțile confraților, mai tineri sau mai în vîrstă, am observat o rămînere în urmă a criticii literare, o insuficiență capitală a ei : activitatea ei acoperă numai o parte din perimetrul literaturii române contemporane. Critica literară are cîteva „fixuri" și se raportează în mod deosebit la acestea. Cunosc autori nemulțumiți despre ale căror cărți nu s-a scris un rînd ; am citit cărțile respective și am consumat o stare de perplexitate : ele nu sînt mai rele — citeodată sînt chiar mai bune decît acelea despre care se scrie cu obstinație. Ce rezultă de aci ? Critica nu furnizează destulă luciditate celor care vin, îi lipsește pe aceștia de imaginea bogată și complexă a fenomenului literar actual. Am „acuzat" de lașitate pe cutare ori cutare poet sau prozator, autori de poezie ori proză care pot să scrie și critică dar nu o fac. Am pornit de la un raționament foarte simplu : dacă autorii de critică literară sînt și depășiți de cantitatea și calitatea literaturii române contemporane, ei trebuie să fie ajutați de colegii lor, poeți sau prozatori.

III. Forța sacrificiului. Tema sacrificiului stă la baza cărților fundamentale ale omenirii, poate că nu ne convine să ne azvîrlim, în văzduh, cum a făcut Meșterul Manole, cu aripi de șindrilă. Dar ce influență formidabilă exercită asupra noastră destinul eminescian sau destinul labișian ! Caratele acestor destine nu le poate număra nici măcar un zaraf. Fiecare dintre noi construiește o „mînăstire" după propria lui statură, nu o înalță prea mult ca să nu-și rupă gîtul cînd, la chemarea pămîntului, e nevoit să sară din vîrful faptei lui.

IV. Din „Sub poale de codru verde" (Ed. Facla, 1987), cu subtitlul „Balade populare din Banat" culese de Cornel Vesălău, citez cîteva versuri care mi s-au părut excepționale : „Printre brazi, printre molini / Merge-un bou vinăcior, / În coarne cu-n legănior, / Dar în leagăn cine-mi șade ? / Șade Ana Zorzoleana." ; „Pe Dunăre-n jos / Trei vinturi băteau, / Trei de primăvară, / Trei vinturi de vară, / Și vreo trei de toamnă / Și vreo trei de iarnă" ; „Și să-mi pună cruce / Fluiere-n răscruce !" ; „Calcă-ți, fată, jurămîntul / Cum și noi călcăm pămîntul !". Niciodată nu vom obosi lăudînd înălțimea acestui stil, distilarea lui maximă.

V. Un reprezentant al spațiului dobrogean, în domeniul prozei, este Nicolae Țăranu (**Zece prozatori,** Ed. Albatros, 1987). Literatura lui, excelentă, propune imaginea unui pămînt fabulos, foind de întîmplări ciudate. Acest tărîm dobrogean care a fascinat pe Zaharia Stancu, pe Panait Istrati, este văzut, de astă dată, din interiorul lui. Într-un stil favorizat de expresia arhetipală, noul prozator oferă texte impecabile, povestitorul are har, are simțul ritmului controlat de acela al proporțiilor. Deocamdată, nimic convențional nu-i subminează proza. Din pagină nu i se cunoaște vîrsta, el poate avea douăzeci sau șaptezeci de ani, de parcă, scrie el sau tatăl lui, experiența înaintașilor este propria lui experiență.

George Alboiu

5 DECEMBRIE 1987

POST RESTANT

Povestea este adevărată, simplă, dureroasă, dar și destul de ciudată, într-atît par de neverosimile personajele. Deci El, un profesor împătimit de carte, care-și sacrifica chiar și masa citeodată numai și numai pentru a cumpăra cărți, un bibliofil înrăit, pentru care o carte frumos legată însemna o clipă de suprema frumusețe; Ea, o casnică oarecare, dar cu „pension la maici", cu o spoială de cultură, citeva cuvinte franțuzești, citeva nemțești, atît cît să-ți impresionezi servitorii, altfel o femeie corectă, doar de două-trei ori adulteră (și nici atunci foarte serios, ci numai așa, de „bon ton"), o mamă obișnuită să-și sărute copiii pe frunte în fiecare seară, după rugăciune. Se înțelege, pînă aici, că acest cuplu era interbelic, și că nimic neobișnuit nu s-ar fi întîmplat între cei doi, dacă, după război, n-ar fi scăpătat. Zestrea ei a fost naționalizată, sau expropriată, cine mai știe astăzi, astfel că, singură, leafa profesorului nu le mai ajungea. Mai mult acesta, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, continua să cumpere cărți cu aceeași asiduitate (prăjina cărților era extrem de bogată atunci, cînd se făceau și se desfăceau bibliotecile, din care erau scoși toți autorii nemți, fără excepție, Schiller, Goethe...), spre disperarea Ei. Dar să nu se creadă că profesorul atenta la masa familiei, nuuu... El, săracul, nu-și lua decît lui de la gură, era un om deosebit de onest, de generos, de bun. Și totuși... Dumneaei începuse să urască mai demult cărțile, dar acum ura ei ajunsese la paroxism. Viața, care nu mai era cea dinainte, o supăra, o sîcîia, o făcea să se plîngă tot timpul, și, încet-încet, aproape fără ca nici măcar Ea să-și dea seama, a început să-l urască și pe El. El și cărțile lui. El și nepăsarea lui. El și reaua lui voință. El și mînciunile lui scrise și nescrise. El, El, El. Numai El era vinovat de soarta Ei atît de amară, atît de neagră, atît de vitregă, atît de. Și atunci ce credeți că a făcut Ea într-o zi? S-a dus și l-a denunțat că are cărți interzise, cu portrete interzise, cu autori interziși, ceea ce, de altfel, era perfect adevărat atunci, cînd, cum am mai spus, era suficient să fii scriitor neamț ca să treci drept fascist. De aici și pînă la presupunerea că toți cei care citesc nemțește sînt nemți și deci fasciști nu insemna cine știe ce efort spiritual. De aceea profesorul a dispărut un timp, timp suficient pentru Ea să-i vîndă cărțile, iubitele lui. Dintr-o singură lovitură izbutise să se răzbune și pe El, vinovatul de viața ei tristă, și pe Ele, vinovate de vinovăția lui. Pentru mintea ei mediocră era ceva peste așteptări. El însă n-a murit acolo unde fusese, timpurile s-au schimbat, a fost reabilitat, s-a întors acasă, acasă era Ea care i-a spus: „N-ai de ce să crezi că ești binevenit! N-am de ce să te rog să mă ierți. Tu ești vinovat pentru că tu m-ai împins să te denunț, datorită ție am ajuns să fac ceea ce am făcut". Profesorul, deși n-o înțelegea, a tăcut, răsfoind o carte pe care tocmai o cumpărase.

MARȚIAN MANEA, BUCUREȘTI. Scrieți interesant, totuși cam cețos în „Procesul". Treceți pe la redacție, să vedem dacă existați.

CĂLIN HERA (A.N. CHIRILĂ), HUNEDOARA. A trecut aproape un „La mulți ani!" de cînd mi-ați scris. Ați pus „armata la trecut"? „A opta stea din Carul mare" este o variantă în proză la „Moartea căprioarei" și nu sînteți nici primul, nici ultimul care încercați această temă. „Luna, ca o mămăligă..." este o metaforă care nu vă aparține, ceea ce nu-i bine. Așadar, vă așteptăm cu altceva.

TIHEA, BUCUREȘTI. Cine sînteți? Fără identitate nu aveți cum să apăreți. Deci...

SERAFINA IANCU, BUCUREȘTI. Nu, deocamdată nu, deși ne pare rău să supărăm o profesoară de biologie din Mogoșoaia, care, între altele, a publicat versuri cu pseudonim și a avut apariții episodice în filme. Oricum, nu a scris „Mircea trăiește. L-am văzut zilele trecute, la rînd la banane..." Ceva totuși există. Și pentru că există... Încercați să faceți economie la dialog, făcînd loc și portretului, peisajului, analizei.

TUDOR CUCU, BUZĂU. Nu, dar tot sperăm.

CONSTANTIN GHEORGHE-NAIDIN, DEVA. Rămîn la convingerea că sînteți, totuși, de genul feminin. Trimiteți o fotografie. Eventual pe cea a tatălui sau a soțului dv. Pînă atunci, iată argumentele noastre... „Aerul proaspăt ca un țipăt al primei păsări cînd se va fi ivit pe lume mă dezechilibrează. Pentru o clipă mă înfior la gîndul că e toamnă tîrzie..." Sau „Plăceri sau nenorociri de-a-valma duceau în ele vagoanele — acele paralelipipede ale transhumanței nevoilor vremelnice" Sau „Pleoapele obosite se apleacă — petale polenite cu rouă..." Etc. etc. etc.

Iulian Neacșu

Inima orașului

Urmare din pag. I

terie, și care, împreună cu celelalte șosele care leagă municipiul de comunele și de satele din apropiere, e un exemplu semnificativ nu doar pentru volumul exorbitant de investiții care se fac de la al IX-lea Congres încoace dar și pentru eforturile și reușitele de modernizare ale orașului din inima Transilvaniei.

Căci Cluj-Napoca poate și trebuie să fie considerat inima Transilvaniei prin importanța lui istorică și contemporană.

Ceea ce-a fost caracteristic pentru dezvoltarea actuală a municipiului Cluj-Napoca e faptul că aceste funcții istorice străvechi, culturale nu au fost dislocate de noua ipostază industrială, în ciuda impetuozității acesteia și că actuala cetate industrială, însumînd aproximativ cincizeci de întreprinderi, uzine și fabrici, cu o producție-marfă anuală totală de zeci de miliarde de lei, s-a dezvoltat alături și împreună cu cealaltă cetate, a științei și culturii, a literaturii și artei contemporane, fără să se eclipseze una pe alta, ba chiar ajutîndu-se reciproc, într-o simbioză perfectă, exemplară. Industrializarea i-a dat o nouă înfățișare, atît arhitectonică, cît și umană. În primul rînd prin creșterea masivă a populației. Dacă pe vremea copilăriei sau chiar a studenției mele el număra o sută de mii de locuitori, astăzi numără trei. În timpul cît eram elev, s-au asanat cartierele Gării și Dragalina, reconstruindu-se strada Horia, care leagă gara de centrul orașului, și malurile Someșului, prin construirea cartierului Grigorescu și prin refacerea pieții Mihai Viteazu, cu ansamblul de blocuri unde se află cel mai mare cinematograf din oraș, ca și sediul Tarom, precum și mai recent dezvelita statuie ecvestră a voievodului care a unit întîia oară cele trei țări române. Tot în piața Mihai Viteazu se mai află acum și o hală agroalimentară încăpătoare și foarte modernă.

Dacă pe vremea adolescenței mele a început construirea primei linii de troleibuz, tot cam de-atunci gateaza, concomitent cu cartierul Grigorescu, și Mănăștur, cel mai modern și mare cartier, un adevărat oraș în oraș, avînd toate dotările edilitar-gospodărești, care numără astăzi nu mai puțini locuitori decît număra orașul întreg, adică aproximativ o sută de mii. Aceasta afluența masivă de populație pe linga ca avea nevoie de spațiu de locuit, mai necesita și locuri de munca și-o aprovizionare corespunzătoare. Ea a schimbat atît peisajul uman, cît și raporturile sociale, în primul rînd raportul dintre naționalitățile conlocuitoare, dar și cel dintre intelectualitate și clasa muncitoare, cît și alte raporturi. Astfel încît, la ora actuala, deși Cluj-Napoca numără cu mult mai mulți studenți decît între cele două războaie, și cu toate că numarul intelectualilor, al artiștilor și al oamenilor de cultură și știință a crescut în mod considerabil, totuși, datorită numărului mare de muncitori, proveniți în marea lor majoritate de la țară, se poate spune despre peisajul uman al municipiului Cluj-Napoca — fără reținere, — că el s-a modificat structural. Fiind unul dintre cele mai populate orașe din țară, numărul mare de studenți nu se mai simte, ca odinioară, cînd venirea la universitate a „bobocilor" parcă îl trezea toamna din letargie. O notă aparte i-o dă existența studenților străini.

O a doua caracteristică a dezvoltării municipiului Cluj-Napoca este dată de faptul că, spre deosebire de alte orașe ale țării, el s-a dezvoltat arhitectonic, în general de la periferie spre centru, astfel că după construirea unor mari cartiere, ca Mănăștur, în vest și Mărăști, în est, legate printr-o axă-arteră, și după construirea altor cîteva, cum sînt cartierele Crinului, Plopilor Șesului, sau cartierul Zorilor, acesta din urmă situat în apropierea pădurii Făget, la cea mai înaltă altitudine, prin mobilarea în continuare a acestor artere de legătură cu ansambluri de locuințe constituind mari unități arhitectonice distincte, diferite de la o zonă la alta, deosebindu-se chiar de la cartier la cartier, atît prin elementele de ornamentație, prin soluționarea fațadelor și prin sistemele de logii și de balcoane, cît și prin paleta cromatică și prin natura materialelor de finisaj folosite, orașul a primit o unitate urbanistică foarte organică. Aceasta vă atrage și structurarea peisajului uman.

★

Două esantioane ale acestei industrii, despre care e vorba, sînt Fabrica de materiale abrazive „Carbochim" — întruchipare a priceperii, hărniciei, a spiritului novator și a capacității creatoare a clasei muncitoare (este una dintre primele fabrici create de noul regim în orașul dintre dealurile domoale ale Someșului) și Întreprinderea „Metalul Roșu", care s-a dezvoltat ca urmare a sistematizării, diversificîndu-și astfel producția, în ultimii douăzeci de ani, încît are la ora actuală un profil distinct. Aceasta din urmă produce utilaje pentru industria ușoară și alimentară.

Atît dr. ing. Ioan Negrea, directorul „Carbochim"-ului, cît și Pelau Mircea, directorul „Metalului Roșu", au avut, fiecare în parte, capacitatea să mă convingă de faptul că ceea ce fac ei este bine. La prima dintre aceste unități, de unde la început am avut senzația că mă aflu într-un atelier de bolovănărie din epoca de piatră, am putut apoi să mă familiarizez cu un proces de producție numai aparent primitiv și auxiliar, căci denumirea poetică dată granulelor carburii de siliciu, de electrocorindon, care nu e decît o pulbere, un praf sau un nisip din care se fabrică glasspapierul și pietrele de polizor sau discurile de debitat corpuri dure, necesare aproape în toate sectoarele economiei, chiar și-n bucătăria fiecărui apartament, m-a făcut să-mi dau seama că este vorba de un proces de producție esențial și că de fapt Întreprinderea „Carbochim" nu este altceva decît un sanctuar științific al unui esoteric laborator de produs diamante artificiale, iar muncitorii ei sînt creatori de astfel de diamante care se vînd, ca pîinea caldă, atît în țară cît și peste hotare, niște artiști destoinici, preocupați în primul și în primul rînd de economie, eficiență și frumusețe. „Metalul Roșu" care a devenit, dintr-o simplă turnătorie de fontă, o mare întreprindere, cu multe secții, de la forjă, turnătorie, acoperiri și tratamente metalice, la montări mecanice și construcții sudate, sculărie, montaje etc., produce, programat, cu ajutorul mașinilor de calcul, în serie mică și-n unicate, adică de la cea mai mică piesă comandată, pînă la cea mai complicată linie sau instalație sau fabrică la cheie.

Asimilarea de produse noi și de linii de mare complexitate, creșterea productivității prin tipizarea elementelor comune mai multor utilaje, mărirea gradului de mecanizare, extinderea poliserviriii mașinilor și a bunei folosiri a forței de muncă pentru scăderea costului de producție-marfă, creșterea exportului și reducerea sau chiar eliminarea importului, toate aceste strădanii și realizări de la ambele întreprinderi clujene vizitate, și care au fost puse în acest an sub semnul Conferinței Naționale a partidului și celei de-a 40-a aniversări a Proclamării Republicii, sînt un semn bun care se va transmite anului viitor, pentru că dacă aceste două fabrici, cu un efectiv de cîte 2—3 mii de muncitori, dau o producție marfă în jur de un miliard fiecare, oricine își poate imagina cît produce Combinatul de Utilaj Greu din Cluj-Napoca, pe poarta căruia am auzit că intră într-un singur schimb aproape 20 000 de muncitori.

Sînt cifre care, desigur, pot să pară lipsite de semnificații dar numai cele-s în stare să ...ureze în imaginația noastra adevăratele dimensiuni ale ...ui. Căci, deși se vorbește mereu, mai ales în literatura, despre lipsa de semnificație a unor cifre în sine, totuși, în știința se uzează de ele, iar jocul lor, atunci cînd sînt reale, poate sa devina miraculos. Înfinitezimale sînt cifrele, atunci cînd omul operează cu ele. Așa ca în legenda șahului persian, unde un singur bob de grîu, ridicat la puterea a 64-a, i-a adus inventatorului o bogăție greu calculabilă, tot astfel, cifrele de astăzi, desemnînd niște realități, așa cum sînt ele, ne vor aduce mîine, sînt chiar convins de asta, bunăstare și fericire.

Poate tocmai de-aceea, orașul care n-a avut niciodată tramvai — decît acum un secol, unul singur și primitiv, între gară și centru — s-a bucurat, toamna aceasta, de introducerea primei linii de tramvai, care face legătura cartierului Mănăștur cu Platforma industrială și cu gara. Este o noutate ce se înscrie în linia eforturilor de modernizare a municipiului, de întrumusețare a lui — piața Gării a fost refăcuta și renovată — de creșterea nivelului de trai. Știu ca populația i-a primit bine, întrucît este liftun și e foarte silențios.

Multe s-ar putea spune despre inima bătrînei Transilvanii. Voi încheia, totuși, cu un alt argument în favoarea ideii de simbioza a celor două orașuri importante ale Municipiului Cluj-Napoca de astăzi, cît și în a aceleia de dezvoltare organica, osmotică și omogenizatoare a vieții sociale. Un argument dublu, pe care îl oferă însăși viața social culturală a municipiului. Chiar în aceste zile, în care scriu, la Cluj-Napoca se desfășoară ampla manifestare de sub egida Festivalului național „Cîntarea României", „Zilele culturii clujene", ediția a IX-a, incluzînd: simpozioane, expuneri și dezbateri, consfătuiri, saloane de creație și prezentări de carte, mese rotunde, vernisaje, sesiuni de comunicări, întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, dialoguri, spectacole, audiții, colocvii pe diferite teme și probleme culturale, științifice, artistice și literare, menită să slujească aceleiași idei a rolului culturii și artei în dezvoltarea conștiinței revoluționare a maselor, pe care în repetate rînduri a subliniat-o secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Dacă mai spun și că în fața Teatrului național de curînd au fost dezvelite statuile celor mai mari doi poeți ai noștri, Eminescu și Blaga, și că în Municipiul Cluj-Napoca monumentele de sculptură și artă se bucură de cea mai mare cinste, ori că în locul poeților mai importanți de astăzi, care mai toți au fost debutați de revista „Tribuna", de la Nichita Stănescu la Marin Sorescu și Gh. Pituț, anul acesta au debutat la Editura „Dacia" nu mai puțin de 19 poeți, dintre care sînt sigur că măcar unul va deveni un nume mare, 12 autori de proză scurtă și 2 romancieri, oricine va cădea de acord cu mine că rolul cultural al orașului din inima Transilvaniei, nu doar că nu a fost abolit de impetuoasa dezvoltare industrială, ba chiar că s-a revigorat. Și, tot așa cum e adevărat că Transilvania e trupul țării, Cluj-Napoca e inima acestui trup.

Medalia de aur pentru poezie

Urmare din pag. a 8-a

pragul casei unde își săvîrșesc cu toată ființa lor curată lucrarea întru păstrarea ființei omului, a ființei acestei spiritualități aici în jurul Pontului Euxin. Ca să mă refer numai la poeți. Apoi marea poezie a fiecărei țări europene. Cît de bine ar fi să ne cunoaștem mai din aproape. Generoasa, poetica, marea și deschisa și ospitaliera țară a soareiui răsare ne incită să ne apropiem inimile, să ne cunoaștem ființa intru frățietate și bună rodire intru edificarea unei umanități mai bune în veacul care vine.

— Înțelegem că acest gest are și o semnificație programatică mai largă, o deschidere umanistă subliniată. Ce inaugurează de fapt acest premiu?

— Da, s-ar dori ca în Japonia să se inaugureze cu timpul un loc de întîlnire al poeților din lume. Locul este și ales, la Hakone lîngă muntele Fuji unde organizația Soka Gakkai are un sediu într-un peisaj, într-o grădină, ce reprezintă însăși ființa Japoniei în condiții de locuit și ținut conferințe ireproșabile. Apoi, poezia în intenția acestei organizații, crearea de valori prin cultură, doreste să sprijine pe poeți, iar poezia să-și redobîndească puritatea, dezinteresul de-a nu se lăsa influențată de alte valori materiale, decît cele curate ale sufletului dezinteresat, decît în a atinge hotarele adevărului. Mari premii internaționale ce însumează citeodată și pe poeți pot fi influențate de alte interese decît de a-i sprijini și încuraja pe cei mai buni și mistuiți cu adevărat după adevărul Logosului poetic. O încercare, așadar, de a încuraja puritatea și adevărul poeziei inimii din care s-au născut marile capodopere pînă astăzi. De aceea, acest premiu cu foaie de aur și creangă de măslm este un simbol și nu este nici un onorariu în bani, deși cheltuielile de drum, șederea în Japonia ating cifre foarte mari, ele nu sînt povară acestui premiu ce se vrea pur, așa cum fruntea marilor poeți clini o încorona frunza de laur ori la Olimpia cea de măslin și atît, iar pentru această frunză se punea prețul cel mai mare și era cea mai de preț cinstire. În Japonia se încearca prin acordarea acestei foi de aur unui poet ca poezia să-și revină la demnitatea și puritatea străveche. Cînd perși au aflat ca grecii se luptă pe viață și moarte nu pentru bani ci pentru virtutea încoronată cu o frunză au știut că au pierdut războiul. Așa ceva vrea să fie acest premiu, această foaie de aur închipuind soarele răsare din Țara Soarelui rasare.

— Te-ai întîlnit cu publicul japonez. Cum reacționează el la poezie?

— M-am întîlnit după premiere cu studenți și profesori japonezi. Le-am vorbit. Dacă spun despre lacrimile din ochii lor, spun foarte mult. Numai la așa ceva nu m-a purtat mintea cu japonezii pot fi la fel de atinși de puterea cuvîntului, ca și maramureșenii sau italienii. A fost o săptămînă în care cu aproape toți oamenii cu care m-am întîlnit am discutat numai despre poezie. Despre inima omului și inima poeziei: subiectul convorbirii cu Daisaku Ikeda, început la București, cu ani în urmă și continuat acum la Tokio. Este vorba de-a putea influența moral, prin poezie, forțele acestei lumi, pentru ctitorirea unei lumi mai bune, ca veacul ce vine să fie unul al păcii și al valorilor pe care trebuie să le creăm, lucrînd asupra sufletului omenesc. Medalia cu eșarfă ce mi-a fost pusă în jurul gîtului il reprezintă pe Pestalozzi cu doi copii. Așa trebuie să fie poezia, poetul, precum pedagogul inițiator în tainele vieții pentru generațiile de mîine.

— Ai cunoscut oameni de cultură japonezi. Ce-i interesează din fenomenul cultural pe care-l reprezinți?

— S-a vorbit despre România cît am fost acolo, în zeci de milioane de exemplare de ziare. Faptul că poetul ce poartă întîia lui premiere cu un român spune de la sine multe despre țara din care provine. Sînt cunoscuți în Japonia: Brâncuși, Eliade, Enescu, dintre oamenii noștri de cultură azi. Rebreanu, Eminescu, Iorga. La muzeul Fuji din Tokio în fața lui se află o sculptură din lemn a lui Mihai Olos din Maramureș. Japonezii sînt gata să găzduiască o expoziție Brâncuși cu toată moștenirea lui rămasă la noi. Ei, japonezii, vor să știe cum trăiesc și mor oamenii, cum stau în fața morții, cum rezolvă marile probleme ale vieții. Le-am explicat sufletul păstorului din **Miorița** prin pilde din viața omului carpatic. Președintele Daisaku Ikeda mi-a dedicat un poem despre inimă. Problema inimii omului este grea și cere trudă în amănunt asupra ființei interioare. Eterna și cea mai greu de descifrat, inima omului. Asupra ei stau plecate toate lacrimile din univers.

— Ai avut la București o întîlnire memorabilă cu Daisaku Ikeda. Cum a fost reîntîlnirea?

— Cu patru ani în urmă am fost și eu invitat la neuitata seară cu mai toți scriitorii români. O fotografie a fost publicată cu scriitorii români în jurul mesei de la Intercontinental. Întîlnirea cu acest ctitor de cultură pe care abia în țara lui îl poți vedea în adevărata sa dimensiune, Daisaku Ikeda, cel ce a purtat discuții și a publicat cărți și convorbiri cu unele dintre cele mai de seamă personalități ale lumii, cum este istoricul englez Arnold Toynbee și atîția alți. Atunci am început un dialog care l-a pasionat și iată, după patru ani, a fost reluat la Tokio exact din fraza întreruptă aici. Tocmai începusem după o zi și jumătate de convorbiri să atingem problema inimii omului și inimii poeziei.

A spus atunci: despre inima omului și inima poeziei vom continua dialogul la Tokio în fața studenților. Dar dialogul nostru la Tokio a depășit cadrele unui amfiteatru studențesc, devenind o discuție publică în paginile ziarelor în milioane și milioane de exemplare. Este mult mai mult decît mi-am imaginat iar încoronarea acestor două întîlniri memorabile rămîne consemnarea în analele istoriei literaturii a acestei foi de aur ajunsă lîngă inima unui poet.

— Această medalie de aur pentru poezie este o inaugurare?

— Blaga, ale cărui versuri le-am copiat în liceu într-un caiet, s-ar bucura de această premiere în Japonia. Heidegger care m-a prețuit ca poet și mi-a dat un sfat important în viață, cel ce și-a pus seminătura pe recomandarea de a primi bursa Humboldt ar fi fericit să știe că am primit acest premiu și ar fi el ca și Gabriel Marcel și Pierre Emmanuel, oameni ce m-au prețuit, toți strămutați în umbră, bucurosi să fie confirmați în ce priveste menirea poeziei; ar fi fost bucuros Mircea Eliade, pe care l-am iubit, să știe că se poate începe un nou dialog asupra a ceea ce Europa are mai profund cu Asia și asta în Japonia.

Dar despre semnificația acestei premieri numai viitorul, lucrarea în amănunt pe vers și gînd vor putea spune ce înseamnă. Palade, după premiul Nobel, spunea că trebuie să se întoarcă urgent în laborator, pentru a-și continua lucrul ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Eu stau acum în fața cu **Imnele Maramureșului** și caut să le văd ajunse cît mai bine puse la punct în mîinile cititorilor.

PORTRET

Învăluit în acea știută mantie a însingurării, pe care-o cinstea cu o nobilă și pururi surizătoare discreție, si numai cine-a purtat-o pe umerii săi ar putea să spună cît de greu apasă această armură cu falduri, blajinul artist al cuvîntului Pavel Aioanei, despre care se știe că s-a trag de la Moldova, dar și din Ardeal s-a hrănit, trăitor mai în urmă într-un București valah, ascuns între prieteni tot mai puțini, ostenit de drumuri prea multe și poate prea grele pentru sufletul lui de copil, a trecut încă o dată dinspre toamnă spre iarnă. I-am citit cărțile pe cînd nu-l cunoscusem, iar Aioanei era un nume ivit spectaculos și o speranță, „Adolescențiî" mai cu seamă, apoi „După ultimul semestru", „Nefertiti", „Dorința spre fiorduri", și l-am iubit încă de pe atunci, așa cum și astăzi îl iubesc, fiindcă scria ușor și frumos despre gravitatea gingașă a vîrstelor tinere de care atît de puțini știu să se apropie fără să rănească. Mai apoi mi-a fost îndeaproape și l-am numit și eu, cu duioșie, Treasca, așa cum îi ziceau toți acei cărora, cu zîmbet îngăduitor, le dădea voie, și-am cutreierat împreună cu el și cu Grigore cel Mare, Hagiu, cu Pucă și cu alții care mai sînt și care nu mai sînt prin lumea aceasta a noastră și, la mese lungi, între pîine și vinuri, mi-a povestit și mie parte din acele cunoscute „Amintiri de la Tribuna", unde Aioanei a gazetărit ani buni, alături de D.R. Popescu, Sorin Titel, Negoiță Irimie, Ioanichie Olteanu și cîți or mai fi fost, dar, după cum se vede, în cinstită alunare, de minți și de talente să unde el n-a fost cel de pe urmă. Toți știu că a scris despre adolescenți, i s-a pus definitiv acest crin pe blazonul său literar, atît de demn purtat: mai rari sînt acei care știu că „prozatorul cu pantaloni scurți" cum era alintat, tot adolescent a și rămas și se și duce spre ninsori. Mai are cărți scrise, manuscrise vreau să zic, și-l mai așteptăm. Pînă atunci, privindu-l, în zilele astea, în lumina asfințitului, într-un atelier de pictor încă tînăr, plin de florile albe ce i se cureneau, portretul ce i l-a făcut cu har și cu iubire pictorul Anghel Neagu, nu pot să nu-mi rimă în minte versurile lui Grigore Hagiu, care nespus îl îndrăgea, despre cum îi este artistului cînd e să-i fie:

„Lăsați-l pe poet acuma singur
el nu mai poate suporta pe nimeni..."

Octavian Stoica

Un veac de poeme

Urmare din pag. 1

listă în **Liga conservatoare, Revista idealistă, Prezentul, Revista noastră, Românul literar și politic, Revista celorlalți, Flacăra, Versuri și proză, Viața ilustrată, Facla, Insula, Rampa, Românul** din Arad, **Bunul prieten, Gorjul nou** etc. Ca student — din 1907 frecventează paralel Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filozofie luîndu-și licența în 1911 și respectiv 1913 — Mihail Cruceanu se remarcă la seminariile sociologului D. Drăghicescu și are o bogată activitate în cadrul societății studențești de la Litere și Filozofie. Activitatea scriitoricească este încununată de succes: în 1915 publică al doilea volum de poezii, **Altare nouă**, (primul, **Spre cetatea zorilor**, fusese publicat în 1912). În cuprinsul volumului întîlnim versuri în care întrezărim convingeri ce aveau să-l ducă, firesc, pe Mihail Cruceanu în mișcarea muncitorească: „Dezrobiți de suferințe și privind plini de uimire / cu nesaț, sorbim lumina ce ne fură și ne-mbată și trăim o clipă-n lumea de atîtea ori visată: fără robi și fără lanțuri, ca o vie-nchipuire".

Dacă în primele volume la loc de cinste figurau ciclurile „Oglinzile" și „Vitrinele", „Interioarele" (evident din recuzita simbolistă), în **Fericirea celorlalți** (1920) semnificativ este ciclul „Străzile". Mihail Cruceanu fiind unul din primii lirici ai nostri care cîntă orașul, unul din promotorii „cetățenizării poeziei". Era și aceasta una din „direcțiile" în care acționa mișcarea de la **Viața nouă**.

La Școala comercială din Craiova, unde s-a stabilit, își îndreaptă pașii pentru prima dată spre localul sindicatelor, unde se află și sediul Partidului Socialist din Craiova. Vizitele se îndesesc și profesorul și avocatul Mihail Cruceanu intra în mișcarea muncitorească, înscriindu-se în Partidul Socialist, secția Craiova, unde desfășoară o bogată activitate: ține conferințe dovedindu-se a fi un neîntrecut orator de masă; conduce Cercul de studii ale tineretului; participă la campania electorală din Gorj, unde are conflicte cu autoritățile locale potrivnice candidaților socialiști. Greva generală din 1920 îl găseste în rîndurile tovarășilor din același partid.

Ca delegat al Secțiunii Craiova participă la lucrările de făurire a Partidului Comunist Român: este ales vicepreședinte al Congresului și prezintă un coraport. Arestat, împreună cu ceilalți delegați care votaseră pentru transformarea Partidului Socialist Român în Partid Comunist, este întemnițat la Văcărești, implicat în Procesul din Dealu Spirei, și suspendat din învățămînt. Audiat la Curtea Marțială, are o comportare demnă uimind acuzatorii. După eliberarea din închisoare i se încredințează diferite sarcini de partid. La Congresul al II-lea P.C.R. ținut la Ploiești la 3—4 octombrie 1922 cînd se adoptă statutul Partidului și se alege Gheorghe Cristescu secretar general, Mihail Cruceanu este ales membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Primește funcția de casier general al P.C.R. și i se încredințează conducerea organului de presă al P.C.R. **Socialismul**. Apoi este [illegible] responsabilul contenciosului C.C. al P.C.R. făcînd parte din Biroul juridic, calitate în care este avocatul apărării în multe din procesele intentate militanților comuniști. În 1924, după trecerea Partidului Comunist Român în ilegalitate, revine la Craiova unde își reia munca la catedră unde fusese suplinit de Eugen Constant. Practică și avocatură pledînd în unele procese intentate comuniștilor. Activează în cadrul Blocului Muncitoresc Țărănesc, organizație de masă a P.C.R., candidînd pe listele electorale. În 1925 este trimis pentru a doua oară în închisoare, în urma procesului intentat organizațiilor sindicale și de partid, fiind membru în conducerea Blocului Muncitoresc Țărănesc. Eliberat, i se dă misiunea de a primi și conduce prin țară delegațiile muncitorești și socialiste din străinătate venite în vizită: cu acest prilej cunoaște pe scriitorul francez Henri Barbusse.

Desfășoară o amplă activitate în rîndul cadrelor didactice: ca delegat al României participă în 1925 la Congresul Internațional Muncitorilor din învățămînt cu sediul la Paris, unde rostește o cuvîntare, iar în 1927 la un Congres similar ținut la Viena. Este președinte al Asociației Generale a Profesorilor secundari din România, secțiunea Craiova, și membru în Comitetul de conducere al Asociației pe țară. În 1932 scoate la Craiova revista **Cuvîntul Școalei**. În 1936 se stabilește la București ca profesor la Liceul comercial „N. Bălcescu". Pentru activitatea socială și politică este din nou arestat în 1940 și trimis în lagăre de concentrare la Miercurea Ciuc și Caracal. Din însărcinarea conducerii P.C.R., inaintează, împreună cu alți intelectuali, un protest împotriva participării României la războiul alături de Germania hitleristă. Este arestat și internat în lagărul de la Tg. Jiu din mai pînă în octombrie 1941.

În 1944 publică un volum de versuri cu titlu semnificativ **Lauda vieții** (poezii originale și traduceri din Verlaine).

Alături de tovarășii din ilegalitate trăiește bucuria actului istoric de la 23 August. Face parte din comisia de organizare a Uniunii scriitorilor, fiind ales în Comitetul de conducere. Este numit vicepreședinte în Comisia de organizare a Radiodifuziunii Române (președinte fiind Constantin Parhon) apoi, din 1945, președinte al Consiliului de administrație. Este director al Casei Corpului Didactic din București din 1945 pînă în 1950, vicepreședinte al Comisiei de organizare a Uniunii Sindicatelor din Învățămînt, apoi inspector general în Ministerul Învățămîntului.

Între 1949—1957 este profesor la Catedra de literatură română la Facultatea de Filologie de la Universitatea din București, între 1950—1970 este și președintele Societății de științe filologice, filiala București. În 1957 este ales deputat în Marea Adunare Națională, președinte al Comisiei de politică externă.

Este distins cu numeroase ordine și medalii printre care „Meritul cultural" clasa I (1946), Profesor emerit (1962), titlul de Erou al Muncii Socialiste (1971), Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România", clasa I (1977) cu prilejul împlinirii virstei de 90 de ani, iar în 1981 cu prilejul aniversării a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român. Primește Premiul special al Uniunii Scriitorilor din R. S. România pe 1977 și Marele premiu al Uniunii Scriitorilor pe 1986.

Recuperarea izvoarelor (III)

Urmare din pag. 1

însuși, Blaga e autorul unui sistem filosofic intitulat de el: **Spațiul mioritic** în care explică întreaga structura a sufletului românesc printr-o prisma sugerată, așa cum arăta și numele, de balada **Miorița**. Mihail Sadoveanu a scris un modern roman, **Baltagul** — inspirat din aceeași baladă — cu tehnică polițistă, dar încărcat de o nobilă poezie. Liviu Rebreanu — între cele două războaie mondiale — a dat un tulburător roman psihologic pe tema obsesiei dusă pînă la paroxism, motiv luat dintr-un dans popular, **Ciuleandra**, la rîndul său obsedant, cu un ritm neobișnuit, care începe de la o cadență foarte lină, maiestuoasă, senină și se accelerează treptat pînă la tragism și pulverizare.

Înrudiți într-un fel, Vasile Voiculescu și Mircea Eliade abordează lumea fantasticului din unghiuri opuse și cu tehnici ale narațiunii cu totul originale. La Vasile Voiculescu, înzestrat cu o fantezie ieșită din comun, depozitar al mitologiei populare, elementul miraculos se desfășoară într-un spațiu primar, parcă netulburat de milenii în care natura și oamenii urmează un ritual statornicit din începuturi de zodii, în care miracolul se petrece firesc, nesurprinzînd pe nimeni, cu o candoare ce ține de puritatea naturii însăși. Eroii săi sînt pescari singuratici, de prin Delta Dunării, vînători solitari din pădurile virgine ale Carpaților, călugări ori vrăjitori, în general oameni asupra cărora transformările civilizatorii nu au exercitat nici o influență. Aici regnurile se întrepătrund, lucrurile se însuflețesc, animalele sălbatice vorbesc omenește în ceasuri predestinate, în nopți de taină, copacii-s vrăjiți iar omul, ca în cazul pescarului Amin, se simte descendent din neamul ființelor acvatice și atras irezistibil de condiția originară. Pentru un neinițiat întreagă această lume ar putea părea produsul unei fantezii inepuizabile, arbitrare. Ceea ce e mai surprinzător e însă tocmai faptul că universul bulversant al lui Voiculescu se structurează pe niște coordonate stricte, posibil de urmărit pe traseul întregii evoluții a creației artistice românești. Viziunea modernă a acestui poet subtil care a continuat, între altele, sonetele lui Shakespeare, descinde firesc din aceea a artistului anonim și genial care a dat lumii frescele bisericilor din Bucovina, unice în lume, puse sub protecția U.N.E.S.C.O., ca și din aceea a sculptorului care la începutul erei noastre a întruchipat **Sarpele fantastic**, cu cap de mamifer și păr de femeie, operă de asemeni singulară în toată aria artei greco-romane și se pare că și în afara acesteia. După cum, povestirile lui Voiculescu sînt îndeaproape înrudite cu textele de magie populară, cu descîntecele și blestemele create în epoci imemoriale și transmise, datorită caracterului lor sacru, inacesibil decît inițiaților, nealterate pînă în zilele noastre. E aceeași viziune panteistă, de animizare a lumii, întîlnită în pildă în tulburătoarele **Himere** ale lui Paciurea, năluci ale apei, ale văzduhului, ale munților, sau în peisajele simbolice ale lui Țuculescu, prin care natura ne privește cu ochii scrutători, din pămînt, din arbori, din mare.

La Mircea Eliade, miraculosul se petrece într-o ambianță ce are toate atributele lumii moderne. Uzînd de maniera cea mai realistă, de tip clasic, scriitorul deplasează epicul, pe neobservate, într-un plan care ține de altă realitate, o realitate fantastică, umplindu-ne de mister și uimire, narațiunea derulîndu-se într-o logică strînsă, perfectă. Într-un București contemporan, un funcționar oarecare intră într-o casă rău famată, unde, trei fete, așa-zise țigănci, îl introduc într-un joc parcă de dragoste, dar de fapt un joc ce prelungește realul într-o zonă misterioasă, halucinantă, scoțîndu-l, în cele din urmă, în afara timpului. După ieșirea din casă, unde el avea impresia că stătuse cîteva ore, personajul întîlnește o realitate care îl deconcertează: vecinii nu-l recunosc, totul este schimbat, între timp cunoscuții, rudele lui au murit, el revenind, de fapt, după scurgerea citorva decenii.

Fără a împieta cu nimic asupra tonului cu totul original din proza lui Mircea Eliade, voi face observația, și aceasta o consider un elogiu adus artistului, că motivul e străvechi în eposul românesc. Într-un bine cunoscut basm — **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** — eroul, tot așa, iese din contingent și ajunge într-o zonă unde timpul curge în alt ritm, mult mai lent, ceea ce la reintoarcerea protagonistului duce la o derută extremă declanșată de decalajul creat între timpul trăit de el și timpul parcurs de ceilalți. Astfel, într-o creație antică populară, premisa relativității era pusă, lipsea doar Einstein cu argumentele calculului.

Tema, într-adevăr fascinantă, de o frapantă modernitate, l-a ispitit și pe Eminescu care, cu mult înaintea lui Wels și a apariției literaturii științifico-fantastice, îl deplasa pe **Sărmanul Dionis** — din nuvela cu același titlu — prin timp, prin îndepărtate epoci istorice cu o ușurință și o rapiditate ce depășesc perfecționatele noastre mijloace de deplasare în spațiu.

UN POET ROMÂN PREMIAT ÎN JAPONIA

MEDALIA DE AUR PENTRU POEZIE

M. UNGHEANU: Ioan Alexandru, ce înseamnă astăzi poezia pentru omul contemporan ?

IOAN ALEXANDRU: Mai mult înseamnă astăzi poezia pentru omul modern decît a însemnat ea pentru omul veacului trecut, bunăoară. Heidegger, murind în acest veac, lasă testament să se citească la căpătîiul său **Imne** din Hölderlin, nu să se ţină discursuri, nici să cînte muzica. Marele filosof afirmă o mutaţie în favoarea Logosului poeziei. Niceta de Remessiana afirmă, din acest spaţiu al nostru, în limba latină, despre cuvîntul imnic poetic acest adevăr etern : cuvîntul inspirat poetic are puterea de a pătrunde în adîncurile inimii omului pentru a vindeca ranele răului săvîrşit acolo de amartia păcat, aşadar poezia adevărată săvîrşeşte această vindecare în puterea Logosului ce o poartă în cele mai adînci abisuri ale inimii omului. Din această pricină nu ne putem lipsi de acest leac unic de valoare universală.

— Ai participat la multe festivaluri internaţionale de poezie. Ce impresie face poezia românească, poeţii ei, ascultătorilor, cititorilor de poezie de peste hotare ?

— În Sicilia, la o astfel de întîlnire internaţională ai fost şi dumneata de faţă. Ai văzut sala incremenită şi ai auzit aplauzele cînd s-a rostit acolo **Mama Roma**. Poezia n-are graniţe atunci cînd poartă un mesaj profund şi-i plăsmuită din jertfa inimii.

— Cititorii ştiu că ai fost recent în Japonia, unde ai primit Medalia de aur pentru poezie. Este prima călătorie în Asia ? Cu ce impresii te întorci de acolo ?

— Mă întorc din Japonia cu o mare bucurie în adîncul inimii. Dintr-o sală neîncăpătoare, arhiplină de studenţi şi profesori, unde am vorbit, la Universitatea Soka Gakkai, care înseamnă „crearea de valori prin cultură, prin educaţie", după ce am vorbit, iată că aurul lacrimilor a prisosit şi din ochii de la celălalt capăt al lumii la auelul cuvîntului inimii noastre. Eu am fost lac de sudoare din creştet în tălpi şi ei mi-au dăruit aurul lacrimilor. Un schimb cinstit şi nedisimulat, o echivalare în valoare nepieritoare a inimilor noastre prin intermediul Logosului devenit istorie.

Sînt fericit să aduc în România Premiul cu medalia de aur oferit pentru întîia oară unui poet de către Soka Gakkai — crearea de valori prin educaţie, prin cultură — care numai în Japonia numără peste unsprezece milioane de membri, are o Universitate, şcoli şi unul dintre cele mai citite cotidiene japoneze (în aproape cinci milioane de exemplare zilnic), care a întemeiat muzee şi are sub control viaţa muzicală a Japoniei prin Societatea Minon (ce invită orchestre, personalităţi muzicale internaţionale să-şi arate performanţele în Japonia). Acum, prin premierea, pentru întîia oară, a unui poet din Europa se are în vedere înfiinţarea unui centru poetic lîngă muntele Fuji, unde poeţi ai lumii să se poată întîlni de la inimă la inimă pentru a se cunoaşte şi a-şi asculta unul altuia gîndurile şi viziunile.

Sînt pentru întîia oară în Asia, întîia oară în Japonia. Tocmai scriu un fel de **Imn-poem** aşa cum am scris despre **Întîlnirea cu Acropole**, cu Athosul, scriu, aşadar, **Şocul Japoniei.** Am trăit un şoc existenţial ca poet şi într-o primă întîlnire cu o lume a ordinii şi splendorii, o lume, cum ştii, dintre cele de pe culmile civilizaţiei materiale tehnice, ştiinţifice, care însă a rămas, în adîncuri, pură şi entuziastă locuind, cum spune Heidegger, în continuare, poetic, pămîntul.

Este o lume parcă abia apărută în istorie, dornică de viaţă, curioasă de tot ce-i minunat în inima celuilalt. Medalia de aur ce mi s-a oferit are aceste cuvinte însoţitoare: **în vederea edificării prin valori umaniste a secolului douăzeci şi unu.**

Un om de-o extremă simplitate şi profunzime, autor a zeci de cărţi, e Daisaku Ikeda care a fost cu patru ani în urmă şi în ţara noastră (la întîlnirea cu el, ştiu că ai fost şi Dumneata) ! Am văzut filmul acelei călătorii în Japonia şi i-am revăzut pe scriitorii noştri în dialog cu dînsul. Nichita Stănescu cu părul său de aur cenuşiu era în film o prezenţă ! Acest om, care s-a opus militarismului şi a dus o viaţă simplă, a reuşit să întemeieze după război cea mai puternică organizaţie bine consolidată de peste 11 milioane de membri numai în Japonia, avînd ca deviză şi simbol pacea universală, crearea de valori prin educaţie şi cultură, nu pe calea armelor, a forţei, ci a libertăţii şi concordiei, pe calea a tot ce are omenirea mai de preţ în istoria ei.

Aşa s-a născut această organizaţie care aduce în Japonia tot ce are omenirea mai de preţ în arte, în muzică şi, de acum încolo, şi în poezie. **Simfonia a 9-a** a lui Beethoven am auzit-o şi împreună cu prietenii japonezi, am auzit versuri din Hugo şi Goethe, din Shakespeare şi Dostoievski. M-am simţit acolo, între aceşti oameni dornici cu adevărat de pace, aprinşi după muzică adevărată, după artă şi după poezie, ca şi cum am fi de la început de lume împreună. Orice poet al lumii ar fi fericit să se poată şti în mijlocul lor, să se ştie sărbătorit de ei, să-şi poată aduce adîncurile inimii sale în faţa lor, dornică de pace, de comuniune, de iubire şi înfrăţire.

— Ce loc ocupă literatura, arta, în viaţa japonezilor ?

— Dacă aş spune că arta, poezia, muzica fac parte ca oceanul de jur împrejur din viaţa lor intimă, aş spune adevărul. Japonezii sînt un popor muzical : ascultă muzică tot timpul, am observat Hotelul celebru cu ferestrele spre Fuji unde locuiam : toată ziua în lifturi, în camere, în holuri este o muzică în surdină, cîntă toate, pereţii, uşile, podelele ; aceste săgeţi de oţel şi sticlă de 60 de etaje sînt un acord muzical. Apoi ştiţi că ei îşi încep anul nou cu cea mai frumoasă poezie, sărbătorită de tot poporul. Dacă s-a spus că românul s-a născut poet, pot spune că japonezii sînt neamul ce dovedeşte că omul nu se poate desprinde de poezie, că poezia ţine de fiinţa omului, la modul existenţial. Ei au biruit tehnica aşa cum o fac ei, cea mai avansată, fără să-şi fi pierdut esenţa fiinţei, care este poetică.

— Ce înseamnă acest premiu acordat de Japonia unui european, adică unui scriitor de altă mentalitate şi optică decît cele tradiţional asiatice şi nipone ?

— La ceremonia înmînării premiului s-a afirmat expres : este pentru întîia oară că se acordă această Medalie de aur unui poet din lume. În urma unei convorbiri de aproape două ore în faţa mai multor personalităţi japoneze cu preşedintele organizaţiei, Daisaku Ikeda, convorbire ce s-a publicat integral în paginile cotidianului **Seikyo**, în aproape cinci milioane de exemplare, s-a luat hotărîrea să mi se acorde această Medalie de aur pentru sinceritatea şi profunzimea cu care am abordat marile probleme ale inimii omeneşti ca om al cuvîntului, pe calea poeziei. Cum arată un popor european, venind dintr-o tradiţie multimilenară cred că s-a repus în lumină cu acest prilej. Sînt fericit să fi fost o clipă mesagerul poeziei lumii noastre, care l-a dat pe Dante şi Eminescu, pe Goethe şi Shakespeare, pe Claudel şi Holderlin, şi pe aţiţia alţii, în faţa acestei ţări a soarelui răsare.

Medalia de aur ce însoţeşte premiul este de altfel un soare răsărind cu treizeci şi şase de raze, o foaie de aur subliniind razele ce răspîndesc putere şi căldura şi lumina aidoma lacrimei în rostogol. Este un triumf al poeziei lumii în această ţară şi orice poet al lumii ar fi fost fericit să poată fi exponentul de o clipă al lirismului lumii europene în acest spaţiu plin de tradiţii, care a dat umanităţii valori nepieritoare şi care astăzi este o putere economică dintre cele mai pilduitoare din lume.

— Ce crezi că a deschis calea acestei comunicări, acestui interes pentru poezia europeană şi românească ?

— Setea de adevăr, dorinţa sinceră a japonezilor de a cunoaşte mai din aproape inima poeziei europene. Vor să ne cunoască mai din aproape în ce avem mai intim, iar această intimitate a fiinţei o bănuie sufletul poetic cu precădere exprimată în cuvînt.

Japonezii sînt un popor deschis, mai ales după război cînd au căzut ziduri, a murit o lume a izolării, o anume faţă militară şi severă închisă în sine. Acum japonezii sînt sincer deschişi valorilor autentice, gata să le asimileze. Ei nu vor ca noi să devenim japonezi la suflet, ci din inima noastră să le oferim ceea ce este viaţă, foc mistuitor ce-i poate încălzi şi pe ei, făcîndu-i atenţi la propria lor fiinţă. Japonezii ascultă să le vorbeşti în şoaptă. Te ascultă, din 24 de ore sînt gata să te asculte douăzeci, şi a doua zi să publice în milioane de exemplare ce ai şoptit din adîncul inimii, spre edificarea inimii celorlalţi.

Discursul meu liber la Universitatea din Tokyo (care s-a publicat, tot aşa, în cinci milioane de exemplare) a început aşa : am zburat pe lună, am făcut sateliţi artificiali, am pus la punct aparate de-o precizie tehnică uluitoare, dar am rămas în faţa inimii abisului adîncului fiinţei umane ca în faţa marelui necunoscut. Nu ne cunoaştem ce avem mai sfînt şi adînc. Iar Daisaku Ikeda spunea despre cer şi văzduh şi natură cît de vaste sînt, dar decît toată natura mai mare este inima omului. Cred că interesul pentru poezia lumii, pentru cea europeană, care există în Japonia, s-a declanşat din partea acestor japonezi cu care am venit în contact, cu acest mare poet el însuşi om al păcii şi culturii, Daisaku Ikeda, cu încetul s-a tot extins cu anii prin cunoaşterea lumii europene, a gîndirii şi poeziei ei, a muzeelor de artă, a muzicii europene mai ales după război, iar acum, prin umila mea persoană, s-a concretizat această cinstire a poeziei, acordîndu-se întîia oară unui poet al lumii dinafara Japoniei, această foaie de aur a soarelui răsare.

Dar să rămînem în limitele modestiei ce se cuvine, mai ales cu acest fericit ceas al vieţii. Mi-aş îngădui să spun că-i preţuită în acest ceas şi toată poezia românească, printre cele mai adînci din lume. Colegilor mei de generaţie cu care am pornit la drum, cu un sfert de veac în urmă, le datorez mult. Am fost mai mulţi şi uniţi solidari, fraţi, aşa vom rămîne. Pe Nichita l-am văzut într-un vis scurt, cu Fuji la fereastră, acolo în ţara poeţilor Haiku, pe care i-a iubit. Sorescu, Păunescu, Ion Gheorghe, Blandiana, dar şi Doinaş, Baconsky şi Andriţoiu, Ion Horea, Hagiu, Constanţa Buzea, cei de la Cluj şi Sibiu, cei de la Iaşi şi Timişoara, o şcoală poetică autentică ; Grigore Vieru şi Vasko Popa şi cîţi scriu astăzi, cu toată fiinţa lor, în limba sufletului românesc, să-mi îngăduie să le sărut

1 decembrie 1987

Continuare în pag. a 7-a

La 17 noiembrie 1987, în cadrul unei ceremonii, la sediul din Tokio al Organizaţiei Soka Gakkai („crearea de valori prin educaţie") care numai în Japonia numără peste 11 milioane de membri, preşedintele acestei organizaţii, Daisaku Ikeda, a conferit poetului Ioan Alexandru Premiul internaţional cu medalie de aur. Pînă acum, premiul fusese acordat doar cîtorva personalităţi politice şi guvernamentale şi este prima dată cînd se conferă unui poet, care — în mod semnificativ — este un poet român.

Preşedintele D. Ikeda, în cuvîntul rostit cu ocazia decernării premiului şi medaliei, a elogiat personalitatea poetului român pentru opera şi activitatea lui. Festivităţile prilejuite de acordarea acestei distincţii au fost pe larg reflectate în paginile marilor cotidiene japoneze. La acest eveniment au participat numeroase personalităţi japoneze, între care oameni politici, profesori universitari, scriitori, ziarişti, studenţi, precum şi ambasadorul României la Tokio.

După decernarea premiului, poetul Ioan Alexandru a fost invitat să participe la o întîlnire cu studenţii şi cadrele didactice de la Universitatea Soka Gakkai din Tokio şi să facă o expunere în legătură cu preocupările actuale ale literaturii române.

De asemenea, preşedintele Daisaku Ikeda a propus poetului Ioan Alexandru preşedinţia Congresului internaţional de poezie ce va avea loc în Hakone — Japonia, unde se intenţionează să se constituie un centru permanent al poeziei mondiale.

Drept recunoaştere pentru mulţii ani de contribuţii pe care le-aţi făcut în cercetare şi în practică în ce priveşte edificarea omului şi drept laudă a înţelepciunii şi pasiunii cu care conduceţi edificarea educaţiei umaniste în vederea secolului douăzeci şi unu, vă conferim acest premiu.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CONTEXTUL LITERATURII INDIENE CONTEMPORANE,** Anita Desai ocupă o poziţie aparte. S-a născut din tată bengalez şi mama germană. Scrie exclusiv în limba engleză şi este membră a Societăţii Regale de literatură din Londra. Mamă a patru copii, Anita Desai s-a dedicat literaturii pentru cei mici. În conştiinţa cititorilor şi a criticii ea a intrat cu romanele „Focuri pe munţi" (1977), „Lumina clară a zilei" (1981), „Sub supraveghere" (1985) şi cu volumul de povestiri „Jocuri în amurg".

Cercul tematic al volumelor Anitei Desai este indian prin excelenţă iar poziţia ei deoscnită în cadrul literaturii indiene este dictată de privirea oarecum din afară a realităţilor marelui subcontinent asiatic, care este India. Ungiul de vedere cuprinde paturile de jos şi mijlocii ale societăţii indiene, abordarea realităţilor fiind însoţită de o undă de umor, lucru rarissim în literatura indiană. Zugrăvirea singurătăţii, a tristeţii şi cenuşiului de fiecare zi din existenţa oamenilor este atît de sugestivă la Anita Desai încît unii critici apreciază că în cazul ei este vorba despre o literatură... palpabilă.

Povestirile ei sînt simple, abundînd de tăceri care îl obligă pe cititor să se oprească şi să mediteze profund, pentru a găsi ceea ce se ascunde între rînduri. Se poate afirma că fiecare povestire din volumul „Jocuri în amurg" este o mică bijuterie, aceasta şi datorită faptului că Desai posedă capacitatea uimitoare de a crea atmosferă doar din cîteva cuvinte, de a caracteriza în cîteva cuvinte mediul şi oamenii care trăiesc şi acţionează în limitele lui.

Povestirile Anitei Desai sînt profund umane, de o valoare artistică constant înaltă, astfel încît este imposibil de spus care este cea mai bună, cea mai caracteristică, în pofida faptului că „Jocuri în amurg", titlul volumului, este dat de una dintre povestiri. Aceasta poate pentru că, într-un spaţiu limitat, este cuprinsă o cantitate enormă de înţelepciune şi experienţă umană.

● **CUNOSCUT CITITORILOR ROMÂNI ÎN SPECIAL DIN FILMUL** lui Billy Wilder „Unora le place jazzul", actorul american Jack Lemmon a împlinit de curînd 60 de ani. Cu acest prilej, un reporter al revistei „Annabella", care apare la Milano, i-a luat un interviu din care spicuim :

— Aţi jucat alături de Marilyn Monroe, Shirley MacLaine şi Jane Fonda. Cum au fost aceste actriţe ? a fost el întrebat.

— Toate aveau ceva comun : inteligenţa. De altfel, n-am cunoscut niciodată un actor bun sau o actriţă bună care să fi fost proşti. Poate că unii sînt prea infantili, dar proşti niciodată. Un prost n-ar izbuti în veci să studieze caracterul unui om, al unui personaj şi să-l înţeleagă, ca să nu mai vorbim de interpretarea lui. Marilyn, de pildă, ştia instinctiv care este lucrul cel mai bun pentru ea, care o prinde, şi personajul pe care îl crea — gesturile, modul de a vorbi, privirile, pe scurt, totul — erau gîndite absolut de ea singură. Nici un regizor, niciodată, nu a dus-o de mînă. Cu toată stima ce i-o port, cred că ea n-a fost cu adevărat o mare actriţă, dar ea ştia mai mult şi mai bine ca oricare alt actor pe care i-am cunoscut să-şi extenueze talentul şi farmecul personalităţii sale. Ea poseda arta de a da la iveală tot ce era în stare.

O actriţă extraordinar de inteligentă, care, cu toate acestea se pricepea să joace rolul unei gîsculiţe blonde, a fost Judy Holiday. Avea coeficientul de inteligenţă al unui geniu, dar reuşea să-şi domine inteligenţa, ceea ce este un lucru formidabil de greu, pe care nu-l reuşesc decît foarte puţini dintre actori..."

● **SERGHEI TUNIN ESTE UNUL DINTRE CEI MAI BUNI** ilustratori ai cărţilor scriitorilor ruşi clasici. Este, în acelaşi timp, scenograful multora dintre spectacolele montate pe scenele teatrelor moscovite şi din alte oraşe ale Uniunii Sovietice. Cititorii sovietici îl cunosc însă ca pe un maestru al caricaturii, un maestru al simbolului grafic. Lucrările lui apar cu regularitate în revistele „Smena", „Krokodil" şi „Litgazeta".

Serghei Tunin este laureat al mai multor concursuri internaţionale ale caricaturiştilor umorişti, între care şi al Grand Prix-ului Festivalului de umor de la Gabrovo, R. P. Bulgaria.

„Umorul nu reprezintă un scop în sine, a declarat el unui reporter al revistei moscovite «Ogonick», ci un mod de rezolvare a problemelor pe care ni le ridică viaţa. Eu nu iau creionul în mînă pentru a face să rîdă pe cutare sau pe cutare. Idealul meu de desen este acela care să fie folositor oamenilor pentru diferite situaţii din viaţă, întocmai ca proverbele...

Ecologii ne asigură că animalelor le sînt proprii sentimentele oamenilor : dragostea, gelozia, compasiunea şi toate celelalte. Ele însă nu au umor. Sînt sigur că tocmai umorul este elementul în numele căruia omul şi-a luat dreptul de a se considera om. De aceea sînt întrutotul de acord cu deviza Festivalului de la Gabrovo, potrivit căreia „Omenirea a supravieţuit pentru că a ştiut să rîdă..."

● **REVISTA IUGOSLAVĂ RILINDJA** (14 nov. a.c.) publică un amplu interviu cu Dim Păcurariu despre scriitoarea de origine română Dora d'Istria (Elena Ghica), care a cunoscut în veacul trecut o reputaţie europeană.

UN POET - O LUME

Vitali Korotîci

● Vitali Korotici (n. 1934) este unanim considerat de critica literară sovietică ca unul dintre cei mai importanţi poeţi ucraineni care au debutat editorial în 1960. S-a impus în plan unional cu volumul de versuri **Torentul** (Tecia), în care exploziile de patetism servesc exprimării unor adeziuni etice şi morale şi unor elemente de vizionarism cosmic. Cu fiecare volum de versuri Vitali Korotici proiectează cotidianul pe evenimente epocale sau pe multvisate transformări sociale la care poetul aderă fără rezerve. A condus mai mulţi ani revista de literatură universală **Vsesvit** (Universul), iar de cîtva timp este redactor şef la săptămînalul moscovit **Ogoniok.**

Veacul douăzeci

Să nu simplificăm
Şi fără basme reci,
Pe căi la nesfîrşit rotunde,
Trăim în veacul douăzeci.
Brăzdat de complicaţii profunde.
Oracolele tac, din nou pe gînduri
Şi ploaia grea se lasă cu străluciri de aur,
Dar mlaştină e drumul departe de tezaur
Şi cad din nou săgeţile în rînduri.
Şi mersul omenirii prin moale putregai,
Prin mlaştina călduţă, făcută din mîncluna
Şi iar speranţa se preface strună
Şi pentru cei veniţi în scut şi evantai.
„Noi am luptat lor să le fie bine,
Am fost şi trişti şi obidiţi în veac".
Şi a trăi devine dulce leac,
Pe-aproape de cohorta de jivine.
Tristeţea piere şi ingrijorarea,
Iar totul ne apare cum ne-am dorit pe dată,
Pe argintie rază doar zimbete s-arată,
Cu lacrima nu se ingină zarea.
Zglobiu şopteşte iarba de smarald,
În unduiri de aripi către soare
Şi lume nouă naşte şi lume veche moare,
Pe Insulele Paştelor e cald.
Cumplite veac,
Sub faldurile tale,
Ne-a fost sortit să căutăm întruna
Şi pentru adevăr să ne plătim arvuna,
Cu mohoritul întesat pe cale.
Tronează alt cuvînt, răzbate altă faptă,
Prin somnolenţe şi războinici nori,
Planeta ostenită tresare în fiori,
El, veacul douăzeci spre adevăr se-ndreaptă.

Tigrii

Tigrii dormeau după gratii,
Ca nişte jucării uriaşe,
Tigrii visau mulţime de jocuri,
Pentru care nu există pedepse.
Tigrii visau carne,
Fără miros de mîini şi de armă,
Visau ierburi pătate cu singe
Şi muşchi obosiţi de vînătoare.
Tigrii visează un soare dogoritor
Şi nişte urme care au un miros aparte.
Tigrii visează războinici.
Tigrii pling...
Tigrii dorm ca nişte jucării uriaşe.
Printre gratii li se dau biscuiţi.
Pielle arse pe vremuri de soare,
Sînt pline de strigăte roşii.
Ochii le cad de rusine,
In cuşca mică înăbuşitoare.
Da, tigrii sînt pe după gratii
Intr-o dezarmantă tristeţe.

Bunicul

Bunicul meu şedea pe treptc şi tăcea.
Pînă acum noi nu ne-am întîlnit niciodată,
Dar uitîndu-ne unul la altul,
Ne-am recunoscut dintr-o privire.
Şi bunicul mi-a spus
Că mă aşteaptă aici
Din ziua naşterii mele,
Că el are menirea să-mi spună
Cum se face piinea,
Pentru că nimeni în sat la el
Nu ştia mai bine să cultive secara
Şi nici ca el s-o îmblătească pe arie.
Niciodată nimeni nu l-a întrecut
In facerea piinii.
„Ascultă, nepoate ! —
Bunicul a ris trecîndu-şi mîinile,
Peste mustăţile sale roşcate —
Eu am murit cam devreme.
Cine-o să te-nveţe cum se face piinea ?
Arată-mi palmele...."
S-a uitat la mîinile mele mici,
Moi şi neajutorate
Şi n-a mai zis nimic.
Pe imaşul din faţă,
Umblau porumbei vineţii.
Bunicul le arunca boabe din buzunar
Plîngînd...

Prezentare şi traducere de
Stelian Gruia

SPORT

Cine-şi pierde nervii în iarbă

Atît de aşteptatul meci dintre Dinamo şi Steaua, cele mai puternice cluburi din ţară, s-a încheiat cu un rezultat alb şi în mijlocul unei mihniri generale. Timp de o repriză, amîndouă echipele au practicat un joc sec şi lipsit de fantezie, dar curat, aşa cum o cere onoarea sportului. Cei vreo douăjcinci de mii de spectatori priveau cu ochi ostenit cum amîndouă formaţiile ne înşeală speranţele şi împăduream păreri de rău după vremurile cînd dinamoviştii şi militarii îşi respectau şi-şi iubeau spectatorii. Pentru că, trebuie s-o spunem deschis, ciocîrliile, plugul, caii, sămînţa, cuibul de ierburi dînd să izbucnească din inima pămîntului, noi sîntem ; ei, jucătorii, sînt, dacă vreţi, iubita noastră tiranică. Dar să nu încerce să ne scoată ochii şi să-i bea cu apă ne-ncepută dintr-un pahar alb, fiindcă atunci ne sare şi nouă ţandăra. E adevărat, ei ne sînt dragi şi le iertăm multe greşeli — sîntem robii unei mari iubiri ! — dar nu vom conveni niciodată să trăim într-o casă legată la ochi cu cămir negru. În sufletul nostru dau din picioare amintirile frumoase, ştim că lemnul de plop e lemn acru, lemnul de tei e lemn sfînt, iar salcimul este învingătorul Crivăţului ; nu ştim însă în ce măsură sîntem noi datori să le trecem cu vederea portarului Moraru şi jucătorilor de cimp Varga, Iovan, Belodedici insulta pe care ne-au aruncat-o-n faţă tuturor ca pe o martingală a mizeriei. În minutul 60, extremul dreapta Lăcătuş a depăşit apărarea dinamovistă şi se îndrepta spre gol. Ţeţe Moraru, care nu-i la prima abatere grosolană de la regulamentul întrecerii, a ieşit la vreo 25—30 m şi, nici mai mult, nici mai puţin, a vrut să-l azvîrle pe un pat de spital. Hai să zicem că Lăcătuş ar fi înscris un gol. Se pierdea un capăt de ţară, se sfîrşea lumea ?! Nicidecum... Zecile de mii de spectatori, fiindcă nimeni nu are dreptul, nicăieri, să-şi nimicească adversarul (partenerul) de întrecere s-au simţit răsucite în dragostea lor pentru fotbal. Eu cred că dacă Moraru ar fi îndrăznit să mineze pe cineva pe stradă, aşa cum a făcut-o cu Lăcătuş în teren, ar fi fost, pe bună dreptate, arestat şi deferit justiţiei. La adăpostul ideii de sport — aici nu se adresează, dintr-o demnitate prost înţeleasă, (sportul e miracolul iubirii) nimeni organelor de justiţie. Moraru a stricat jocul. Moraru a zvîrlit cu sare pe o crestătură de cuţit. Vreau să cred că federaţia de specialitate îl va pedepsi cum se cuvine. Dar îi cerem forului de specialitate să nu dovedească milă nici faţă de Varga, Iovan, Belodedici. Mai ales faţă de ultimul. Acest Belodedici a pornit ca un copil teribil, l-am apreciat şi l-am acoperit cu laude, dar de la un timp, de cînd joacă prost sau foarte prost, şi-a luat lumea în cap şi s-a schimbat într-un copil plin de ifose şi impertinent. Dacă vă amintiţi, Lo Bello jr. l-a dat afară de pe teren, la Viena ; miercuri l-a dat afară şi arbitrul Crăciunescu. La douj' de ani, Belodedici vrea să treacă drept un dur. Să folosim otrava dreptăţii : dacă Belodedici nu-şi vede exclusiv de datoria lui (jocul civilizat şi cinstit) ni vom spune răspicat : obrăznicăturile să-şi ia tălpăşiţa din faţa ochilor noştri doritori de frumos. Eu, însă, nutresc convingerea că actele lui reprobabile sînt un accident, pur şi simplu un accident nefericit.

Mergem la meciurile de fotbal ca nişte oameni normali. Vrem să ne întoarcem acasă tot normali.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII